

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
«КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ
ІМЕНІ ІГОРЯ СІКОРСЬКОГО»
ФАКУЛЬТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ ТА МАРКЕТИНГУ
КАФЕДРА МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІКИ**

«На правах рукопису»
УДК 339.924(477:510:4)

«До захисту допущено»

Завідувач кафедри
_____ Войтко С. В.
(підпис) (ініціали, прізвище)

“ ____ ” _____ 20__ р.

Магістерська дисертація

на здобуття ступеня магістра

зі спеціальності

051 «Економіка»

спеціалізації

8.03050301 «Міжнародна економіка»

на тему: Реалізація проекту «Економічний пояс Великого шовкового шляху» на засадах стратегічного партнерства КНР та України

Виконав : студент VI курсу, групи УС-71мп

_____ Чан Сі Цо _____
(прізвище, ім'я, по батькові) (підпис)

Науковий керівник професор, д.е.н. , професор Герасимчук Василь Гнатович _____
(посада, науковий ступінь, вчене звання, прізвище та ініціали) (підпис)

Рецензент доцент, к.т.н. , доцент Цеслів Ольга Володимирівна _____
(посада, науковий ступінь, вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали) (підпис)

Засвідчую, що у цій магістерській дисертації немає запозичень з праць інших авторів без відповідних посилань.

Студент _____
(підпис)

Київ – 2018 року

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
«КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ
ІМЕНІ ІГОРЯ СІКОРСЬКОГО»**

Інститут (факультет): Менеджмент та маркетинг

Кафедра: Міжнародної економіки

Рівень вищої освіти - другий (магістерський)

Спеціальність 051 Економіка: УДК 339.924 (477:510:4)

ЗАТВЕРДЖУЮ:

Завідувач кафедри

_____ С.В. Войтко

(підпис)

«_____» _____ 2018 р.

ЗАВДАННЯ

на Магістерську дисертацію студенту

Чан Сі Цо

1. Тема дисертації «Економічний пояс Великого шовкового шляху» на засадах стратегічного партнерства КНР та України, науковий керівник дисертації Герасимчук Василь Гнатович д.е.н., професор, затверджена наказом по університету від 12. вересня .2018 р. № 3506-с.
2. Термін здачі студентом закінченої роботи «05» грудня 2018 р.
3. Об'єкт дослідження: процес побудови українсько-китайських відносин.
4. Предмет дослідження: теоретичні і методичні підходи до формування і реалізації проекту «Економічний пояс великого шовкового шляху» на засадах стратегічного партнерства України та Китаю.
5. Мета дослідження: полягає в обґрунтуванні теоретичних і методичних положень, комплексному аналізі взаємовідносин України і Китаю в рамках проекту «Економічний пояс великого шовкового шляху» та наданні практичних рекомендацій у напрямі покращення стратегічного партнерства обох країн.
6. Перелік завдань, які потрібно розробити:
 - розвинути концептуальні положення формування стратегічного партнерства між Китаєм та Україною як форми інтеграційних процесів у світовій економіці;
 - обґрунтувати методичні підходи до розробки та реалізації масштабних інноваційних проектів на основі стратегічного партнерства;

- з’ясувати методи і форми інвестування інноваційних проектів у ключових галузях економіки в розрізі проекту «Економічний пояс великого шовкового шляху»;
 - проаналізувати тенденції розвитку торговельно-економічного співробітництва між Китаєм та Україною в рамках проекту «Економічний пояс великого шовкового шляху»;
 - виконати оцінку ризиків в проектах стратегічного партнерства;
 - визначити фінансову складову реалізації проектів стратегічного партнерства для пом’якшення потенційних ризиків в рамках проекту «Економічний пояс великого шовкового шляху»;
 - удосконалити методичний інструментарій оцінки ефективності портфеля інноваційних проектів;
 - сформулювати перспективи розвитку галузевих проектів на основі стратегічного партнерства України і Китаю в розрізі проекту «Економічний пояс великого шовкового шляху»;
 - розвинути модель інвестування портфелю проектів на засадах стратегічного партнерства України і Китаю;
 - сформулювати інформаційно-іміджевий супровід і моніторинг реалізації проектів у рамках стратегічного партнерства.
7. Орієнтовний перелік ілюстративного матеріалу- _____
 8. Орієнтовний перелік публікації: 1. Чан С. Економічна безпека та необхідність забезпечення інноваційного розвитку підприємств України [Електронний ресурс] / Сі Цю Чан // Міжнародне науково-технічне співробітництво: принципи, механізми, ефективність Збірник праць XIII (XXV) Всеукраїнської науково-практичної конференції м. Київ, 16–17 березня 2017 року.
 2. Україна в структурі Економічної складові шовкового шляху КНР Аннотація. // Збірник наукових праць молодих вчених факультету менеджменту та маркетингу КПІ імені Ігоря Сікорського. – 2019.
 9. Дата видачі завдання «_____» _____ 2018 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН
виконання магістерської дисертації
студентом Чан Сі Цо.

№ з/п	Назва етапів виконання магістерської дисертації	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Закріплення студента за науковим керівником магістерської дисертації	03.09.2018	
2.	Вибір теми магістерської дисертації та затвердження її на засіданні кафедри	05.09.2018	
3.	Розробка змісту магістерської дисертації та видача завдання науковим керівником	12.09.2018	
4.	Підписання завідувачем кафедри листа «Завдання на магістерську дисертацію студенту»	14.09.2018	
5.	Підбір літератури за темою дослідження та її аналіз	21.09.2018	
6.	Підготовка теоретичного розділу та погодження його змісту з науковим керівником	12.10.2018	
7.	Проведення аналізу об'єкта економічного дослідження	02.11.2018	
8.	Узагальнення результатів аналізу та виявлення невикористаних резервів у діяльності досліджуваного об'єкту	06.11.2018	
9.	Завершення підготовки другого розділу	08.11.2018	
10.	Розробка та обґрунтування удосконалень, які є основою третього, рекомендаційного розділу	23.11.2018	
11.	Узагальнення отриманих наукових результатів всієї роботи та підготовка загальних висновків	30.11.2018	
12.	Оформлення магістерської дисертації та перевірка її науковим керівником	02.12.2018	
13.	Доопрацювання магістерської дисертації задля усунення виявлених керівником недоліків	04.12.2018	
14.	Проведення попереднього захисту та оформлення відгуку науковим керівником	06.12.2018	
15.	Подання магістерської дисертації для перевірки на плагіат і проходження нормоконтролю	08.12.2018	
16.	Надання магістерської дисертації рецензенту. Підготовка рецензентом офіційної рецензії за встановленим зразком.	10.12.2018	
17.	Підготовка доповіді та наочних матеріалів до захисту	15.12.2018	
18.	Захист магістерської дисертації перед ЕК	згідно із затвердженим графіком	

Студент

_____ Чан Сі Цо
(підпис)

Керівник роботи

_____ В.Г. Герасимчук
(підпис)

РЕФЕРАТ

Сторінок 109	Рисунків 8	Таблиць 4	Додатків 0
Дослідження на прикладі:	Міжнародна торгівля у складі зовнішньоекономічних відносин України з КНР		
Мета дослідження:	полягає в обґрунтуванні теоретичних і методичних положень, комплексному аналізі взаємовідносин України і Китаю в рамках проекту «Економічний пояс великого шовкового шляху» та наданні практичних рекомендацій у напрямі покращення стратегічного партнерства обох країн.		
Завдання дослідження:	<ul style="list-style-type: none"> – розвинути концептуальні положення формування стратегічного партнерства між Китаєм та Україною як форми інтеграційних процесів у світовій економіці; – обґрунтувати методичні підходи до розробки та реалізації масштабних інноваційних проектів на основі стратегічного партнерства; – з'ясувати методи і форми інвестування інноваційних проектів у ключових галузях економіки в розрізі проекту «Економічний пояс великого шовкового шляху»; – проаналізувати тенденції розвитку торговельно-економічного співробітництва між Китаєм та Україною в рамках проекту «Економічний пояс великого шовкового шляху»; – виконати оцінку ризиків в проектах стратегічного партнерства; – визначити фінансову складову реалізації проектів стратегічного партнерства для пом'якшення потенційних ризиків в рамках проекту «Економічний пояс великого шовкового шляху»; – удосконалити методичний інструментарій оцінки ефективності портфеля інноваційних проектів; – сформулювати перспективи розвитку галузевих проектів на основі стратегічного партнерства України і Китаю в розрізі проекту «Економічний пояс великого шовкового шляху»; – розвинути модель інвестування портфелю проектів на засадах стратегічного партнерства України і Китаю; сформулювати інформаційно-іміджевий супровід і моніторинг реалізації проектів у рамках стратегічного партнерства. 		
Предмет дослідження:	теоретичні і методичні підходи до формування і реалізації проекту «Економічний пояс великого шовкового шляху» на засадах стратегічного партнерства України та Китаю.		
Об'єкт дослідження:	процес побудови українсько-китайських відносин.		

**Наукова
новизна:**

удосконалено:

– інструменти реалізації економічних інтересів: двосторонні торговельні угоди, митно-тарифне регулювання, створення двосторонніх наглядових органів, використання переваг від членства в міжнародних організаціях, діяльність приватних і державних компаній на китайському ринку. Основними інструментами захисту і просування українських інтересів є інституційні чинники, а також діяльність приватних компаній в стратегічних секторах економіки згідно зі стратегією зовнішньоекономічної діяльності України;

– модель взаємної торгівлі між Україною і Китаєм, що спирається на аналіз факторів впливу на товарообіг між країнами, на основі якої розроблені сценарії розвитку зовнішньоторговельного співробітництва між Україною і Китаєм на середньострокову перспективу. Китай становить конкуренцію Україні на ринках країн, що розвиваються, що пов'язано з політикою диверсифікації КНР торгових партнерів, а це є фактор загрози зовнішньоекономічної безпеки України;

дістали подальшого розвитку:

– українські економічні інтереси в зовнішньоторговельних відносинах з Китаєм у напрямі диверсифікації структури експорту в Китай з концентрацією на товарах з більш високою доданою вартістю (що є можливим шляхом структурної перебудови економіки України) з одночасним нарощуванням енергетичного співробітництва як стратегічного напрямку;

– пріоритети України і Китаю в співпраці. Україна розглядає партнерство з КНР як взаємодію двох рівноправних, суверенних суб'єктів міжнародних відносин, що самостійно визначають свою зовнішню політику, але координують зусилля по вирішенню гострих міжнародних проблем. Китай пропонує високу ступінь координації вироблення рішень і дій, яка передбачає його лідируючу роль. У галузевій взаємодії Україна висуває широкий спектр сфер співробітництва з пріоритетом розвитку наукомістких напрямків, для КНР головним є отримання доступу до сировини за умови її переробки на китайській території та поставки виробленої з неї готової продукції;

– окремі конфліктні точки співпраці, а також комплекс протиріч в соціально-економічній сфері, які вимагають термінового вирішення з огляду на національні інтереси двох країн для подальшого повноцінного стратегічного партнерства;

	<p>– стратегія Китаю та його прагнення і мистецтво жорстко відстоювати свої національні інтереси і пріоритети в проекті «Економічний пояс великого шовкового шляху». Успішна реалізація КНР стратегії в партнерстві і тривала відсутність такої в Україні забезпечує Китаю велику вигоду від співпраці.</p>
--	---

Ключові слова: стратегічне партнерство, шовковий шлях, двосторонні відносини, ініціатива, торгівля.

АНОТАЦІЯ

«Реалізація проекту «економічний пояс великого шовкового шляху» на засадах стратегічного партнерства КНР та України», рукопис.

Магістерська дипломна робота на здобуття освітнього ступеня «Магістр» за спеціальністю 8.03050301 – міжнародна економіка. Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут ім. І. Сікорського», Київ, 2018.

Магістерська дисертація присвячена аналізу та дослідженню реалізації проекту «економічний пояс великого шовкового шляху» на засадах стратегічного партнерства КНР та України». На основі аналізу офіційних документів було розкрито суть та етапи реалізації стратегії. Зроблено оцінку результатів, які досягнуті в рамках Економічного пояса Шовкового шляху з Україною, країнами Центральної Азії і Європи. Позначено інтереси України й Китаю. Зроблено дослідження напрямків розвитку ініціативи рамках Економічного пояса Шовкового шляху.

ANNOTATION

“Implementation of the project“ economic belt of the Great Silk Road ”on the basis of a strategic partnership between China and Ukraine,” manuscript.

Master's thesis for obtaining an educational degree "Master" for the specialty 8.03050301 - international economics. National Technical University of Ukraine "Kiev Polytechnic Institute. I. Sikorsky ", Kiev, 2018.

The master's thesis is devoted to the analysis and research of the implementation of the project “Economic Belt of the Great Silk Road” on the basis of a strategic partnership between China and Ukraine. Based on the analysis of official documents, the essence and stages of the strategy implementation were disclosed. An assessment has been made of the results achieved within the framework of the Silk Road Economic Belt with Ukraine, the countries of Central Asia and Europe. Marked the interests of Ukraine and China. A study was carried out on the development directions of the initiative within the Silk Road Economic Belt.

Зміст

ВСТУП.....	11
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ СТРАТЕГІЧНОГО ПАРТНЕРСТВА КНР ТА УКРАЇНИ	16
1.1. Концептуальні положення формування стратегічного партнерства між КНР та Україною як форми інтеграційних процесів у світовій економіці	16
1.2. Методичні підходи до розробки та реалізації масштабних інноваційних проектів на основі стратегічного партнерства	21
1.3. Методи і форми інвестування інноваційних проектів у ключових галузях економіки.....	25
Висновки до розділу 1	33
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СТАНУ СТРАТЕГІЧНОГО ПАРТНЕРСТВА КНР ТА УКРАЇНИ В РАМКАХ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЕКТУ «ЕКОНОМІЧНИЙ ПОЯС ВЕЛИКОГО ШОВКОВОГО ШЛЯХУ»	35
2.1. Тенденції розвитку торговельно-економічного співробітництва між КНР та Україною.....	35
2.2. Оцінка і управління ризиками в проектах стратегічного партнерства.....	52
2.3. Аналіз фінансової складової реалізації проектів стратегічного партнерства та пом'якшення потенційних ризиків	62
2.4. Використання методичного інструментарію оцінки ефективності портфеля інноваційних проектів.....	68
Висновки до розділу 2	73
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ПРОДУКТИВНОГО РОЗВИТКУ ПРОЕКТУ «ЕКОНОМІЧНИЙ ПОЯС ВЕЛИКОГО ШОВКОВОГО ШЛЯХУ»	76
3.1. Перспективи розвитку галузевих проектів на основі стратегічного партнерства.....	76
3.3. Оптимізація організаційної поведінки стейкхолдерів проекту при реалізації інноваційних проектів.....	87
3.4. Інформаційно-іміджевий супровід і моніторинг реалізації проектів у рамках стратегічного партнерства	90
Висновки до розділу 3	95
ВИСНОВКИ	98

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ЕПШШ – Економічний пояс шовкового шляху

КНР – Китайська Народна Республіка

ФШШ – Фонд Шовкового шляху

АБІ – Азіатський банк інфраструктурних інвестицій АБІ

АБР – Азіатський банк розвитку АБР.

ВЗНП – Всекитайські збори народних представників

УСПП – Український союз промисловців і підприємців

АПК – Агропромисловий комплекс

МЗС – Міністерство закордонних справ

ЦАРЕС – Центральнo-Азіатське регіональне економічне співробітництво

КУКЦБ – Комісія з керування й контролю ринку цінних паперів

ВСТУП

Актуальність теми. Перетворення Китайської Народної Республіки в другий за значенням центр світової політики сприяє висуванню китайським керівництвом амбіційних економічних і політичних проектів, спрямованих на переформатування всієї міжнародно-економічної системи відповідно до зростаючих можливостей і потреб країни. У зв'язку з цим у 2013 році п'ятим поколінням керівників КНР була висунута стратегічна ініціатива «Один пояс – один шлях», яку можна назвати зовнішньополітичною концепцією Китаю відносно десятків країн від Західної Європи до Південно-Східної Азії. Проект спрямований на прискорення розвитку Китаю в умовах нових викликів для нього на світовій арені. До цих викликів відноситься скорочення експортних можливостей на традиційних ринках США, Євросоюзу і Східної Азії через зниження світових темпів економічного росту та спроби США послабити політичні та економічні позиції Китаю.

Сьогодні партнерство, з одного боку, визнається Україною і КНР «найкращим періодом», а з іншого боку, в обох країнах існують інші концепції. КНР дивиться на Україну як «другорядну» державу, відсталу в економічному розвитку порівняно з провідними країнами світу, що диктує Китаю робити ставку на модернізації інших партнерів, а Україну використовувати як джерело сировини. В Україні з огляду на позицією Китаю в отриманні сировини і з великим надходженням китайських товарів і робочої сили на внутрішній ринок, мова йде про загрозу перетворення на сировинний придаток, міграційні та екологічні проблеми.

Сформувалися діаметрально протилежні думки в обох країнах: в Китаї – про необхідність більш активних дій на міжнародній арені відповідно до досягнутої міцності, в Україні – про нерівні відносин. У міжнародних відносинах до тепер немає усталеного розуміння дефініції «стратегічне партнерство». З огляду на необхідність розуміння концепції проекту «Економічний пояс великого шовкового шляху» та основ стратегічного партнерства України і КНР, актуальність теми магістерської дисертації не викликає сумніву.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Міжнародна торгівля у складі зовнішньоекономічних відносин України з КНР відображена в наукових працях Л.

Гальперіної, В. Левківського, З. Макогон, А. Мокія, М. Флейчук, Т. Молодченко, А. Пельо, А. Румянцева, О. Сльозко, О. Шайди, М. Матули, китайських учених Ван Пен, Чен Хунцзе, Чжан Юань та Лі Чжоу. Натомість, наявний стан двостороннього співробітництва України та КНР, домінантні чинники, значні тенденції, вплив на економічну безпеку світу та держави, проблеми розширення і подальшої трансформації торговельних відносин в умовах глобальної економіки є недостатньо висвітленими.

Дефіцит наукових розробок, присвячених окресленій проблемі з акцентом на нові перспективні напрями дослідження, обумовило актуальність і вибір теми магістерської дисертації.

Огляд літератури. Дослідження українсько-китайських відносин партнерства і стратегічної взаємодії спирається на спрямованість і зміст офіційних документів – текстів міждержавних декларацій та міжурядових угод, заяв, спільних комюніке та міждержавних документів. Документи містять інформацію про наміри, цілі і завдання сторін, демонструють схожість підходів до низки проблем, показують сформовану систему реалізації планів партнерства: позначення пріоритетів у міждержавних документах, розгляд питання на міжурядовому рівні і в спільних комісіях і підкомісіях. Для вивчення процесу співробітництва проаналізовані документи, що відображають особисті зустрічі і переговори лідерів обох країн. Головним ресурсом для розгляду відносин стратегічного партнерства є праці, статті та виступи лідерів України і Китаю. Використані літературні джерела є цінними, репрезентативними і значущими для представлення повної, цілісної картини проекту «Економічний пояс великого шовкового шляху» на засадах українсько-китайського стратегічного партнерства.

Мета дослідження полягає в обґрунтуванні теоретичних і методичних положень, комплексному аналізі взаємовідносин України і Китаю в рамках проекту «Економічний пояс великого шовкового шляху» та наданні практичних рекомендацій у напрямі покращення стратегічного партнерства обох країн.

Завдання роботи обумовила необхідність вирішення таких завдань:

– розвинути концептуальні положення формування стратегічного партнерства між Китаєм та Україною як форми інтеграційних процесів у світовій економіці;

- обґрунтувати методичні підходи до розробки та реалізації масштабних інноваційних проектів на основі стратегічного партнерства;
- з'ясувати методи і форми інвестування інноваційних проектів у ключових галузях економіки в розрізі проекту «Економічний пояс великого шовкового шляху»;
- проаналізувати тенденції розвитку торговельно-економічного співробітництва між Китаєм та Україною в рамках проекту «Економічний пояс великого шовкового шляху»;
- виконати оцінку ризиків в проектах стратегічного партнерства;
- визначити фінансову складову реалізації проектів стратегічного партнерства для пом'якшення потенційних ризиків в рамках проекту «Економічний пояс великого шовкового шляху»;
- удосконалити методичний інструментарій оцінки ефективності портфеля інноваційних проектів;
- сформулювати перспективи розвитку галузевих проектів на основі стратегічного партнерства України і Китаю в розрізі проекту «Економічний пояс великого шовкового шляху»;
- розвинути модель інвестування портфелю проектів на засадах стратегічного партнерства України і Китаю;
- сформулювати інформаційно-іміджевий супровід і моніторинг реалізації проектів у рамках стратегічного партнерства.

Об'єктом дослідження процес побудови українсько-китайських відносин.

Предметом дослідження є теоретичні і методичні підходи до формування і реалізації проекту «Економічний пояс великого шовкового шляху» на засадах стратегічного партнерства України та Китаю.

Методи дослідження включають сукупність класичних підходів до розгляду відносин між Україною і Китаєм. Використані порівняльний, історичний, інституційний і функціональний методи дослідження, а також акторний підхід при розгляді питань щодо ролі основних акторів у реалізації проекту «Економічний пояс великого шовкового шляху». Використаний просторово-організаційний підхід до аналізу світової політики. Розгляд зовнішньополітичних підходів до розвитку

стратегічного партнерства України і Китаю спирається на аналіз офіційних документів і заяв офіційних осіб, а також найбільш значущих публікацій у пресі. На рівні загальнонаукової методології були використані теоретичні методи аналізу і синтезу, абстрагування, індукції і дедукції та системного підходу при розгляді питань становлення і функціонування міжнародних транспортних коридорів.

Наукова новизна дослідження:

удосконалено:

– інструменти реалізації економічних інтересів: двосторонні торговельні угоди, митно-тарифне регулювання, створення двосторонніх наглядових органів, використання переваг від членства в міжнародних організаціях, діяльність приватних і державних компаній на китайському ринку. Основними інструментами захисту і просування українських інтересів є інституційні чинники, а також діяльність приватних компаній в стратегічних секторах економіки згідно зі стратегією зовнішньоекономічної діяльності України;

– модель взаємної торгівлі між Україною і Китаєм, що спирається на аналіз факторів впливу на товарообіг між країнами, на основі якої розроблені сценарії розвитку зовнішньоторговельного співробітництва між Україною і Китаєм на середньострокову перспективу. Китай становить конкуренцію Україні на ринках країн, що розвиваються, що пов'язано з політикою диверсифікації КНР торгових партнерів, а це є фактор загрози зовнішньоекономічної безпеки України;

дістали подальшого розвитку:

– українські економічні інтереси в зовнішньоторговельних відносинах з Китаєм у напрямі диверсифікації структури експорту в Китай з концентрацією на товарах з більш високою доданою вартістю (що є можливим шляхом структурної перебудови економіки України) з одночасним нарощуванням енергетичного співробітництва як стратегічного напрямку;

– пріоритети України і Китаю в співпраці. Україна розглядає партнерство з КНР як взаємодію двох рівноправних, суверенних суб'єктів міжнародних відносин, що самостійно визначають свою зовнішню політику, але координують зусилля по вирішенню гострих міжнародних проблем. Китай пропонує високу ступінь

координації вироблення рішень і дій, яка передбачає його лідируючу роль. У галузевій взаємодії Україна висуває широкий спектр сфер співробітництва з пріоритетом розвитку наукомістких напрямків, для КНР головним є отримання доступу до сировини за умови її переробки на китайській території та поставки виробленої з неї готової продукції;

- окремі конфліктні точки співпраці, а також комплекс протиріч в соціально-економічній сфері, які вимагають термінового вирішення з огляду на національні інтереси двох країн для подальшого повноцінного стратегічного партнерства;

- стратегія Китаю та його прагнення і мистецтво жорстко відстоювати свої національні інтереси і пріоритети в проекті «Економічний пояс великого шовкового шляху». Успішна реалізація КНР стратегії в партнерстві і тривала відсутність такої в Україні забезпечує Китаю велику вигоду від співпраці.

Практична значимість магістерської дисертації полягає в тому, що її результати допомагають прийняти науково-обґрунтовані рішення в контексті здійснення зовнішньоторговельної політики України з Китаєм через призму зміни міжнародних економічних відносин в умовах вибудовування стратегічного партнерства. Пропозиції про необхідність диверсифікації українського експорту, відповідності новим стандартам і вимогам, інтенсифікації регіональних зв'язків, взаємодії в рамках проекту «Економічний пояс великого шовкового шляху» можуть бути застосовані українськими відомствами на практиці.

Публікації. За темою магістерської дисертації опубліковано 1 наукову роботу [43]

Структура та обсяг магістерської дисертації Магістерська дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку літературних джерел. Основний текст магістерської дисертації викладено на 109 сторінках. Магістерська дисертація містить 4 таблиці на 3 стор., 8 рисунків на 6 стор... Список використаних джерел налічує 73 найменувань і займає 8 стор.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ СТРАТЕГІЧНОГО ПАРТНЕРСТВА КНР ТА УКРАЇНИ

1.1. Концептуальні положення формування стратегічного партнерства між КНР та Україною як форми інтеграційних процесів у світовій економіці

Стратегічне партнерство як вид двосторонніх відносин має глибокий характер, який не обмежується тільки зовнішньоторговельними відносинами, а має системні ознаки і демонструє динамічний розвиток як на кількісному, так і на якісному (інституціональному) рівні з генеральною метою гармонізації двостороннього економічного розвитку. В розрізі зазначеного, регіональна економічна інтеграція повинна відбуватися на початкових етапах стратегічного партнерства країн.

Побічна мета стратегічного партнерства полягає в забезпеченні структурного і збалансованого економічного розвитку країн-партнерів. З точки зору інтернаціоналізації, дефініція «стратегічне партнерство» розглядається як рівень співробітництва між країнами, у рамках якого досягаються загальні цілі й узгоджуються спільні інтереси. На регіональному рівні системної ієрархії стратегічне партнерство розглядається у вигляді співробітництва між фірмами й організаціями, які мають загальні цілі та прагнуть їхнього досягнення [1, с. 14].

Чимало науковців схилиються до точки зору про те, що головне зовнішньополітичне завдання стратегічного партнерства полягає у використанні потенціалу співробітництва із закордонними партнерами (ресурсів, впливу, досвіду, практичної допомоги) для підйому вітчизняної економіки й розвитку громадянського суспільства. Річ у тім, що перехід двосторонніх взаємовідносин на якісно новий етап розвитку між Україною і Китаєм відбувся ще в червні 2011 року, коли в рамках візиту Голови КНР Ху Цзіньтао і Президентом України Віктором Януковичем була підписана спільна декларація про встановлення і розвиток відносин стратегічного партнерства між Україною і КНР. По суті, перший крок у цьому напрямі був зроблений. Проте, сьогодні необхідно визначити і встановити

стратегічне співробітництво між Україною і Китаєм, передусім, у політичній сфері. Для цього, на наш погляд, потрібно зробити наступне.

По-перше, встановлення, організація інтенсивних контактів між Президентом України і Головою КНР, прем'єр міністрами України і КНР, депутатами Верховної Ради України і депутатами Всекитайських зборів народних представників (ВЗНП) КНР, представників центральних органів влади України і Китаю, представників міжурядової комісії України і Китаю, членів Ділової Ради «Україна-Китай» шляхом обміну візитами на найвищому і високому рівнях, а також проведення зустрічей у рамках міжнародних заходів.

По-друге, регулярне проведення засідань Комісій зі співробітництва між Урядом України і Урядом Китайської Народної Республіки і їх підкомісій. У міру необхідності, вважаємо доцільним створення додаткових підкомісій, відповідно до потреб обох сторін.

По-третє, необхідним є створення і розвиток міжпарламентського співробітництва, активізація обміну візитами на рівні керівників профільних комітетів і парламентських груп у рамках дружби «Україна-Китай».

Четверте, розвиток і поглиблення взаємодії між партіями влади України і Китаю на основі розроблених, затверджених та підписаних політичними партіями України і Комуністичною партією Китаю документів про співробітництво.

П'яте, вважаємо доречним проведення на постійній основі регулярних консультацій між міністерствами закордонних справ України і Китаю з усього комплексу питань двостороннього співробітництва, а також проблем багатобічного співробітництва між Україною і КНР.

Шосте, потребує удосконалення механізму регулярних консультацій і діалогу між міністрами, заступниками міністрів, директорами департаментів зовнішньополітичних відомств України і Китаю.

Сьоме, активізація взаємодії в рамках ООН, СОТ і інших міжнародних організацій.

Восьме, спільно ухвалене рішення щодо питань розміщення посольств України в КНР і КНР в Україні. Відкриття генерального консульства України в Гуанчжоу,

провінції Гуандун і в Гонконзі, а також торговельного представництва України в Шанхаї.

Останнє, дев'яте, в даному випадку йдеться про залучення міжрегіонального співробітництва між регіонами України, і провінціями в Китаї, включаючи також Гонконг. Укрупнення існуючих та встановлення і розвиток нових братніх зв'язків між Україною і Китаєм, а також практичного співробітництва між областями і провінціями, містами-побратимами в інтересах подальшого розвитку двосторонніх відносин між Україною і КНР.

В світлі подальшого дослідження вважаємо доцільним акцентувати увагу на стратегічному співробітництві в сфері економіки і торгівлі. Зокрема, мова йде про наступне.

По-перше, використання діючих інструментів двостороннього співробітництва, проведення спільних засідань Комісій зі співробітництва між урядом України і Китаю, передусім у напрямі пріоритетного фінансово-економічного блоку, міністерств АПК країн, МЗС країн, а також міжурядових комісій з економічних, фінансових, банківських, інвестиційних і торговельних питань. При цьому додамо, що посилення статусу роботи Ділової ради «Україна-Китай» як дорадчого органа, що розробляє пропозиції і пропонує вирішення питань з рекомендаціями Президенту України і Голові КНР, Прем'єр-міністрам країн і парламентаріям країн України і Китаю, проведення підкомісій з питань торгово-економічного стратегічного співробітництва, тематичних спеціалізованих, галузевих бізнес форумів на базі Торгово-промислових палат України і Китаю, проведення круглих столів і семінарів, висновків угод між союзами і галузевими асоціаціями між країнами, на прикладі роботи Українського союзу промисловців і підприємців (УСПП) з міжнародними організаціями в Китаї.

По-друге, надання державної підтримки підприємствам України і Китаю для пошуку нових можливостей розвивати взаємовигідне стратегічне співробітництво на основі ринкових відносин у галузях, які становлять взаємний інтерес.

По-третє, організація і обмін досвідом щодо Виставкових заходів на прикладі Міжнародного Виставкового Центру в Києві (Україна) і Міжнародного Виставкового Центру в Гуанчжоу, провінції Гуандун (Китай).

По-четверте, здійснення комплексу заходів для збільшення обсягів двосторонньої торгівлі товарами і послугами між Україною і Китаєм з 10 млрд дол у 2015 році до 100 млрд дол у 2023 році, вдосконалення та оптимізація торгівельної структури, сприяння збалансованому розвитку торгівлі між Україною і Китаєм.

П'яте, створення і організація належних умов щодо впровадження режиму зони вільної торгівлі між Україною і Китаєм. Розвиток Вільних Економічних Зон і в Україні, і в Китаї для введення спільної діяльності підприємств України і Китаю в ключових галузях економіки, таких як АПК, харчова промисловість, ВПК, машинобудування, нафтогазовій сфері, електроенергетиці, авіабудуванні, освоєнні космосу, науково-технічної тощо [4].

Шосте, зважаючи на членства України і Китаю в СОТ, а також діючі механізми співробітництва, доцільним є розширення інформаційного обміну між країнами ТПП і взаємодія у сфері використання інструментів торговельного захисту, проведення консультацій по моніторингової двосторонньої торгівлі.

Ураховуючи зазначене, пропонується розглянути стратегічне співробітництво в контексті розвитку малого і середнього бізнесу України і Китаю. В розрізі означеної проблематики необхідно вироблення наступних кроків, а саме: побудова співробітництва між державними органами двох країн України і Китаю, які відповідають за реалізацію державної політики в сфері розвитку підприємництва; створення і організація співробітництва по обміну досвідом з питань щодо формування і реалізації державної політики малого і середнього бізнесу шляхом взаємного надання необхідної інформації.

У свою чергу стратегічне співробітництво в інвестиційній сфері передбачає: 1) залучення інвестиційної діяльності своїх резидентів на території держави країни партнера; 2) створення та організація роботи стосовно підписання угоди про стратегічне співробітництво між Агентством Інвестицій і керування Національними проектами України і China Investment Corporation (CIC); 3) максимальне спрощення

процедур на одержання дозволів вітчизняним інвесторам на експорт капіталу між Україною і Китаєм, і сприяння здійснення інвестицій резидентами між Україною і Китаєм, у тому числі, проходження реєстраційних процедур, одержання дозволів і ліцензій; 4) надання, обмін між сторонами Україною і Китаєм на регулярній основі переліку бази інвестиційних проектів між країнами, у тому числі шляхом відкриття представництв, філій банків китайських банків на території України і українських банків на території Китаю; 5) доведення уповноваженими органами України і Китаю до відома потенційних інвесторів-резидентів інформації про базу інвестиційних проектів України і Китаю через інститути по сприянню і торгівлі та інвестиціям, а також відповідні інформаційні портали державних органів, що регулюють інвестиційну діяльність країн; 6) пріоритетними сферами інвестиційного співробітництва між Україною і Китаєм повинні стати: видобувна-гірничо-добувна, металургійна, електроенергетична, нафтогазова, машинобудування, сільське господарство, ІТ, фармацевтична, хімічна, текстильна, харчова, паливно-енергетичний комплекс, телекомунікація, транспортна інфраструктура, ЖКГ, інфраструктурні проекти; 7) сприяння впровадженню різних гнучких форм фінансування з наданням банківських гарантій, акредитивів, а також використання фінансових інструментів роботи з Експортно Кредитним Агентством у Китаї «China Export & Credit Insurance Corporation (Sinosure)» і майбутнім створенням ЕКА при АТ «Укрексімбанк» в Україні; 8) створення спільних фінансових структур, банків, страхових компаній, фондових бірж, інвестиційних фондів між Україною і Китаєм із забезпеченням довгострокового і стабільного розвитку двосторонніх практичних взаємодій стратегічного співробітництва; 9) створення і організація активного обміну інформацією і досвідом між банками України і Китаю для подальшого розвитку співробітництва і партнерства; 10) укладання міжурядового торгово-економічного договору, який передбачає встановлення обсягів еквівалентних поставок товарів і послуг між сторонами Україна і Китай, і національних валют країн – українська гривня і китайський юань як валюти контракту; 11) впровадження механізму двосторонніх розрахунків у національних валютах країн (українській гривні і китайському юані), а також здійснення

комплексу заходів, націлених на створення сприятливих умов для взаємовигідних торговельних розрахунків, з метою збільшення обсягів двосторонньої торгівлі між Україною і Китаєм; 12) розвиток співробітництва в сфері цінних паперів між регуляторами фондового ринку країн, зокрема між Національною комісією з цінних паперів і фондового ринку України і регулятора фондового ринку Китаю – Комісії з керування і контролю ринку цінних паперів (КУКЦБ), зокрема, через взаємодію фондових бірж України «Українська Біржа», ПФТС і фондових бірж Китаю (Гонконгської, Шанхайської та Шеньчженьської); 13) стратегічне співробітництво між Національним Банком України (Україна) і Народним Китайським Банком (Китай) на законодавчому рівні зі сприяння приходу, присутності українських банків у Китаї, і китайських банків в Україні [8].

Стратегічне співробітництво в сферах промисловості, комунікації і транспорту передбачає стратегічне співробітництво: в енергетичній сфері; в галузі сільського господарства; в сфері водного господарства; в податковій сфері; в митних питаннях; у сфері культури і освіти.

1.2. Методичні підходи до розробки та реалізації масштабних інноваційних проектів на основі стратегічного партнерства

В умовах відсутності внутрішнього інвестора і існуючої потреби у фінансових ресурсах для розвитку економіки нагальною необхідністю є залучення іноземних інвестицій. У КНР є фінансові ресурси і головне, – є бажання інвестувати в українську економіку, тому, на наше переконання, доцільно залучати китайські інвестиції і спробувати формувати імідж надійного стратегічного партнера шляхом забезпечення захисту інвестиційного прибутку. При цьому державним органам української влади необхідно остаточно вирішити назрілі питання щодо захисту прав власності. Необхідно домогтися очевидного прогресу в приватизації державних компаній і проведення реформ державних підприємств.

Дійсно, китайські інвестиції в Україну – це реальна альтернатива кредитним ресурсам міжнародних організацій, яка буде сприяти збалансуванню платіжного балансу України. Вважаємо, що інвестиції КНР допоможуть: збільшенню золотовалютних резервів України; стабілізації курсу національної грошової одиниці (гривні); нарощуванню високотехнологічного виробництва; створенню нових робочих місць. Розвиток співробітництва України і Китаю як найбільшого інвестора у світі, не тільки допоможе забезпечити економічне зростання України, але і сформує її позитивний інвестиційний імідж для інших країн – потенційних інвесторів.

Річ у тім, що на форумі, присвяченому розвитку Нового Шовкового шляху, посол КНР в Україні Ду Вей анонсував перспективу створення зони вільної торгівлі між Україною і Китаєм. Зона вільної торгівлі – це наступний крок після Угоди про торгово-економічне співробітництво, укладеної ще в 1992 році і якою встановлено відповідні режими найбільшого посередництва в міжнародній торгівлі. На сьогоднішній день, частка торгівлі між Україною і КНР є незначною і в II кварталі 2018 року становила лише 6,2% – експорт у КНР, 11,6% – імпорт із КНР [47]. Зважаючи на сказане, спостерігається тенденція до скорочення вартісних обсягів міжнародної торгівлі, однак росте частка українського експорту і китайського імпорту в загальному товарообігу України

У цьому зв'язку вважаємо доцільним зупинитися на проблемних аспектах двосторонніх відносин. Результати аналізу свідчать, що до тепер негативними факторами впливу на українсько-китайські відносини залишаються: відсутність координації в діяльності міністерств і відомств на китайському напрямку; бездіяльність української частини двосторонньої міждержавної комісії зі співробітництва; недостатня увага до Китаю з боку МЗС України, зокрема, незадовільне кадрове забезпечення Посольства України в КНР (нині із 30 співробітників китайською мовою володіють тільки 3-4 особи); корупція як невід'ємна складова всіх великих двосторонніх проектів; відверте ігнорування китайських пропозицій і проектів; труднощі в одержанні української візи громадянами КНР та інше.

Необхідно зазначити, що Китай, у свою чергу, також розглядає Україну як політично і економічно нестабільну країну з огляду на події 2013-2014 рр. Разом з тим, Пекін визнав легітимність результатів виборів і готовий розвивати відносини з нинішньою владою України. Утім, українська сторона наполегливо не демонструє такого бажання і, головне, не підтверджує його на практиці. Корупція в Україні привела до фактичної деградації державної політики і втрати керівних позицій держави у визначенні напрямків розвитку двосторонніх відносин з Китаєм. Корупція в Україні створила для китайських партнерів незвичайну і незрозумілу ситуацію, небезпечне середовище, в якому знищуються будь-які ініціативи, спроможні реально зміцнити відносини двох країн.

Відмітимо, що крім позитивних моментів зони вільної торгівлі між Україною і КНР є певні ризики в контексті українських національних інтересів, зокрема: роль України зведеться до ланцюжка між ЄС і КНР, що відповідає китайській стратегії торговельної експансії; нарощування тільки сировинного експорту в КНР, що не буде сприяти переходу України до інноваційної стадії розвитку; збільшення імпорту дешевої продукції, що спричинить загострення конкуренції на внутрішньому ринку України.

Ураховуючи зазначене, на наш погляд, для захисту національних інтересів у питаннях міжнародної торгівлі, у першу чергу, необхідна розробка: стратегії імпортозаміщення енергетичних ресурсів, товарів широкого вжитку і виробничого призначення шляхом мотивації внутрішнього виробництва; експортної стратегії, в основі якої буде експорт продукції з високим ступенем переробки і доданої вартості (сільськогосподарської і промислової продукції); імпоротної стратегії, яка ґрунтується на стимулюванні технологічного імпорту (високотехнологічного обладнання для подальшого виробництва готової продукції з високим експортним потенціалом і інноваційною складовою); потенційної угоди про створення зони вільної торгівлі, яка повинна містити захисні статті для українського експорту, зокрема переорієнтація експорту сільськогосподарської продукції із зернових культур (сої і кукурудзи) на готову продукцію високої якості і довгострокового

зберігання (борошно, мед, м'ясні, овочеві, фруктові консерви, соняшникове масло) [44].

Лібералізація взаємної торгівлі високотехнологічною продукцією і збільшення частки в українському експорті сприятиме стимулюванню економічного зростання.

Результати дослідження свідчать, що стратегічне співробітництво в науково-технічній сфері передбачає наступне. По-перше, надання державної підтримки на проекти, які стосуються просування і популяризації спільних українсько-китайських фундаментальних досліджень, вивчення можливостей створення нових моделей науково-технічного співробітництва між Україною і Китаєм.

По-друге, мова йде про активізацію взаємодії в пріоритетних напрямках практичного співробітництва в науково-технічній сфері, у тому числі в таких галузях, як нові і високі технології, ІТ, нові матеріали і речовини, сільське господарство, матеріалознавство, електрозварювання, лазерні технології, суднобудування і морські прилади, геологічні дослідження.

По-третє, йдеться про укладання стратегічного договору співробітництва між Національною Академією Наук України і Китайською Академією Наук у частині розробки і впровадження спільних наукових, інноваційних програм у напрямі дослідження, аналізу в науково-технічній сфері. Поліпшення співробітництва між науково-дослідними інститутами, вищими навчальними закладами України і Китаю, а також науково-виробничими підприємствами обох країн. Ідеться, передусім про участь у конкретних спільних інноваційних проектах, взаємодія для розробки інноваційних технологій і їх впровадження у промислове виробництво.

По-четверте, поглиблення і розширення співробітництва в напрямі розвитку інноваційної інфраструктури, активізація діяльності існуючих науково-технічних парків у містах Шанхай і Цзинань, а також створення нових (у місті Харбін), активізації зусиль для пошуку нових форм і напрямків діяльності в галузі наукових розробок інновацій і впровадження їх у виробництво підприємств України і Китаю.

І останнє, це надання необхідної допомоги для реалізації «Меморандуму про взаєморозуміння між Державним Агентством з питань науки, інновації й інформації

України і Міністерством науки і техніки Китайської Народної Республіки про надання підтримки у створенні українсько-китайського інституту електрозварювання ім. Е. О. Патона від 20 червня 2011 року, а також створення спільної українсько-китайської «базової лабораторії» в Україні в галузі матеріалознавства.

Стратегічне співробітництво в космічній сфері передбачає нижчезазначене. Зокрема, ідеться про подальший розвиток співробітництва в галузі освоєння і дослідження космічного простору в мирних цілях, а також розширення взаємодії в пріоритетних напрямках з розробки, створення, виробництва та випробування космічних літальних апаратів і засобів їх доставки, систем наземної перевірки й імітаційних установок, дистанційного зондування, супутникової навігації і контролю космічного простору, здійснення обміну персоналу і його підготовки.

У даному випадку необхідним є забезпечення неухильного виконання Програми українсько-китайського співробітництва в галузі дослідження і використання космічного простору в мирних цілях на 2011-2020 роки від 2 вересня 2010 року, а також активізація роботи між Україною і Китаєм у частині реалізації підписаних угод з космічної сфери. Принаймні йдеться про залучення національних космічних агентств України і Китаю, а також підприємств двох країн, які працюють у космічній галузі здійснювати обмін і взаємодію у різних формах, відкривати свої представництва на території держави іншої Сторони для розширення співробітництва.

1.3. Методи і форми інвестування інноваційних проектів у ключових галузях економіки

Китай інвестує, переважно, в енергетику, оскільки нафта і газ є саме ті інструменти, за допомогою яких, можна досить сильно впливати на події в усьому світі (припускаємо, що Китай розвивається як наддержава). Утім, співробітник

Європейської ради з міжнародних відносин Йонас Парелло-Плезнер вважає, що китайські бізнесмени просто намагаються заробити гроші. Для них – це тільки бізнес і нічого більше. Галузеві виставки, які регулярно проходять у Китаї, є хорошим майданчиком для встановлення прямих контактів з компаніями і розуміння вимог ринку. Загальновідомі три способи вийти на ринок Китаю: 1) знайти партнера в Китаї і вести спільний бізнес. Натомість, необхідно ретельно перевіряти ділову репутацію потенційних партнерів по різних каналах, оскільки якщо виникнуть фінансові чи інші проблеми, довести практично неможливо; 2) відкрити представництво своєї фірми, але це досить тривалий термін (іноді 8-10 місяців) і досить великі витрати, причому треба самостійно отримувати необхідний досвід, хоча в довгостроковій перспективі це гарантує незалежність на китайському ринку; 3) використовувати допомогу компаній, які працюють на китайському ринку тривалий час і, відповідно, мають великий досвід і надійні зв'язки [14, с. 95].

Відмітимо, що одержати китайські сертифікати якості на свою продукцію дуже складно. У цьому зв'язку найкращим варіантом для бізнесмена буде вихід на ринок у співробітництві з українською державою, наприклад, у рамках погоджених державних програм імпорту в Китай. Китайський ринок гірничодобувного обладнання дуже привабливий. По суті, з 7,5 мільярдів тонн вугілля, які добувають у світі, майже половину добувають у Китаї. Проте, держава встановлює занадто високі коефіцієнти витягу, і якщо шахти не виконують нормативи, то їх очікують великі штрафні санкції. З огляду на зазначене, китайські компанії зацікавлені в поставці техніки для відпрацьовування тонких шарів. Річ у тім, що для України це можливість вийти на китайський ринок. Серед інших перспективних галузей можна виокремити такі як, енергетичне машинобудування, двигунобудівництво, особливо авіаційні двигуни, альтернативна енергетика, товари, які Китай планує експортувати у треті країни. Щоб підтримати темпи росту, Китаю вкрай необхідні: сільськогосподарська продукція, сталь, продукція машинобудування, добрива, тобто все те, з чим в Україні сьогодні проблем немає.

Водночас, стратегія України спрямована не на постачання сировини, а на постачання продуктів переробки і напівфабрикатів. Ідеться, передусім, про сухе

молоко, яке до тепер затребуване. Нині проходять міждержавні зустрічі, на яких розглядається можливість більш широкої присутності української продукції на китайському молочному і зерновому ринках, а також ринку курятини.

У Китаї побутує цікава точка зору про українське промислове машинобудування, іншими словами Україна може довести китайському ринку про якість і надійність продукції машинобудування. Коли українські виробники хочуть розпочати бізнес у Китаї, вони натикаються на багато перешкод, зокрема стикаються з жорсткою конкуренцією – інші країни теж прагнуть зайняти свою нішу на занадто великому ринку, причому на ринку, що досить динамічно розвивається. Вони готові крок за кроком проходити необхідні складні бюрократичні процедури країни, яка дбайливо ставиться до своїх жителів, висуває досить серйозні вимоги до якості продукції і для доступу на внутрішній ринок.

Проблема для українських виробників полягає не тільки в тому, щоб вийти на китайський ринок, але і в тому, щоб утриматися серед потужних конкурентів. Єдине, в чому українські підприємства можуть отримати конкурентні переваги – це якість українських продуктів. Проте, питання якраз і криється в тому, щоб навчитися виробляти якісну продукцію у відповідності до міжнародних стандартів.

Китайський ринок був і залишається вкрай складним ринком, конкуренція дуже жорстка. Річ у тім, що 80% найбільших світових компаній уже мають свої представництва в Китаї, і китайські компанії є серйозними конкурентами не тільки усередині країни, але і в усьому світі. На наше переконання, основна помилка українського бізнесу, який починає діяльність у Китаї – це поспіх. Партнер, який квапиться, заздалегідь приречений на програшну позицію у порівнянні з китайськими компаніями. Крім того, зазначимо, що багатьом українським компаніям не вистачає фінансової грамотності, багато з них не зовсім розуміють, як вони будуть просувати свій продукт, не володіють достатньою інформацією про специфіку китайського ринку, менталітету і суспільство.

Зважаючи на сказане, необхідно серйозно обмірковувати, чи дійсно компанія прагне вийти на китайський ринок, чи готова вона до тривалої роботи, яка в короткостроковій перспективі не приносить прибутку, потрібно провести глибокі

маркетингові дослідження, визначитися з конкурентними перевагами, а потім вже приймати остаточне рішення.

Результати дослідження свідчать, що енергетичний ринок України оцінюється приблизно в 50-55 млрд дол на рік. Вважаємо перспективним цей напрямок, і дуже добре, що Україна вже співробітничала з Китаєм в енергетичній сфері. Так, одна з найбільших китайських компаній, зокрема компанія CNBM, що володіє сонячною електростанцією близько Одеси, інвестувала в Україну близько 1 млрд доларів. Крім того, був підписаний договір між «Нафтогазом» і Національним банком розвитку Китаю про те, що Україна отримає 3,6 млрд дол кредиту. Узгоджуються також питання з китайськими партнерами про перехід деяких ТЕЦ із газу на вугілля. Принаймні компанія «Укргаздобича» прогнозує отримання кредиту для купівлі китайського бурового устаткування, яке досить високо оцінене у світі. За підтримки китайського уряду Україна планує будувати станцію ізомеризації, щоб українська нафта відповідала світовим стандартам якості. Ураховуючи означене, можемо стверджувати, що співробітництво може бути перспективним [19, с. 391].

Не дивно, що іноземні інвестори стикаються з багатьма проблемами в Україні: нестабільність в економіці, високий рівень корупції, недосконале податкове законодавство. У звіті Всесвітнього Банку зазначено, що в Україні в середньому витрачається 360 годин на рік на заповнення податкових документів. Натомість в європейських країнах ця процедура займає приблизно 250 годин. Іноді досить складно зрозуміти нормативно-законодавчу базу і, відповідно, простежити за його змінами. В таких умовах вкрай ризиковано вкладати інвестиції в Україну, оскільки немає впевненості, що капіталовкладення не тільки принесуть прибуток, а чи окупляться взагалі.

Для невеликих китайських інвесторів багато незрозумілого в Україні. Україну вони порівнюють з «фантастичним» готелем, де людину можуть обікрати, і де навіть номер забронювати не можна через незрозумілий сайт. Хоча, з іншого боку, вони бачать в Україні великий потенціал, оскільки вона розташована в Європі, причому треба враховувати також низьку вартість робочої сили. У даному випадку достатньо полегшити умови для ведення бізнесу на рівні законодавства, лише тоді

«великий» інтерес до України може трансформуватися в реальні інвестиції. Крім того, в Україні є значний потенціал для експорту своєї продукції в Китай. Проте сьогодні поки заважають нерозуміння з боку українських бізнесменів китайської специфіки і присутність власних фінансових проблем, але при усуненні окреслених вище перешкод ці проблеми можна вирішити. Китай, будучи одним зі світових лідерів з інвестування в інші країни, може допомогти Україні розвивати виробництво і інфраструктуру. Для цього необхідно на державному рівні вести не тільки монолог, а дійсно втілювати реформи у життя.

Динаміка появи новин у 2017 році на тему нових проектів виглядає дуже оптимістично, однак поки що більша частина залишається лише деклараціями у формі підписаних меморандумів про наміри. У свою чергу, на світовому рівні Китай продовжує свою експансію на закордонні ринки в ролі стратегічного інвестора. Згідно з новою стратегією, протягом найближчих 5 років КНР збирається інвестувати 120-130 млрд дол в економіку інших країн світу. До відома, в 2016 році Китай інвестував за кордон приблизно 170 млрд дол, при цьому китайські бізнесмени купили 309 європейських підприємств на суму 85,8 млрд дол.

Згідно з даними китайського посольства, китайські інвестиції в Україну за весь період взаємин країн склали порядку 7 млрд дол. На цьому акцентував увагу радник з торгово-економічних питань посольства КНР в Україні Лю Цзюнь. При цьому основне завдання, на його думку, полягає в активізації цієї великої суми грошей для пожвавлення сільськогосподарської, енергетичної, сфери інфраструктури а також інших сфер економіки, які потребують фінансові ресурси, що, у свою чергу, створить робочі місця та збільшить податкові надходження до бюджету.

У портово-логістичній сфері китайська корпорація COFCO Agri запустила в 2016 році в Миколаївському морському торговельному порту перевантажувальний комплекс зернових і олійних культур річною потужністю 2,5 млн тон. Цей інвестиційний проект обійшовся в 75 млн дол, він вже ефективно працює, і з української акваторії йдуть пароплави із зерновими для Піднебесної. COFCO Agri в Україні контролює також кілька елеваторів і маслоекстракційний завод. Корпорація COFCO зі штаб-квартирою у Пекіні є одним з найбільших державних підприємств

КНР, володіє активами вартістю близько 72 млрд дол, і має штат співробітників по усьому світу більш як 60 000 осіб.

Як вже було зазначено, Китай є одним з найбільших інвесторів у світі, який вкладає десятки мільярдів доларів як у розвинені, так і в країни, що розвиваються. До тепер Піднебесна вишиковувала економічні відносини з Україною переважно в торговельній площині. Незважаючи на наявність багатьох проблем, китайські компанії все частіше цікавляться великими українськими інвестиційними проектами. Так, у травні 2017 року Китай відвідала українська урядова делегація на чолі з першим віце-прем'єр-міністром України Степаном Кубівим. За результатами візиту, він відзначив інтерес китайців до українських АПК, енергетиці, інфраструктурі й машинобудуванню [17, с. 84].

Напевно, сьогодні найбільш болюче питання пов'язане з утилізацією і вивозом побутових відходів зі Львова. У цьому зв'язку, китайська компанія China Everbright International Limited виступила з пропозицією будівництва в Україні заводів з переробки твердих побутових відходів, підприємства якої успішно працюють у Польщі, Німеччині та В'єтнамі. Представники Держенергоефективності плідно обговорюють з керівництвом China Everbright варіанти співробітництва в рамках державно-приватного партнерства. Річ у тім, що раніше про намір побудувати завод по переробці сміття в Червонограді Львівської області оголосила китайська корпорація Grandblue Environment Co., Ltd. Як повідомили у Львівській ОДА, потужність підприємства повинна скласти до 320 тон відходів на добу. Проект перебуває в стадії початкової розробки, яка протриває близько півроку. Після цього сторони повинні погодити всі необхідні документи і приступити до будівництва.

В рамках нашого дослідження коротко торкнемося питання стосовно мережі мобільного широкосмугового мультимедійного зв'язку 4 покоління. Український телекомунікаційний оператор «Просат» створює мережу мобільного широкосмугового мультимедійного зв'язку 4 покоління національного масштабу на базі технологій Mcwill компанії Xinwei Group. На сьогодні вже встановлено 150 базових станцій, які покрили зв'язком Київ і значну територію від Харкова до Маріуполя. По суті, «смуга» покриття проходить через 4 східні області України. У

2019 році планується встановити по всій території країни більш 2 000 базових станцій, що дозволить забезпечити високошвидкісний Internet покриття. Базові станції вже розмитнені і завезені на територію України. Відзначимо, що це єдина китайська компанія, технології якої, за визнанням Міжнародної спілки електрозв'язку (ITU), відповідають міжнародним комунікаційним стандартам. Обладнання і технології Xinwei Group вже працюють у більше ніж 30 країнах світу.

Стосовно актуального питання, пов'язаного з садівництвом, наголосимо, що асоціація «Укрсадпром» і державна китайська компанія China Haisum Engineering Co, Ltd підписали меморандум про взаєморозуміння, що передбачає виділення китайською стороною 515 млн дол інвестицій на українські проекти з садівництва. Причому, мова йде про плодOPEREROBKU, будівництво фруктосховищ, трьох виробничо-логістичних комплексів і впровадження системи зрошення на 35 тис га. Освоювати інвестиції планується на території 16 областей.

В рамках спільних проєктів щодо виробництва та модернізації локомотивів, відмітимо, що китайська залізнична корпорація China Railway International Group розглядає можливість капіталовкладення у виробництво і модернізацію електровозів на потужностях ПАТ «Укрзалізниця» (УЗ). В 2017 році Україну відвідала китайська делегація, основною метою візиту якої було проведення аудиту і обговорення механізмів фінансування. При цьому стосовно прогнозування обсягів інвестування інформації не було. Утім відомо, що УЗ давно вже планує відновлення тягового рухомого складу. З цього питання навіть були підписані меморандуми з найбільшими світовими виробниками тепловозів і електровозів.

Так, голова правління ПАТ «Укрзалізниця» Войцех Балчун повідомив, що через обмежені фінансові можливості, УЗ реалізує стратегію глибокої модернізації тягового рухомого складу. Він також відзначив, що провідний китайський виробник рухливого поїзда, компанія CRRC, дала згоду на такий варіант співробітництва. Ураховуючи реалії і фінансові можливості УЗ, робиться спроба глибокої модернізації тепловозів, upgrade парку. При цьому використання нових двигунів, вузлів, компонентів передбачає високу ефективність, економію палива і змащення.

Войцех Балчун сподівається, що китайська сторона знайде прийнятні для себе варіанти участі в реалізації стратегії модернізації локомотивного парку УЗ.

Ще одним досить цікавим і одночасно великим проектом China Railway (разом з China Pacific Construction Group) в Україні повинне стати будівництво четвертої гілки столичного метрополітену на Троєщину. Відповідний меморандум з китайською стороною і КГГА вже підписано. За попередніми домовленостями, консорціум китайських компаній надасть 85% необхідного фінансування і виступить керуючим партнером проекту, при цьому 15% коштів повинна оплатити місцева влада. Експерти оцінюють вартість будівництва в 2 млрд дол.

Торкнемося ще одного досить актуального питання для України – авіабудування. Український виробник авіадвигунів «Мотор Січ» разом з китайською компанією Beijing Skyrizon Aviation Industry Investment Co., Ltd почали будівництво заводу з виробництва і обслуговування авіадвигунів у місті Чунцін, КНР. Як повідомив Delo.UA голова наглядової ради «Мотор Січ» Анатолій Маля, початок поетапного введення підприємства в експлуатацію заплановано на 2018 рік. При цьому протокол про наміри вже підписаний по ряду двигунів, з якого буде вибиратися номенклатура для виробництва на підставі ліцензії. Раніше мова йшла про можливість ліцензійного проведення, зокрема, вертолітних двигунів Д-136, МС-500У и ТВ3-117 ВМА-СБМ1В, двигунів для літаків загального призначення АІ-450С, а також турбореактивних Д436-148ФМ і Д-18Т [22].

Дійсно, з Китаю не тільки йдуть інвестиції, примітно, що компанії з Піднебесної стають також підрядниками у великих проектах, які виконуються за грошові кошти української сторони. Так, у травні 2017 року Адміністрація морських портів України (АМПУ) уклала контракт із компанією China Harbour Engineering Company Ltd на виробництво днопоглиблення в морському порту «Південний». Проект вартістю більше ніж 1 млрд грн повинен бути завершений до кінця 2018 року. Планується також, що ця ж компанія буде виконавцем ще одного великого замовлення АМПУ, а саме реконструкції морського підхідного каналу і внутрішніх водних підходів до глибоководних причалів морського порту «Південний» (будівельно-монтажні роботи) вартістю понад 500 млн грн. Зрозуміло, що китайці

будуть виконувати роботи замість бельгійської компанії Novadeal LTD, яка стала переможцем тендера і надала необхідний перелік документів для завершення конкурсної процедури.

Таким чином, у своїх інвестиціях за кордон Китай діє за відпрацьованою схемою: спочатку в країну здійснюється надходження державних інвестицій, а потім вже прибуває потік інвестицій приватного бізнесу. Це означає, що у майбутньому Україна може розраховувати на капіталовкладення великих китайських компаній, зацікавлених розвивати і промислові, і інфраструктурні проекти у Східній Європі.

Висновки до розділу 1

1. Пропонується відносити партнерства і стратегічної взаємодії України і КНР як форми міжнародної взаємодії розглядати як відносини тимчасового зближення, альянсу на основі схожості поглядів, критеріїв, понять, а також деяких цілей, необов'язково загальних. Такі відносини дають можливість отримати підтримку партнера в певних питаннях, діях, які принесуть вигоду більш активному з партнерів і, відповідно, який дотримується стратегічно прорахованої позиції.

2. Дослідженням встановлено, що після Революції Гідності (позиція Пекіна до цієї події була досить стриманою) двосторонні відносини між обома державами були досить стриманими. Обґрунтування просте: в українському політичному середовищі присутнє упереджене відношення до «комуністичного Китаю», багато українських чиновників не зовсім розуміють специфіку функціонування влади в конфуціанському світі. Як наслідок, Україна, маючи договірно-правову базу і високий рівень стратегічного партнерства з КНР, не використовує можливості співробітництва з найбільшим світовим експортером, другою за потенціалом економікою світу, країною, що має найбільші в світі золотовалютні резерви і практично необмежені інвестиційні можливості.

3. Для захисту національних інтересів у питаннях міжнародної торгівлі доведено необхідність розробки: стратегії імпортозаміщення енергетичних ресурсів, товарів широкого вжитку і виробничого призначення шляхом мотивації

внутрішнього виробництва; експортної стратегії, в основі якої буде експорт продукції з високим ступенем переробки і доданої вартості; імпоротної стратегії, яка ґрунтується на стимулюванні технологічного імпорту; потенційної угоди про створення зони вільної торгівлі, що містить захисні статті для українського експорту в напрямі переорієнтації експорту сільськогосподарської продукції із зернових культур на готову продукцію високої якості і довгострокового зберігання.

4. Обґрунтовано, що в геополітичному плані Китай є свідомим прихильником української Євроінтеграції і завжди визначав Україну як «важливу державу в Європі». Керівництво КНР підтримує підписання Україною Угоди про асоціацію з ЄС і розглядає можливість залучення України до розвитку «Нового економічного пояса – Великого шовкового шляху».

5. За результатами наукового пошуку встановлено, що у випадку успішної реалізації амбіційного китайського проекту, Україна буде мати принципово нове геополітичне місце «першої європейської країни на Шовковому шляху». Зацікавленість Китаю по співробітництву з Україною пов'язана також із прийнятим китайським керівництвом рішення про створення «іноземних продовольчих баз». Ідеться про використання агропромислових можливостей України в комбінації з інвестиційними і технологічними потужностями Китаю.

6. Доведено, що ефективний українсько-китайський політичний діалог на вищому рівні дозволяє використовувати Китай як джерело інвестицій і технологій, а також допускає обережне військово-технічне співробітництво. Прихід китайських інвестицій у східні і південні регіони України паралельно допомагає вирішувати проблеми забезпечення безпеки цих регіонів. Прагнення і реальні кроки України в напрямі встановлення тісних економічних відносин з Європою у жодному разі не є перешкодою для співробітництва з Китаєм. Після підписання і ратифікації Угоди про Асоціацію з ЄС Україна трансформується у певні «ворота» в Європу. Це важливо і для китайсько-українських відносин (у світлі «Шовкового Шляху»), і для торговельних відносин Китаю з ЄС.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СТАНУ СТРАТЕГІЧНОГО ПАРТНЕРСТВА КНР ТА УКРАЇНИ В РАМКАХ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЕКТУ «ЕКОНОМІЧНИЙ ПОЯС ВЕЛИКОГО ШОВКОВОГО ШЛЯХУ»

2.1. Тенденції розвитку торговельно-економічного співробітництва між КНР та Україною

В процесі дослідження майже 25-річної історії співробітництва між Україною і Китайською Народною Республікою акцентуємо увагу на важливих моментах, які відіграли важливу роль для розвитку двосторонніх відносин. Дійсно, коли мова йде про українсько-китайські відносини, у першу чергу, необхідно відзначити не тільки багаторічні двосторонні відносини, але і участь України (у складі СРСП) у розвитку китайської економіки, а також відносини українців з китайцями у часи Російської імперії.

Річ у тім, що КНР була серед перших країн, що визнали незалежність України 27 грудня 1991 року, причому 4 січня 1992 року було підписано Комюніке про встановлення дипломатичних відносин між обома країнами, в якому зафіксовано наміри двох сторін розбудовувати повномасштабне співробітництво. Особистий контакт другого президента України Леоніда Кучми з Головою КНР Цзян Цземинем було встановлено у процесі обміну державними візитами у період 1994-1995 рр. і, як наслідок, проголошення відносин стратегічного партнерства між двома країнами [25].

Подальша активізація співробітництва між Китаєм і Україною почалася у період перебування на посту третього Президента України Віктора Ющенко. Річ у тім, що з 2004 року по 2007 рік торговельний оборот між країнами зростав у середньому на 36% щорічно. Китай сформував свій позитивний імідж в Україні, надаючи різного роду «безкоштовну» допомогу: в ситуації світової пандемії

«Пташиного грипу» він надав допомогу ліками. Цей тренд був перерваний світовою кризою у період 2008-2009 років.

З приходом до влади в 2010 році Президента України Віктора Януковича, активізувався політичний діалог між країнами. Так, у червні 2010 року відбувся офіційний візит Януковича в Китай, а в 2011 році Глави КНР Ху Цзіньтао в Україну. При цьому відновилося тенденція росту торгівлі між обома країнами, правда лише на 0,5% у 2011-2012 роках. Було також укладено цілий ряд знакових контрактів і інвестиційних угод між країнами, у тому числі і гривнево-юаневський своп між НБУ і Китаю. У ході візиту в Україну Голови КНР Ху Цзіньтао в червні 2011 року українсько-китайські відносини були офіційно закріплені відповідною Спільною декларацією про встановлення і розвиток стратегічного партнерства між Україною і Китайською Народною Республікою [中华人民共和国和乌克兰关于建立和发展战略合作伙伴关系的联合声明].

За підсумками державного візиту в Китай Президента України в грудні 2013 року, глави держав підписали Договір про дружбу і співробітництво між Україною і КНР [中华人民共和国和乌克兰友好 合作条约], Спільну декларацію про подальше поглиблення відносин стратегічного партнерства [中华人民共和国和乌克兰关于 进一步深化战略合作伙伴关系的联合声明] і Програму розвитку відносин стратегічного партнерства між Україною і КНР на 2014-2018 роки [中华人民共和国和乌克兰战略合作伙伴关系发展规划] 2014-2018 年 [62].

Необхідно відмітити, що до останнього часу Китай постійно підтримує суверенітет і територіальну цілісність України. При цьому Україна неухильно залишається вірній політиці «одного Китаю». З огляду на триваючі трансформації і реформи в Україні в період 2014-2016 років, у рамках українсько-китайських відносин стратегічної взаємодії і партнерського співробітництва відзначалася тенденція пошуку нових можливостей у напрямі активізації співробітництва і розвитку міждержавних відносин стратегічного партнерства на новому рівні. У підвищенні якого зацікавлена як Україна, так і Китай. Голова КНР Си Цзиньпін оцінює українсько-китайські відносини як «рівні і взаємовигідні».

У січні 2015 року в рамках проведення Всесвітнього економічного форуму в Давосі відбулася зустріч Президента України Петра Порошенка з Прем'єром Держради КНР Чи Кецяном. Так, 1 квітня 2016 року під час проведення Вашингтонського саміту з питань ядерної безпеки відбулася коротка зустріч між Президентом України Петром Порошенком і Головою КНР Си Цзиньпіном.

Вважаємо, що обмін візитами на найвищому рівні сприяє поглибленню взаєморозуміння між Україною і Китаєм, дає потужний імпульс розвитку українсько-китайського стратегічного партнерства. Причому, висока динаміка політичних контактів може стати додатковим позитивним сигналом для подальшого зростання обсягів двосторонньої торгівлі. Ураховуючи зазначене, для більш динамічного розвитку двосторонніх відносин необхідно підготовка і проведення зустрічі Президента України і Голови КНР.

Для України, на наше переконання, виняткове значення відіграє збереження послідовного і поступового характеру відносин із КНР, як одного з ключових глобальних, політичних, фінансових і економічних центрів на засадах взаємоповаги, відкритості та взаємної вигоди. Річ у ті, що у Верховній Раді України працює група з міжпарламентських зв'язків між досліджуваними країнами. Водночас, міжпарламентська братерська взаємодія повинна отримати подальший розвиток. У 2011 році була досягнута домовленість про створення принципово нового механізму координації, зокрема двосторонньої Комісії зі співробітництва на рівні Віце-прем'єрів, у структуру якої увійшли шість Підкомісій. Утім, у реаліях сьогодення виникає необхідність проведення Третього засідання міжурядової комісії двох країн. Діючою платформою для розвитку міждержавних відносин на якісно новому рівні і виконання практичного співробітництва по конкретних напрямках і галузях повинна стати реалізація існуючої Програми розвитку відносин стратегічного партнерства між Україною і КНР на 2014-2020 роки. Як вже зазначалося, є взаємне прагнення обох сторін до збільшення обсягів двосторонньої торгівлі, диверсифікації її структури, розвитку довгострокових форм економічного співробітництва, поглиблення інвестиційної взаємодії між Україною і Китаєм.

Необхідно відмітити, що досить сильно активізувалася робота Китаю в Україні після усунення від влади Віктора Януковича в лютому 2014 року. Знецінення національної грошової одиниці (гривні) майже на 300% і вартості робочої сили в Україні, призвело до значного здешевлення виробленої продукції аграрного сектору і сировинної галузі, що, у свою чергу, створило передумови для посилення присутності Китаю на ринку України, приходу китайських компаній на місце, яке раніше займали європейські або російські компанії. Тим більше, що Китай має величезний досвід роботи у нестабільних регіонах Африки (210 млрд дол США товарообіг) і Латинської Америки.

Результати дослідження свідчать, що в цілому товарообіг між Україною і Китаєм у 2014 році склав 8,594 млрд дол США, а український експорт у Китай виріс на 6,5% (експорт з Китаю в Україну впав на 34% з огляду на нестабільність української економіки). Так, за станом на липень 2015 року Україна вийшла на перше місце за обсягами експорту зернових у Китай, випередивши при цьому США, які були головним постачальником зернових у Китай більш 30 років [49].

Зростання торгівлі українськими зерновими в Китаї у період 2014-2015 років склало 56%. До відома, в травні 2015 року Китай імпортував 404 тис тон кукурудзи, з яких 95% – українського походження. За перші п'ять місяців 2018 року загальний обсяг кукурудзи з України досяг 1,55 млн тон, що становить майже 90% від усіх закупівель Китаю. За прогнозами, Україна до кінця 2018 року повинна експортувати 3,5 млн тон зерна в Китай. Україна поставляє також курятину (600 тис тон) і свинину в Китай. Перспективи імпорту соняшникового масла (обсяги закуповуваного масла залишаться приблизно на рівні 500-550 тис тон).

Зазначимо, що Китай не тільки купує українську продукцію сільського господарства, але й активно інвестує свою продукцію в аграрний сектор. Так, пов'язана з Китаєм аграрна компанія KSG Agro, до складу якої входять 42 підприємства вже обробляє 94 000 гектарів сільськогосподарських земель, але китайська сторона заявила про бажання узяти під оренду на 50 років в Україні 3 млн гектарів сільгоспугідь (угода поки не підписана з політичних мотивів). Крім того, в

Чернігівській області планується реалізувати спільний проект зі створення аграрного підприємства з інвестицією в 58 млн дол.

Відмітимо, що в 2015 році, Китай став другим за величиною торговельним партнером України і першим за товарообігом серед країн Азіатсько-Тихоокеанського регіону. Двосторонній товарообіг склав 6,18 млрд дол США, причому 2,4 млрд дол з яких, приходить на український експорт. Відносини між країнами продовжують розвиватись: за 2 років із 2015 до 2017 року загальний товарообіг зменшився на 8,7% у порівнянні з 2015 роком і склав 5,8 млрд дол США. Так, у 2015 році в структурі міжнародної торгівлі КНР частка товарообігу з Україною становить 0,17%, притому що ключовим торговельним партнером виступає США (рис. 2.1).

Рис. 2.1. Міжнародна торгівля України з КНР у період 2013-2017 років, млрд дол США

Джерело: складено автором за [48].

Китай є лідером з високотехнологічного експорту, тому не дивно, що найбільша частка імпорту України із КНР припадає саме на обладнання механічне, машини, механізми та устаткування займає 30,3%. Китайському виробнику також належить значний обсяг світового ринку легкої промисловості, а частка імпорту

України з КНР у розрізі виробів текстильної промисловості становить 16,1% (рис. 2.2).

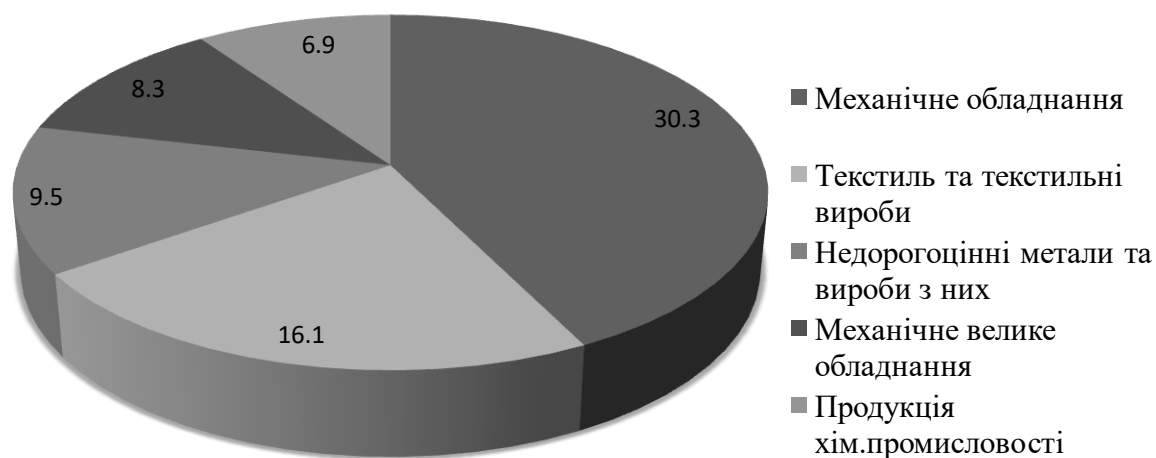

Рис. 2.2. Товарна структура імпорту України з КНР у 2017 році, %

Джерело: складено автором за [3].

У структурі експорту України в Китай у 2017 році найбільша частка припадала на сировинний експорт – мінеральні продукти (43,1%) і зернові культури – 30,1%. Це свідчить про сировинну орієнтованість українського експорту, що не сприяє створенню доданої вартості (рис. 2.3).

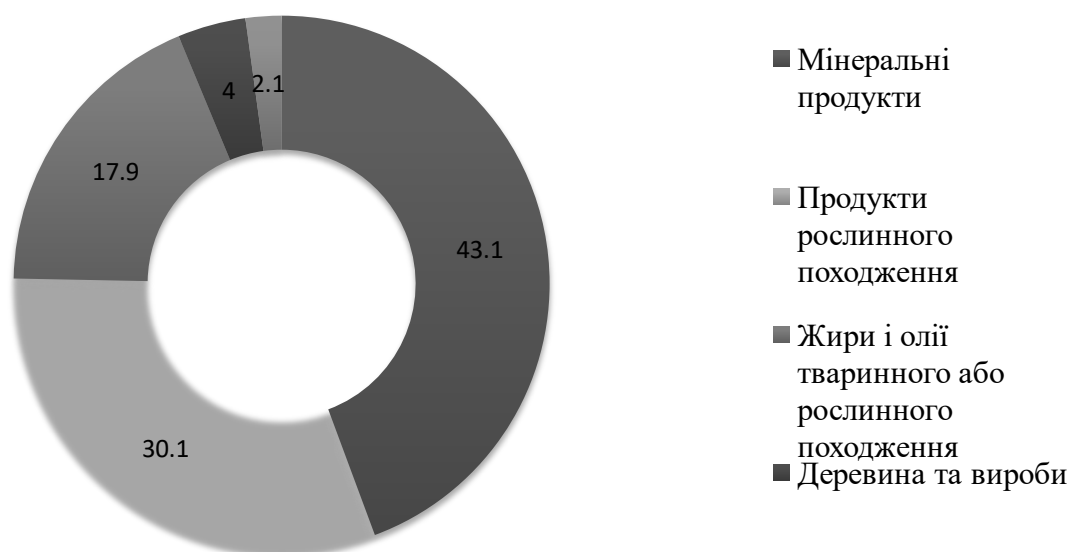

Рис. 2.3. Динаміка експорту України в Китай у 2017 році, %

Джерело: складено автором за [3].

У розрізі інвестиційної активності між Україною і КНР у 2017 році сумарні прямі іноземні інвестиції склали 22,6 млн грн, а ключовими напрямками інвестування китайських інвесторів були: промисловість (31%), сільське господарство (23%), транспорт (15%), оптово-роздрібна торгівля (14%). Обсяг інвестицій з України в Китай значно менше – 1,4 млн дол США і спрямовані українські інвестиції переважно на переробну промисловість (40%).

Таким чином, угода про зону вільної торгівлі відкриє нові можливості і для китайських, і для українських виробників, що, у свою чергу, сприятиме подальшому поглибленню співробітництва в різних галузях економіки, а саме: 1) розширення ринків збуту продукції, оскільки для китайських товаровиробників Україна є сполучною ланкою між Азією і Європейським союзом, що дозволяє отримати доступ до європейського ринку; 2) інноваційний потенціал КНР і України, тобто йдеться про розвиток спільних науково-дослідних і інноваційних проектів, створення інноваційних кластерів і хабів; 3) можливості для розвитку інфраструктури в рамках «Нового Шовкового шляху», адже Китай створив фонд Sino-seef для фінансування економічного співробітництва між країнами Центральної і Східної Азії в розмірі 10 млрд євро саме на розробку спільних інфраструктурних проектів, розвитку високотехнологічного виробництва та індустрії масового споживання; 4) розвиток енергетичної галузі України, іншими словами Китай налаштований інвестувати в модернізацію енергогенеруючого обладнання і електрокомунікацій 2 млрд дол США; 5) поглиблення співробітництва в напрямі розвитку освіти, мова йде про освітній і науковий обмін студентами, розвиток інклюзивної освіти, грантова підтримка академічних досліджень [50].

В світлі зазначеного, можемо стверджувати, що пріоритетними для розвитку взаємовигідного співробітництва залишаються такі сфери: транспортна, сільськогосподарська, створення інфраструктурних об'єктів, авіаційна, космічна, інноваційна, науково-технічна. До сказаного додамо, що 26 березня 2015 року китайська компанія CITIC Construction Co., Ltd і Міністерство регіонального розвитку, будівництва і житлово-комунального господарства (за дорученням Віце-прем'єр-міністра України Геннадія Зубко) підписали Меморандум про

інвестування в українську будівельну галузь 15 млрд дол (проект запрацював у 2017 році). Крім того, 8 липня 2015 року пройшов перший в історії китайсько-український форум у сфері науки і технологій, на якому сторони домовилися про поглиблення відносин, зокрема в напрямі модернізації української галузі інформаційних технологій з урахуванням китайського досвіду.

Так, 27 січня 2015 року Україна і Китай підписали угоду про техніко-економічне співробітництво (заступник міністра економічного розвитку і торгівлі України Ігор Веремій та надзвичайний і повноважний посол Китайської Народної Республіки в Україні Чжан Сіюнь). Дана угода допоможе Україні залучити з Китаю безоплатну фінансову допомогу у розмірі 50 млн китайських юанів (8 млн дол США) для реалізації пріоритетних проектів, тематику яких планується погоджувати додатковими міжурядовими договорами. При цьому фінансові ресурси будуть спрямовані передусім на підтримку сфери охорони здоров'я, освіти та подолання наслідків надзвичайних ситуацій.

Зазначимо, що Китай цікавиться також українською інфраструктурою. В угоді від 2012 року між українським урядом і «Ексімбанком» Китаю передбачені кошти на будівництво в Києві «Повітряного експреса», що стане сполученням між аеропортом «Бориспіль» і Центральним залізничним вокзалом на суму 372 млн дол США (перший транш в 52 млн дол було виділено ще у 2013 році). Китай активно працює у сфері морських портів. Підтвердженням цьому є достовірна інформація китайської делегації, що побувала з візитами у всіх морських портах України (особливо цікавим для них був 14-й причал Одеського морського порту). Інтересувало їх питання одержання у концесію або оренду портів, очевидно в цілях гарантування безперебійної поставки зерна і мінеральних ресурсів [52].

Результати дослідження свідчать про активність Китаю і у сфері ядерної енергетики. Державний український концерн «Ядерне паливо» і китайська компанія China Nuclear Energy Industry Corporation підписали меморандум про співробітництво в сфері ядерно-паливного циклу. Так, «Ядерне паливо» поєднує чотири держпідприємства, зокрема йдеться про «Східний гірничозбагачувальний

комбінат», «Смоли», «Дніпровський завод прецизійних труб» і «Український науково-дослідний і проектно-розвідницький інститут промислової технології».

Відзначимо також особливий інтерес китайських компаній щодо інвестування в наукові розробки, наприклад, видобуток марганцю (Hubei Changyang Hongxin –160 млн дол), проведення будівельних матеріалів (Sinoma – 210 млн дол в Lafarge-Україна), CNBM (сонячна енергія), Sinomach (2 млрд дол), газозаміщення тощо.

Для забезпечення високого рівня торгівлі між Китаєм і Україною 15 травня 2015 року між НБУ і Народним банком Китаю була підписана двостороння угода про валютний своп китайський юань/гривня на суму до 54 млрд грн (2,4 млрд дол) і 15 млрд китайських юанів. Одночасно про інтенсифікацію співробітництва між Україною і Китаєм вказує запуск з 29 квітня 2015 року прямого авіарейсу Київ-Пекін-Київ («Міжнародні авіалінії України») і укладання прямого договору між українською і китайською поштами. Дійсно, Китай намагається використовувати політико-соціальну кризу для посилення своєї присутності і впливу в Україні.

У той же час, Китай намагається зайняти збалансовану позицію відносно політичного конфлікту в Україні, явно не підтримує жодну зі сторін, уникає будь-якого роду конфронтації. Зважаючи на окреслене, економічний вплив Китаю в Україні, на нашу думку, тільки зростатиме, з урахуванням того, що Україна входить у десятку світових виробників продуктів харчування (за соняшниковою олією і кукурудзою перебуває на першому місці). Отже, Китай намагається гарантувати свої інтереси і на світовому, і на продовольчому ринку.

Вважаємо, що українсько-китайська двостороння торгівля, за умови ефективної зовнішньоекономічної політики і раціонального використання ресурсного потенціалу двостороннього співробітництва має великі перспективи. Підтвердженням нашої точки зору є дані Державної служби статистики України в географічній структурі зовнішньоторговельного обороту протягом 2001-2017 років, де частка КНР становить у середньому 4,69% (3,08% загального обсягу експорту і 6,04% загального обсягу імпорту) (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

**Динаміка основних характеристик двосторонньої торгівлі товарами між
Україною та КНР, 2001-2017 рр., млрд дол США**

№	Показник	Експорт	Імпорт	ЗТО	Сальдо	Нормалізований	Коефіцієнт покриття
		млрд дол.	млрд дол.	млрд дол	млрд дол	торговельний баланс	експорту імпортом
	Рік	США	США	США	США	одиниць	одиниць
	2	3	4	5	6	7	8
1	2001	0,48	0,2	0,68	0,29	0,43	2,48
2	2002	0,67	0,26	0,93	0,41	0,44	2,58
3	2003	1	0,52	1,52	0,48	0,32	1,93
4	2004	0,82	0,74	1,56	0,08	0,05	1,11
5	2005	0,71	1,81	2,52	-1,1	-0,44	0,39
6	2006	0,54	2,31	2,85	-1,77	-0,62	0,24
7	2007	0,43	3,31	3,74	-2,88	-0,77	0,13
8	2008	0,55	5,6	6,15	-5,05	-0,82	0,1
9	2009	1,43	2,73	4,17	-1,3	-0,31	0,52
10	2010	1,32	4,7	6,02	-3,38	-0,56	0,28
11	2011	2,18	6,27	8,45	-4,09	-0,48	0,35
12	2012	1,78	7,9	9,68	-6,12	-0,63	0,22
13	2013	2,73	7,903	10,63	-5,18	-0,49	0,35
14	2014	2,67	5,41	8,08	-2,73	-0,34	0,49
15	2015	2,4	3,77	6,17	-1,37	-0,22	0,64
16	2016	2,3	3,5	5,7	-1,5	-0,21	0,55
17	2017	2,3	3,3	5,5	-1,4	-0,2	0,49

Джерело: складено автором за [51].

Товарна структура імпорту з КНР до України у 2017 році переважно носить збалансований характер, засоби виробництва складають 26,14% (982,22 млн дол США) загального імпорту; проміжні товари – 48,13% (1808,28 млн дол США), споживчі товари – 25,73% (966,75 млн дол США) [5]. Разом з тим, глибокого

вивчення потребують торговельні зв'язки з КНР у торгівлі сільськогосподарською сировинною продукцією і продовольством. Так, у КНР з її величезним населенням досить актуальною до теперішнього часу залишається продовольча проблема і продовольча безпека. За рейтингом Світової організації здоров'я, Китай посідає друге місце у світі після Індії за кількістю людей, що страждають від недоїдання (майже 130 млн осіб) [8].

Таблиця 2.2

Показники зовнішньої торгівлі Україна-КНР за 2008-2017 рр.

Рік	Експорт України в КНР, млрд.дол.США	Імпорт України в КНР, млрд.дол.США	Сальдо, млрд.дол.	Доля КНР в зовнішній торгівлі
1	2	3	4	5
2008	0,55	5,6	-5,05	6%
2009	1,43	2,73	-1,3	6%
2010	1,32	4,7	-3,38	5,80%
2011	2,18	6,27	-4,09	6,10%
2012	1,78	7,9	-6,12	6,30%
2013	2,73	7,903	-5,18	7,50%
2014	2,67	5,41	-2,73	7,40%
2015	2,4	3,77	-1,37	8,10%
2016	2,3	3,5	-1,5	8,70%
2017	2,3	3,3	-1,4	8,90%

Джерело: складено автором за [51].

Результати дослідження показали, що зростання частки мінеральної сировини супроводжується зниженням зацікавленості партнерів із КНР у готовій і проміжній промисловій продукції вітчизняного виробництва, що особливо помітно в торгівлі залізом і сталлю. Так, у 2001 році ця товарна група домінувала в експортній номенклатурі українсько-китайської торгівлі (378,26 млн дол США або 78% від

загального обсягу вітчизняного експорту). У 2015 році цей показник зменшився до 20,1 тис дол США або менше 1% загального обсягу експорту до КНР (рис. 2.4).

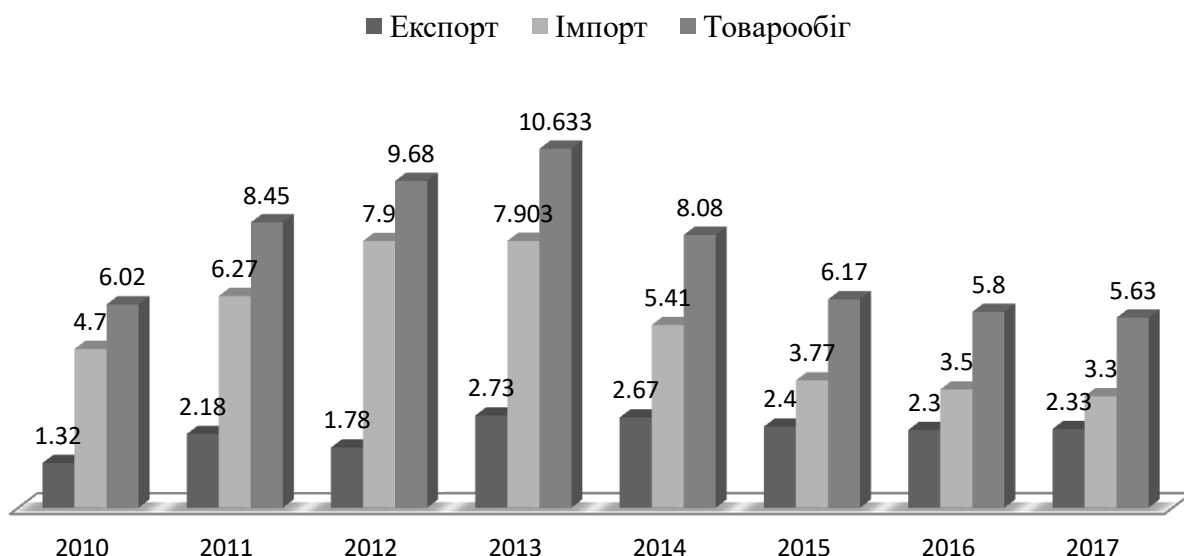

Рис. 2.4. Динаміка основних характеристик двосторонньої торгівлі товарами між Україною та КНР у період 2010-2017 років, млрд дол США

Джерело: складено автором за [51].

По суті, розширення торгівлі харчовою продукцією і сільськогосподарською сировиною створює для України можливості максимальної реалізації природного ресурсного потенціалу за умови розвитку вітчизняного агропромислового сектору. Утім, подальше збільшення обсягів експорту аграрної продукції може призвести до непередбачуваних наслідків. Так, станом на 2017 рік головними статтями експорту аграрної продукції до КНР були кукурудза (542,596 млн дол США або 22,61% обсягу експорту до КНР) та соняшникова олія (438 млн дол США або 18,27% обсягу експорту) [3].

Заінтересованість підприємців КНР в імпорті соняшникової олії українського виробництва, на наш погляд, створює певні загрози, оскільки надмірне розширення площ вирощування соняшнику призводить до виснаження ґрунту і завдає непоправної шкоди сільському господарству України в довгостроковій перспективі. Зважаючи на сказане, для визначення обсягу і частки торгівлі високотехнологічними товарами у загальному товарообороті з КНР вважаємо

доцільним провести декомпозицію загального торговельного профілю з китайським партнером з виокремленням окремих високотехнологічних товарів і товарних груп.

Результати проведеної декомпозиції свідчать про низький рівень високотехнологічної продукції у вітчизняному експорті у період 2001-2017 років. Так, у 2017 році частка високотехнологічного експорту до КНР за класифікацією УКТЗЕД не перевищувала 104,5 млн дол США або 4,36% від загального обсягу товарного експорту до цієї країни. Водночас, надходження технологічної продукції з КНР становить близько 2 млрд дол США або 52,94% від загального обсягу імпорту з цієї країни [3]. Таким чином, за технологічною складовою торгівлі з КНР, Україна залишається експортером переважно сировинної продукції з низькою доданою вартістю та імпортером технологічної готової продукції з відносно вищою доданою вартістю, передусім, товарів споживання. Позитивним моментом є те, що КНР залишається одним з головних торгових партнерів України на ринку військово-промислової продукції. Так, з 1992 року Україна і Китай уклали та успішно виконали близько 200 контрактів у військово-технічній галузі. Обсяг імпорту озброєнь до Китаю за період 1992–2008 років склав 624 млн дол США [6].

У даному випадку йдеться про літаки і комплекси протиповітряної оборони. Для КНР продукція з України приваблива високотехнологічним рівнем і якістю, причому у відносно низьких цінах порівняно з конкурентами. Проте, незважаючи на очевидну зацікавленість в імпорті готової високотехнологічної продукції, не можна обходити прагнення партнерів із КНР скоротити відставання національного виробництва і створити власну потужну військову промисловість. Основною формою китайського експорту зброї завжди була імітація радянських і західних зразків, що не завадило опанувати значну частку ринку в країнах, торгівлю з якими інші експортери ігнорували, насамперед, з політичних причин.

Резюмуючи зазначене, відмітимо, що конкурентна технологічна перевага України є тимчасовою і поступово втрачається. Для запобігання не вигідної для України конкуренції з КНР на ринку озброєнь доцільно концентрувати співробітництво у військово-промисловій сфері навколо проектів та технологій до яких у китайських підприємств ще не має доступу [7]. Надалі у відносинах з КНР, на

наш погляд, пріоритетним для України напрямом повинно стати подолання наявних негативних моментів співпраці, уникнення жорсткої конкуренції та розробка взаємовигідних стратегій і програм співробітництва, насамперед, у агропромисловій, військовій та космічній галузях. Зважаючи на членство України і Китаю у СОТ, необхідно використовувати механізми співробітництва, розширення інформаційного обміну між країнами, взаємодії у сфері використання інструментів торговельного захисту [7].

Зауважимо, згідно з даними Держкомстату України, у 2017 році товарообіг між країнами становив 7,7 млрд дол США, Китай експортує в Україну майже 5,7 млрд дол США (зростання на 20,5%), імпорт до Китаю майже 2,1 млрд дол США (зріс на 11,3%). Сальдо на користь КНР становить 3,6 млрд дол США. В даному проміжку часі в структурі експорту китайських товарів в Україну переважали такі товарні групи як машинні та механічні прилади, електронні прилади (35,53%); текстиль та вироби із них (11,38%); кольорові метали і вироби з кольорових металів (10,90%); пластмаси і вироби з них (7,93%); продукти хімічної промисловості (7,33%); різні промислові вироби (7,13%); взуття, головні убори, парасольки (4,86%). Імпорт українських товарів до КНР був представлений такими групами: мінеральні продукти (42,57%); рослинні продукти (23,76%); жири і олії тварин та рослин та продукти їх переробки (23,49%) (рис. 2.5).

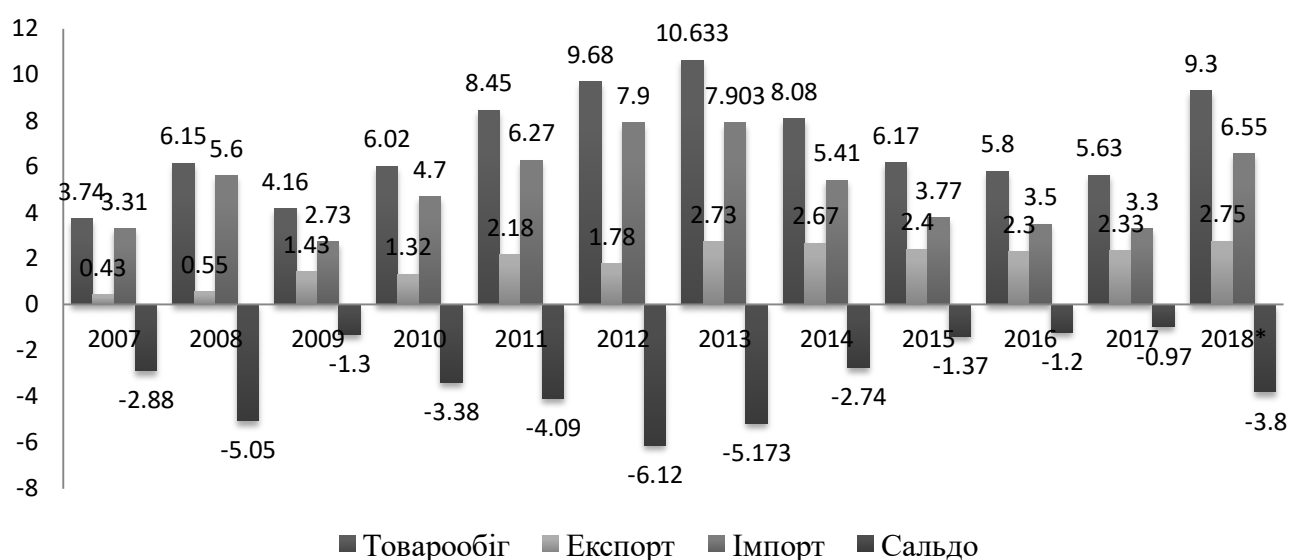

Рис. 2.5. Обсяги торгівлі між Україною і Китаєм у 2008-2015 роки, млрд дол

Джерело: складено автором за [51].

Ключовим фактором, що стримує притік китайських інвестицій в Україну можна назвати, у першу чергу, завершення війни на Сході. Крім того, важливими факторами для китайських інвесторів є стабільність і прогнозованість законодавчо-нормативної бази для іноземних інвесторів в Україні. Поки права інвестора будуть незрозумілими, поки буде існувати рейдерство і складність відстоювання своїх прав у судах, до тих пір інвестування в Україну буде вважатися вкрай ризикованим.

Незважаючи на нинішнє нестабільне економічне і політичне становище, Україна все ще має безліч технологічних і науково-виробничих можливостей, які представляють інтерес для Китаю в контексті потреб розвитку передових галузей економіки, а також реалізації важливих стратегічних проектів у різних сферах. Економічні санкції України проти Росії значно звужують можливості українського експорту в Росію і вимагають пошуки нових ринків збуту для машинобудівної, літакобудівної продукції і продукції військового і подвійного призначення.

В розрізі окресленого, необхідно скористатися вже напрацьованим досвідом військово-технічного співробітництва між Україною і КНР з метою його активізації і переформатування відповідно до реалій сьогодення. При цьому саме наука і технологія становлять саме ту потужну і довготривалу базу для співробітництва між досліджуваними країнами. Окремим і дуже важливим питанням українсько-китайського співробітництва залишається взаємодія в сфері сільського господарства. Виробництво сільськогосподарської продукції має дві визначальні складові: наявність родючих земель і новітні технології. Китай за останні роки значно просунувся по вирощуванню зернових і розвитку тваринництва [21, с. 169].

Наявність в Україні значних площ орних земель з високим потенціалом родючості відіграє стратегічне значення для можливого співробітництва в цій сфері. Водночас, серйозні перспективи відкриває взаємодія України і КНР в сфері транспортних коридорів і поставки азіатських товарів у країни Європи. Адже не тільки Китай, але і більшість країн Азії зацікавлені в скороченні вартості і часу перевезень товарів від країн-виробників у країни з місткими ринками споживання, зокрема в Європейський Союз (рис. 2.6).

Рис. 2.6. Фактичний час прослідування контейнерного поїзда

Джерело: адаптовано автором за [45].

Торгово-економічне співробітництво України і Китаю має величезний, проте до тепер невикористаний потенціал. Взаємна зацікавленість у ринках обох країн і активізація діалогу на різних рівнях дозволить покращити цю ситуацію вже найближчим часом, переконані учасники засідання Ради з просування експорту при Міністерстві економічного розвитку і торгівлі по економічному співробітництву з Китайською Народною Республікою і використання міжнародних транспортних коридорів (йдеться, зокрема про «Шовковий шлях»), яке відбулося 28 квітня 2017 року в Києві. Так, на думку, заступника Міністра економічного розвитку і торгівлі Наталі Нікольської, в торгово-економічній сфері Китай залишається пріоритетною країною-партнером України. Хоча за підсумками 2016 року Китай входив у топ-5 країн торговельних партнерів України, однак КНР на основі торговельної гравітаційної моделі визначений для України як недоторгована країна.

В світлі окресленого, основна мета Уряду України полягає в налагодженні інтенсивної торгівлі між Україною і КНР, тим більше, що в експортній стратегії

України, Китай визнаний одним із пріоритетних ринків на довготривалий період і Україна повинна максимально фокусувати увагу саме на цій країні.

Помітимо, що ефективне співробітництво між Україною і Китаєм налагоджено вже давно, але процедури прийняття рішень були досить тривалими. Наочним прикладом активізації співробітництва може слугувати організація останньої місії компетентного органу КНР, яка перебувала в Україні з метою оцінки вітчизняної системи державного контролю над безпекою харчових продуктів, зокрема при виробництві яловичини. Таку місію разом з китайською стороною і Посольством КНР в Україні можна назвати небаченим кроком. Нині ведеться робота з узагальнення результатів роботи місії, формування остаточного звіту і узгодження позицій протоколу ветеринарних вимог на експорт української яловичини в Китай.

Крім того, в рамках диверсифікації ринків збуту для української продукції Держпродспоживслужба працює з китайською стороною за декількома позиціями. До тепер 18 вітчизняних підприємств вже мають можливість експортувати в КНР молоко і молочну продукцію. Відповідні документи передано в КНР з розширеним переліком підприємств-експортерів молока і молочної продукції [30]. Паралельно ведеться робота також з відкриття китайського ринку для українського м'яса птиці, яєць і ячної продукції. У цілому в рамках співробітництва з Китаєм мова йде і про експорт українського меду. Українські товаровиробники досить зацікавлені в експорті в Китай кормів для свійських тварин. У ході зустрічей з представниками компетентних органів КНР розглядалися питання стосовно розширення товарної лінійки при експорті риби і рибопродуктів у КНР.

За всіма зазначеними питаннями Держпотребслужба на різних рівнях веде активну роботу. Вже досягнуті певні результати щодо відкриття китайського ринку для української рослинницької продукції. Погоджені протоколи фітосанітарних вимог на експорт кукурудзи, сої та ячменя. Багато товарних позицій нині опрацьовується (сорго, черешня, яблука, лохина). Розроблені проекти протоколів фітосанітарних вимог для експорту в Китай шроту соняшникового і бурякового гніту. При цьому радник з торгово-економічних питань Посольства КНР в Україні Лю Цзюнь підтримує позицію українських партнерів щодо недостатнього

використання обома країнами потенціалу в торгово-економічному співробітництві [32]. Таким чином, Україна є державою з безмежними ресурсами, потужним споживчим ринком і хорошими науково-технічними та промисловими базами, і це треба враховувати міжнародним партнерам.

2.2. Оцінка і управління ризиками в проектах стратегічного партнерства

Перспективним стратегічним напрямком економічного співробітництва з Китаєм є безпосереднє залучення України до реалізації ініціативи Голови КНР з розвитку економічного пояса Шовкового шляху. Україна має намір взяти активну участь у реалізації концепції «Один пояс, один шлях», будучи частиною Нового «Шовкового шляху». Щоб успішно рухатися в цьому напрямі необхідно прикласти чимало зусиль для реалізації даного проекту. В 2015 році Україна приєдналася до ініціативи «Один пояс, один шлях» підписавши з КНР «Протокол про співробітництво в рамках Шовкового шляху», і тепер, фактично, ведеться пошук шляхів поглиблення і активізації торгово-економічних відносин між країнами.

Китай досить послідовно і системно підходить до реалізації будь-яких ініціатив. У рамках ініціативи «Один пояс, один шлях» вже створені фінансові інструменти, зокрема Фонд Шовкового шляху і Азіатський банк інфраструктурних інвестицій. Для України це означає наявність фінансових ресурсів, які можуть бути використані для реалізації спільних проектів. Уряд України готовий почати діалог з вище згаданими фінансовими структурами стосовно відбору і затвердження проектів спільної реалізації. Так, одним з ключових елементів Нового «Шовкового шляху» є транзит вантажів через території різних країн. Важливим компонентом співробітництва в рамках цієї стратегічної ініціативи, на наше переконання, є створення Підкомісії з питань транспорту і в такому форматі почати інтенсивний діалог з питань будівництва і модернізації інфраструктурних об'єктів (дорожнього господарства, розвиток портової інфраструктури, інших перспективних сферах) за

участю китайських капіталовкладень, кваліфікованих фахівців транспортної і логістичної галузі [34]. Причому необхідно активно співробітничати щодо формування належних умов для відкриття регулярних транспортних маршрутів і залучення транзитних вантажів з Китаю в напрямку європейських ринків і назад.

По суті, ініціатива Китаю «Один пояс – один шлях» припускає розвиток торговельних відносин між Китаєм і Європою. Посол КНР в Україні Ду Вей з цього приводу відзначав, що цей проект є немислимим без України. Проекти в рамках «Шовкового шляху» у перспективі можуть дозволити Україні обійти транзитні обмеження Росії в країні Середньої Азії. Крім того, великий шовковий шлях включений у список Всесвітньої спадщини Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО). Відповідне рішення було прийнято 22 червня 2014 року на засіданні 38-й сесії комітету Всесвітньої спадщини при ЮНЕСКО. Китай прийняв безпрецедентні зусилля для прийняття цього рішення. Розмови про відродження Великого шовкового шляху велися давно. Висування головою КНР Си Цзиньпином у 2013 році двох стратегій: «Економічного пояса Великого шовкового шляху» (Астана, 7 вересня) і «Морського шовкового шляху» (Джакарта, 10 жовтня) свідчить про процеси серйозного відновлення регіональної і глобальної економічної політики Китайської Республіки.

Загальновідомі два діаметрально протилежні підходи до даних ініціатив. Одні вчені вважають, що це черговий публічний хід Китаю, бажання скористатися розповсюдженням і досить романтичним, розкрученим брендом, у реальний зміст якого вкладаються далеко неоднозначні ідеї. Однак численні дослідження і результати міжнародних форумів свідчать, що це довготривала, багатоешелонна глобальна стратегія Китаю. У КНР є величезні ресурси і масштаб, щоб виступити головуючим на ринку, який поєднує більше ніж 4 млрд людей і охоплює території від Балтійського моря до Південно-Східної Азії. Вважаємо, що для Китаю це проект століття: від Малайзії до Санкт-Петербурга, від Шанхая до Дуйсбурга, не забуваючи при цьому Центральну Азію і Близький Схід [11].

Ураховуючи сказане, доцільно розглянути, що ж таке Великий шовковий шлях. Це прадавній торговельний канал, найбільш відома модель економічного

співробітництва в історії людства. Шовковий шлях вніс колосальний вклад в економічний і гуманітарний обмін між Сходом і Заходом. Тепер він починає відроджуватися завдяки стрімкому розвитку комунікацій і транспортних магістралей. У нового втілення Великого шовкового шляху поки немає чітких географічних рамок, відправних і кінцевих пунктів. Найбільш значущою є глобальна ідея: Схід і Захід знову здійснюють спробу до зближення. Двері в новий китайський проект Пекін тримає широко відкритими, про що свідчить прийнятий у березні 2015 року Концептуальний план дій з реалізації цього проекту. «Ці програми розвитку будуть відкритими й інклюзивними, а не ексклюзивними. Вони складуть справжній хор, представлений усіма країнами, по яких проляжуть його маршрути, не один тільки Китай», – наголошував глава КНР Си Цзиньпін на церемонії відкриття щорічного Азіатського форуму Боао, який відбувся з 26-29 березня 2015 року у китайській провінції Хайнан [3].

Основні напрямки ЕПШШ. У перспективі планується створення семи «поясів»: транспортного; енергетичного; торговельного; інформаційного; науково-технічного; аграрного; туристичного. Розглянемо основні параметри деяких з цих «поясів». Стрижневе значення приділяється транспортно-логістичному напрямку. Багато дослідників взагалі зводять Стратегію тільки до трас і маршрутів Шовкового шляху. Це, у свою чергу, звужує і обмежує розуміння її сутності. По суті, Стратегія Економічного пояса шовкового шляху припускає комплексний підхід, що охоплює всі сфери життєдіяльності регіону. У широкому сенсі Схід і Захід знову здійснюють спробу до зближення через реалізацію великомасштабних проектів [22, с. 273].

З точки зору загального підходу, Стратегія покликана вирішувати наступні економічні завдання: 1) спрощення митних, візових та інших процедур для полегшення діяльності підприємців (як держав регіону, так і китайських) і розширення масштабів співробітництва; 2) створення транспортно-логістичної інфраструктури, що забезпечує доставку товарів (насамперед, китайських) на ринки Центральної Азії, Росії, держав Європи, Близького та Середнього Сходу; 3) збільшення обсягів взаємної торгівлі з усіма державами регіону; 4) розширення

обсягів взаєморозрахунків у національних валютах з перспективою перетворення юаню в регіональну валюту, яка буде спроможна притиснути позиції долара і євро; 5) розширення контактів у науково-технічній, освітній і гуманітарній сферах, де одним з напрямків співробітництва передбачається збільшення числа студентів з держав Центральної Азії, що навчаються у ВНЗ Китаю, в тому числі вирішується завдання виходу китайської культури за межі країни і зростання значущості «м'якої сили» у зовнішній політиці нового китайського керівництва.

Крім суто економічних, Стратегія припускає вирішення цілого ряду соціальних, культурних та інших завдань. Китайське керівництво налаштовано досить серйозно. Будівництво Економічного пояса шовкового шляху виступає одним з фундаментальних частин розроблювального плану 13-й п'ятирічки (2016-2020 роки). Стратегія розрахована на довготривалу перспективу. За оцінками експертів, на реалізацію першого етапу Стратегії знадобиться близько 30 років.

Зупинимося коротко на транспортно-логістичному поясі. «Для того, щоб стати багатим, насамперед треба побудувати дороги». Ця стародавня теза часто використовується китайськими експертами, що обговорюють основні напрямки реалізації Стратегії економічного пояса Шовкового шляху. Дійсно, масштаби дорожнього будівництва в Китаї приголомшують, особливо вражає будівництво залізниць. Так, світовим досягненням стало будівництво високогірної Тибетської магістралі, що не має аналогів у світі. Китайські компанії з будівництва залізниць займають лідируючі позиції у світових рейтингах. Вони агресивно прориваються на світові ринки. При реалізації транспортних проектів у рамках Стратегії економічного пояса Великого шовкового шляху китайські компанії, безсумнівно, не будуть мати конкурентів. В якості одного із самих пріоритетних розглядається проект будівництва високошвидкісної магістралі (ВШМ) Москва-Казань, з наступним продовженням на південь і схід – до Пекіна і Тихого океану, на захід – до Роттердама і Атлантичного океану. Проте, підхід до цього проекту далеко неоднозначний. Планувалося, що в 2016 році, ВШМ на території Китаю буде доведена до границі з Казахстаном. У разі, якщо від Казані вона буде спрямована через Казахстан, то це суттєво обмежить перевезення по Транссибу і Баму, тому це

невигідно російській стороні. Якщо ж піде по території Сибіру, то остеронь залишиться Казахстан, що теж нелогічно. Саме з цих причин найбільш доцільним більшість експертів вважають будівництво магістралі одночасно за двома напрямками. Існують й інші варіанти, зокрема через Монголію, яка, у свою чергу, серйозно тяжіє до ідеї нового Шовкового шляху [15].

У цей час перевезення товарів між Східною Азією і Європою на 95% здійснюється по морю. На це витрачається від 45 до 90 днів. Будівництво сучасних автобанів, а також швидкісних залізниць скоротить доставку товарів до одного-двох тижнів. Це принципово змінить самі підходи до логістики і суттєво скоротить транспортні видатки, створить іншу економічну якість [12].

Крім того, для реалізації таких масштабних інфраструктурних проєктів будуть потрібні величезні обсяги будівельних матеріалів, обладнання і багато чого іншого. Це дозволить завантажити виробничі потужності як самого Китаю, так і інших учасників даних інфраструктурних проєктів.

Другим за значенням у Стратегії економічного пояса Шовкового шляху є енергетичний пояс. Більша частина територій Євразії відчуває помітний дефіцит енергоресурсів. Потрібне повсюдне створення нових енергетичних потужностей. Відповідні проєкти є, і при наявності фінансових ресурсів вони цілком здійсненні. При цьому нахил передбачається зробити на «зелену» енергетику. Багато експертів пропонують створити в перспективі відносно незалежний енергетичний ринок ЕПШШ з відповідною ринковою інфраструктурою. Ідеться, передусім, про власні біржі вуглеводнів, незалежні від західних бірж, а це в перспективі також незалежна від ОПЕК система формування цінової політики.

Водночас, на наше переконання, найбільш кардинальні пропозиції лежать у сфері створення єдиної енергетичної системи країн ЕПШШ. Мова йде про мережу взаємозалежних газо- і нафтопроводів, електричних мереж, які охоплювали б усю територію Євразії, об'єднали зусилля і виробників, і споживачів енергоресурсів. У даному випадку вкрай важливо, як окреслена Стратегія торкнеться вже діючих економічних співтовариств на пострадянському просторі, насамперед ЕАЕС і ШОС, та в яких формах може виявитися їхня взаємодія або, навпаки, протидія.

Китай системно просуває Стратегію в усіх напрямках. Менш ніж за півтори роки керівники Китаю відвідали 20 країн, де послідовно пояснювали її зміст і основні напрямки. При цьому досить інтенсивно працювали зовнішньополітичні структури КНР. Так, у вересні 2015 року в Пекіні пройшла спеціальна конференція з цього приводу, де було оголошено про створення чималої кількості експертних центрів з Економічного поясу Шовкового шляху в усіх країнах, що брали участь у реалізації даної Стратегії. Примітно, що в роботі конференції брали участь майже всі посли, які працювали в ЕПШШ, іншими словами найбільш кваліфіковані і досвідчені фахівці, що глибоко розуміють специфіку бізнесу в цих країнах.

Україна також розраховує скористатися майданчиком китайської ініціативи «Один шлях, один пояс» для зміцнення співробітництва з КНР у транспортно-комунікаційній і інфраструктурній сферах. Цьому сприяють вигідне географічне розташування України на перехресті основних транзитних шляхів між Європою і Азією, наявність 18 (п'ять з яких на тимчасово окупованій території) незамерзаючих портів Чорного моря, розгалужена мережа залізних і автомобільних доріг. Сьогодні це особливо назріле питання з огляду на Угоду про асоціацію з ЄС і подальшу інтеграцією України в транспортну систему коридору «Європа-Азія-Європа». Найбільшим портом в Україні є Одеський морський порт, який одночасно є і вузловим пунктом IX Транс'європейського коридору. Необхідно також згадати про завершення реконструкції стратегічного з точки зору доставки транзитних вантажів у напрямку європейських країн Бескидського тунелю, що є частиною V Пан'європейського транспортного коридору (Угорщина-Словаччина-Україна).

Володіючи усіма перерахованими вище можливостями, Україна прагне стати своєрідним мостом між Азією і Європою, перетворивши наявний потенціал у перспективи для бізнесу. Україна може запропонувати послуги в сфері залізничних, морських і авіаперевезень, а також виступити в якості важливого транспортного вузла у процесі поставок китайських товарів на європейські ринки і продукції вітчизняних і європейських виробників назад у Китай. Україна спільно виробляє максимально прийнятні умови для контейнерних перевезень через морські порти

країни, у тому числі у складі поїзда «Вікінг» (VIKING Train) і «Зубр» (ZUBR Train) за участю поромних переправ за маршрутом Транскаспійського міжнародного транспортного коридору [48].

Так, за оцінками залізничного відомства України, перевезення контейнерів у рамках нового коридору може зайняти до 15 діб у випадку синхронізації роботи морських (залізнично-поромних) і залізничних ділянок. Україна разом з партнерами сфальцьована на формуванні нових логістичних ланцюгів і інтеграції національних транспортних мереж у глобальну мережу міжнародних перевезень. Національна комісія з розвитку і реформам КНР припускає на період 2020 року, що буде близько 5000 вантажних поїздів, що курсують між Китаєм і Європою щорічно. Будуть також побудовані 43 транспортних вузла і 43 залізничних ліній. Інтеграція Європи і Азії та зусилля по об'єднанню Транс'європейської транспортної мережі TEN-T і ініціативи «пояс і шлях» мають життєво важливе значення для українського економічного зростання. Україна зі своїми морськими портами і добре розвинутою залізничною інфраструктурою є транспортним коридором між Сходом і Заходом, Північчю і Півднем, при цьому вишиковує свою транзитну і транспортну стратегію зважаючи на ініціативи Китаю зі співробітництва в регіонах Адріатичного, Балтійського та Чорного морів.

В розрізі зазначеного, важливою є співпраця, у першу чергу з китайськими партнерами зі створення ефективної моделі для використання українських портів. Без китайських підприємств і зростаючого азійського ринку неможливо обійтися. Сьогодні вкрай важливо визначити формат участі України в реалізації проектів і активізувати торгово-економічне та інвестиційне співробітництво між Україною і Китаєм. Китай певна річ зацікавлений в участі України в цій Стратегії і про це не однократно наголошувалося, особливо при реалізації національної програми з розвитку вітчизняного АПК з наміром інвестувати у модернізацію логістики експорту зернових. Зміцнення конкурентних позицій на основних ринках збуту прямо залежить від модернізації і розширення транспортної інфраструктури. Це ще одна галузь, де Україна і Китай отримають перспективи для тісного співробітництва. Україна, як одна із провідних гравців у світовій торгівлі продовольством, має шанс

стати і вже стає ключовим постачальником сільськогосподарської продукції в Китаї. Зважаючи на сказане, акцентуємо, що цей напрямок двостороннього співробітництва є взаємовигідним. Перспективи розширення співробітництва в аграрній сфері є дуже значущими. Це вигідно Китаю, тому що допомагає забезпечувати продовольчу безпеку країни. Формат «16+1», який продемонстрував свою життєздатність і ефективність, є потужною платформою, яка може дати додатковий імпульс двосторонньому діалогу з Китаєм. Україна працює в напрямі розширення діючого формату і включення її до складу повноцінних учасників існуючої моделі взаємодії Китаю з країнами Центральної і Східної Європи.

Україна і Китай активно розвивають співробітництво в культурно-гуманітарній сфері. За останні роки обидві країни реалізували багато спільних науково-технічних проєктів, у тому числі в сфері біотехнологій та інформатики. Більшість із цих проєктів передбачає комерціалізацію результатів з виходом на спільні виробництва з випуску високотехнологічної конкурентної продукції. Вкрай важливо продовжувати досвід реалізації спільних проєктів у рамках чинного науково-технічного співробітництва. Розвиток співробітництва українських ВНЗ, освітніх і наукових організацій КНР має позитивну динаміку і гарні перспективи для росту у майбутньому. Одним з перспективних напрямків співробітництва є навчання китайських громадян в українських вищих навчальних закладах. Досвід створення спільних інститутів дозволить випробувати нові методи навчання.

Підготовка і проведення стажувань студентів, аспірантів і молодих учених є також одним з пріоритетних сфер двостороннього співробітництва. Поглиблення культурно-гуманітарних обмінів між Україною і Китаєм сприяє зміцненню братських стосунків, поваги і взаєморозуміння між народами двох країн і, відповідно мають хорошу перспективу для подальшого розвитку відносин у сфері культури і мистецтв, освіти, науки, туризму і спорту та впровадження нових елементів у взаємини установ культури двох країн [37, с. 35].

Фактором, що робить негативний вплив на співробітництво, є війна на Сході України і анексія Криму. Вважаємо, що зазначене не тільки заважає туризму, але

суттєво впливає на зменшення автомобільних вантажних перевезень, а втрата контролю над Кримськими портами істотно ускладнює перевезення даним шляхом.

По суті, агресія Росії в Україні поставила під загрозу не тільки систему світової безпеки, але і створила умови для поглиблення кризи у світовій економіці. Разом з тим, Китай як один з базових конструктів безпеки в Європі, може відіграти стабілізуючу роль, збалансувавши інтереси всіх ключових сторін, на території позаблокових пострадянських країн. У цьому контексті, на наш погляд, можна і потрібно розглянути КНР як медіатора в переговорному процесі між Росією і Україною з іншими країнами підписантами і гарантами Будапештського меморандуму.

В рамках реалізації ініціативи «Один пояс, один шлях» актуальною складовою міждержавних українсько-китайських відносин є розвиток співробітництва на регіональному рівні. На стародавньому Шовковому шляху Китай був єдиним експортером. Сучасний шлях від свого попередника відрізняється саме прагненням до інтеграції. На переговорах у Москві Китай вперше запропонував Росії використовувати інфраструктуру економічного коридору для торгових цілей. Росія, мабуть, отримає доступ у порти на Новому Шовковому шляху і візьме участь у транзиті товарів. Дійсно, таким чином КНР вирішує одне із важливих завдань: – дати поштовх для розвитку і включення у міжнародну економіку західних територій. Росія на Новому Шовковому шляху поки виступає лише співучасником, постачальником сировини, транзитером. Для розвитку в рамках «шляху» необхідна цілісна стратегія. Урядових, корпоративних планів окремих компаній для цього не достатньо, треба єдиний стратегічний план. Завдяки Китаю в Україні сформувалася певна модель даного проекту, але реально позитивних моментів для Росії не багато.

Китай з метою інтеграції створив Шанхайську організацію співробітництва. Невеликі держави побоювалися КНР, тому необхідним виявилось забезпечення безпеки. КНР розглядала економічні питання стосовно вільної торгівлі, відкриття кордонів. Річ у тім, що у ШОС були всі можливості стати монополістом у регіоні, якщо б не утворення Євразійського економічного союзу, яке засвідчило, що Росія має певні стратегічні плани щодо Центральної Азії. Сьогодні ШОС і ЄАЕС є

єдиними проектами в Центральній Азії, причому в останнього набагато більше перспектив для розвитку, тому Китай йде на переговори.

Проект Нового Шовкового шляху сприятиме збільшенню торгових оборотів і розвитку власної як сухопутної, так і морської транспортної мережі Росії. Для цього необхідно створювати сполучену інфраструктуру. Натомість уряд Росії економить бюджет, у тому числі урізає кошти, що виділяються на будівництво. Підключення Росії до маршруту багато в чому залежить від ступеня розвиненості вітчизняної інфраструктури залізниць. Планувалося, що Новий Шовковий шлях через Росію піде по Середньому, Південному Уралі і північним регіональним територіям, де йде будівництво Північного широтного ходу. Розглядається можливість продовження магістралі через лінію «Опівнічне – Обська» до Казахстану і Китаю. Північний Урал можна було б інтегрувати у «шлях» по морю чи по суходолу, але лише виконавши умови з модернізації залізничної мережі[11].

Один із варіантів включення Росії в Новий Шовковий шлях було відхилено разом з припиненням проекту будівництва кримського порту. Крим міг стати стратегічної торговельної базою і новим торговим маршрутом в Європу. Шовковий шлях по суші в будь-якому випадку спрямується через одну з європейських країн, де легко спровокувати зміну влади і заблокувати транзит. Наочним прикладом є зупинка «Південного потоку» в Болгарії. Наявність торгової бази в Криму дозволить перенаправити рух товарів через будь-яку з країн.

Україна підтримала свої наміри взяти участь у проекті «Шовковий шлях» у якості проміжної ланки для вантажопотоку з Китаю в Європу. На думку Михайла Саакашвілі, торгові потоки вигідніше направляти в морський порт Іллічівськ, так як логістика через нього становить не більше 9 днів, а через Росію – 30 днів. Саакашвілі також підкреслив, що вже ведеться робота по будівництву доріг в ЄС, через Дністровський лиман зводиться великий міст.

Зазначимо, що Китай вже ґрунтовно просунувся в реалізації базового варіанта шляху: Казахстан – Азербайджан – Грузія – Туреччина. З Китаю в обхід території Росії вийшов тестовий контейнерний поїзд Nomadexpress, минулий 3500 км за п'ять днів – через Казахстан, Каспійське море до станції Кишли (недалеко від Баку). Друга

траса Нового Шовкового шляху пройде через Іран, третя (по території Росії до Москви і Санкт-Петербурга) ще у процесі обговорення. Останній маршрут більш вигідний: він коротше, ніж інші два. Крім того, Росія, Білорусія і Казахстан входять до ЄАЕС. Питання про участь Росії у проекті вирішувалося довго, декларація про згоду була підписана в травні 2015 року.

Варіант з «незалежної» КНР вважається цілком прийнятним. Річ у тім, що банки КНР готові вкласти 20 млрд дол в інфраструктуру України. Це означає, що може з'явитися Новий Шовковий шлях в обхід території Росії. Цілком очевидно, що Китай розглядає відразу кілька варіантів маршруту. Напрямок «Казахстан – Росія – Білорусь» для Китаю найбільш вигідний, але Росія до тепер не прийняла остаточного рішення щодо приєднання до концепції «Нового Шовкового шляху» і відстоює власні стратегічні інтереси, пов'язані в ЄАЕС. В розрізі зазначеного, доходимо висновку, що територія України є досить вигідною для організації перевезень, але є не зовсім практичною з точки зору великих капіталовкладень через її економічну і політичну нестабільність зокрема.

2.3. Аналіз фінансової складової реалізації проектів стратегічного партнерства та пом'якшення потенційних ризиків

Китайська Народна Республіка за підсумками 2017 року посідає друге місце в ТОП-20 переліку перспективних ринків для експорту української продукції. Про це йшлося у відповіді Міністерства економічного розвитку і торгівлі України на інформаційний запит Укрінформу. В 2017 році за обсягом товарообігу КНР посідає друге місце серед усіх країн світу після Росії. Частка обсягу товарообігу з КНР у зовнішній торгівлі України в 2017 році склала 8,28% від загального товарообігу України, в 2016 році – 8,62%. Отже, торгівля з КНР залишається стратегічно важливим напрямком для України.

Відповідно до експортної стратегії України на 2017-2021 роки, КНР займає 2-е місце в ТОП-20 переліку перспективних ринків для експорту української продукції. Крім того, в десятку провідних торговельних партнерів України за 2017 рік увійшли Німеччина, Польща, Білорусь, Італія, Туреччина, США, Індія, Угорщина.

В 2017 році, за даними Державної служби статистики, двосторонній товарообіг склав 7,7 млрд дол США і збільшився на 17,9%. При цьому експорт товарів з України в Китай склав 2,4 млрд дол США і збільшився на 11,3%. Імпорт китайських товарів в Україну склав 5,6 млрд дол США і збільшився на 20,5%. Негативне сальдо для України за цей період склало 3,6 млрд доларів США.

Результати аналізу показали, що прямі китайські інвестиції в Україну залишаються практично незмінними починаючи з 2014 року. Так, в 2017 році за обсягом інвестицій КНР займала 56-е місце або 0,044% від загального обсягу інвестицій, в 2016 – 0,052%, в 2015 – 55 місце з показником 0,052%, в 2014 році – 56 місце з показником 0,047% усіх інвестицій.

Приток інвестицій з Китаю на кінець 2017 року в економіку України становив 18,2 млн дол США. При цьому найбільший обсяг інвестицій спрямований на розвиток підприємств в сферах сільського і рибного господарств – 36,7%, промисловості – 26,6%, оптової і роздрібної торгівлі, ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів – 10,3% відповідно [27].

Дослідженням з'ясовано, що обсяг експорту та імпорту Китаю з січня по вересень 2017 року склав 20,29 трлн юанів, збільшившись на 16,6%, зокрема обсяг експорту склав 11,16 трлн юанів при зростанні на 12,4%, імпорт – 9,13 трлн юанів, збільшившись на 22,3%, активне сальдо торговельного балансу склало 2,03 трлн юанів, скоротившись на 17,7%.

З огляду на зазначене, констатуємо, що у період 2017 року зовнішня торгівля Китаю характеризувалася наступними особливостями.

Зокрема, за товарною структурою: експорт продуктів машинобудування і електротехніки склав 6,41 трлн юанів, збільшившись на 13%. Частка даних продуктів у валовому обсязі склала 57,5%, що на 0,3 відсоткового пункту вище

аналогічного періоду 2016 року, у тому числі експорт автомобілів, комп'ютерів та їх запчастин, мобільних телефонів зросли на 28,5%, 20,5% і 10,8% відповідно.

Спостерігається також тенденція порівняно швидкого росту експорту продуктів семи традиційних трудомістких галузей, включаючи текстильну промисловість і виробництво одягу, а саме темпи їх росту склали 9,4%. При цьому експорт приватних підприємств склав 5,23 трлн юанів, збільшившись на 14,7%, зайнявши 46,8% від загального обсягу експорту, що на 0,9 відсоткового пункту вище проти аналогічного періоду 2016 року. Отже, приватні підприємства зберігають статус найбільшого в країні суб'єкта господарювання в сфері експорту.

Так, обсяг експорту в підприємств за участю іноземних інвестицій склав 4,78 трлн юанів, з приростом на 10,5%, їхня частка у валовому обсязі експорту знизилася на 0,7 відсоткового пункту до 42,8%. Ключові інвестиції Китаю в Україну на даному етапі спрямовані на розвиток транспорту і логістики.

Зокрема, що стосується інфраструктури, мова йде про ініціативу КНР «Один пояс і один шлях», яка націлена з'єднати Китай з європейськими країнами, тому що географічне положення України робить її привабливою в якості транзитного центру. Крім того, низька вартість робочої праці в Україні і Угода про зону вільної торгівлі з ЄС означає, що Китай може створювати в Україні бази для зберігання готової продукції і їх подальшого відвантаження в Європу. Утім, Китай і Україна поки не змогли досягти домовленості про організацію зони вільної торгівлі між країнами.

Дослідженням встановлено, що КНР значно збільшила свою присутність у розвитку української інфраструктури. Так, у липні 2017 року Китайська корпорація з будівництва доріг і мостів підписала меморандум про будівництво дороги між Одесою і Миколаєвом. Крім того, у листопаді 2017 року була підписана угода про будівництво лінії метрополітену в Києві вартістю 2 млрд дол.

У січні 2017 року китайська компанія China Harbour Engineering Company звітувала про закінчення роботи в напрямі поглиблення міжнародного морського порту Південний (вартістю 38 млн дол), а також про подальшу участь у тендері щодо поглиблення морського порту Чорноморськ [22].

Відзначимо, що в лютому 2017 року влада України заявила про бажання отримати кредит від Китаю на суму 7 млрд дол на фінансування інфраструктури країни. Дана заява була зроблена в умовах напружених відносин України з МВФ, однак це також дає можливість одержати значну фінансову підтримку від КНР.

Таким чином, для Китаю Україна може стати стратегічним логістичним хабом з європейськими країнами. Проте, зацікавленість Китаю в розвитку відносин з Україною є меншою у порівнянні з Росією і країнами ЄС. Констатуємо, щоб не ускладнювати економічні відносини з Росією, КНР не стане суттєво нарощувати інвестиції в інфраструктуру України у найближчі роки. Разом з тим, Китай зацікавлений інвестувати в український агропромисловий комплекс, оскільки як вже зазначалося даний сектор завжди був і залишається однією з головних галузей для взаємодії двох країн.

Нагадаємо, що в 2012 році Україна уклала з Піднебесною угоду на суму 3 млн дол на імпорт кукурудзи, яку, однак, не вдалося виконати через події 2014 року. Торгівля сільськогосподарськими товарами між країнами продовжує розвиватися. Китай увійшов у ТОП-5 імпортерів сільськогосподарських товарів з України. Так, за даними експертів Newsweek, порядка 95% імпортованої в Китай кукурудзи поставляється з України, тоді як 5 років тому 97% зернових закуповувалося в США.

Резюмуючи зазначене, обсяг інвестицій КНР в Україну залишається досить невеликим. Згідно з даним Національного бюро статистики України, прямі іноземні інвестиції з Китаю на кінець 2017 року оцінювалися на рівні 18,2 млн дол (тоді як, наприклад, обсяг інвестицій з Росії в аналогічний період становив 4,6 млрд дол).

Пояснюється це тим, що китайські компанії зацікавлені здійснювати інфраструктурні проекти в Україні, однак не мають наміру збільшувати свій вплив на економіку країни. Утім, Китай планує розширювати і підсилювати взаємодію з Україною з метою поліпшення бізнес-середовища в країні і налагодження торговельних стосунків з Євросоюзом.

Згідно з оцінкою компанії China Export & Credit Insurance Corporation, також відомою як SINOSURE, Україна займає одну з останніх позицій у рейтингу країн, які привабливі для інвесторів. Дана компанія надає довгострокове страхування

експортних кредитів, страхування закордонних інвестицій (лізингу), короткострокове страхування експортних кредитів, інвестиційне страхування, страхування торговельних кредитів, надає облігації і гарантії по зовнішній торгівлі, консультації зі страхування кредитів і визначає кредитний рейтинг країн.

Згідно зі звітом компанії за 2017 рік, рейтинг України оцінюється в ССС, це є екстремальне значення за спекулятивним рівнем. На одному щаблі з Україною перебувають Ємен, Лаос, Бутан, а також Албанія. У даний рейтинг входять країни з нестабільною економікою, складною політичною ситуацією, несприятливим соціальним рівнем, а також дуже високим рівнем корупції (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Рейтинг України в ССС, 2017 рік

Опис	Рейтинг
1	2
Вищий інвестиційний клас	AAA
Високий інвестиційний клас	AA+
	AA
	AA-
Підвищений інвестиційний клас	A+
	A
	A-A-
Низький інвестиційний клас	BBB+
	BBB
	BBB-
Неінвестиційний клас. Спекулятивний	BB+
	BB
	BB-
Високий спекулятивний клас	B+
	B
	B-B-
Клас істотних ризиків	CCC+
Екстремальний спекулятивний клас	CCC
Клас дефолту з малою ймовірністю зростання	CCC-
	CC
	C
Дефолт	D

Джерело: удосконалено автором за [26].

Стосовно принципу формування даного рейтингу, відзначимо, що SINO Rating складається на основі комбінації кількісного і якісного аналізу, аналізу зовнішніх і

внутрішніх факторів, статистичного аналізу з динамічним аналізом з урахуванням історичних факторів і прогнозування тенденцій. Такий підхід враховує послідовність і науковий характер кредитного рейтингу і забезпечує працездатність рейтингових показників.

Вважаємо, що для України потрібні і вкрай важливі інвестиції, тому що для досягнення високих темпів економічного росту необхідно не тільки орієнтуватися на стару експортну модель розвитку економіки, а, насамперед, паралельно розвивати сектори економіки з високою доданою вартістю. Зробити це без прямих іноземних інвестицій, зокрема в сектор АПК, нині практично неможливо [45].

В Україні історичні максимуми прямих іноземних інвестицій становили близько 10 млрд дол на рік. Обсяг капіталовкладень в Україну в останні кілька років не перевищував 2-3 млрд дол на рік. Кожен додатковий мільярд доларів прямих іноземних інвестицій може давати додатковий приріст української економіки на рівні 0,1-0,5 відсоткових пунктів.

Так, якщо припустити, що Україна сьогодні отримає близько 10 млрд дол інвестицій, то це, у свою чергу, дозволить додатково одержати приріст економіки в межах 1 до 5%. Дійсно, стосовно притоку прямих іноземних інвестицій, це важливо, але капіталовкладення є похідною від цілого ряду індикаторів, у тому числі, і від якості інвестиційного клімату в країні.

Проблема України, на наш погляд, полягає не у відсутності цікавих проектів, як звикли вважати, тут можуть бути цікаві і високоприбуткові проекти, а в тому, що будь-який інвестор, який вкладає гроші в економіку, завжди вирішує для себе рівняння, де є, як мінімум, два ключові обмеження.

Україна є перспективною для Китаю країною для інвестицій. Китай може використовувати Україну як плацдарм для просування своїх товарів, наприклад, на територію Європи, яка є для нього великим споживачем продукції. При цьому частина китайського виробництва може бути переміщена в Україну. Китай залишається найбільшим інвестором у світі. Так, КНР є другою за величиною економікою у світі за ВВП на рівні 13 трлн дол за результатами 2017 року, при цьому економіка Китаю продовжує зростати швидкими темпами [61].

До сказаного вище додамо, що китайські інвестиції пильно відслідковують корейські інвестори, і притік прямих китайських інвестицій у країну найчастіше призводить до того, що це підтримується інвестиціями зі сторони Кореї, будучи додатковою перевагою інвестицій з КНР для будь-якої країни.

2.4. Використання методичного інструментарію оцінки ефективності портфеля інноваційних проектів

Про великі інвестиційні проекти України і Китаю діалог продовжується вже давно. Китай, по суті, надав форвардне фінансування Державній продовольчо-зерновій корпорації України на загальну суму близько 3 млрд дол. Окремі приватні китайські інвестиції в Україні відносно невеликі, причому в інвестиційній статистиці навіть не виокремлюються. І це в розрізі заяв уряду Китаю про намір інвестувати до 40 млрд дол США в країні вздовж «Одного поясу, одного шляху», частиною якого є Україна.

Річ у тім, що нині стан українсько-китайського співробітництва не відповідає реальному потенціалу. Пояснюється це декількома факторами. По-перше, китайці з обережністю вкладають фінансові ресурси в економіку досить непередбачуваної країни. З власного досвіду вони знають, що в Україні будь-які трансформації (у владі чи в переговорній команді) часто призводять до ігнорування раніше досягнутих домовленостей. Китайцям, в яких спадкоємність є головним життєвим принципом, такий підхід просто неприйнятний. По-друге, фахівці зазначають деякі китайські особливості ведення справ, які також суттєво впливають на прийняття інвестиційних рішень. На теренах України китайський інвестор впевнено готовий замінити російського. У багатьох представників банківської та фінансової справи, портфельних інвесторів, представників ІТ галузі та високих технологій КНР є цілком певні інвестиційні цілі, яких вони прагнуть досягати. Але в даному випадку важливо враховувати, що, в основному, китайські інвестори представлені великими

державними корпораціями, багато з яких включені до списку Fortune Global. Особливість даних компаній полягає в тому, що свої рішення вони узгоджують з китайським урядом і його зовнішньою політикою. Для китайських інвесторів є принципова впевненість щодо того, чи можна з даною країною взагалі встановлювати стійкі довгострокові відносини, чи здатна ця країна брати на себе зовнішньоекономічні зобов'язання та виконувати їх, чи готовий уряд цієї країни домовлятися про розвиток тих чи інших проектів, сприяти інвестиціям, у тому числі надавати гарантії [39].

Вкажемо ще на один важливий фактор для китайського інвестора. Фахівцям з інвестиційної справи відомо, що в Китаї є такий термін як «country shopping». По суті, він означає, що більшість китайських інвесторів має величезний вибір країн для інвестування. Річ у тім, що юридичні фірми з Китаю періодично замовляють в Україні дослідження про ситуацію у певних галузях національної економіки. Аналогічні дослідження вони одночасно замовляють ще в 12-15 інших порівнянних для цієї галузі юрисдикцій. За результатами аналізу китайські замовники потім вирішують, в яку країну доцільно здійснювати капіталовкладення.

Ураховуючи зазначене, рівень конкуренції серед країн-претендентів на інвестиції з кожним роком підвищується, як власне і умови інвесторів. Уряд України спостерігає це на прикладі країн – учасниць формату «16+1» і, відповідно, робить висновки. Для істотного поліпшення свого інвестиційного іміджу в світі, Україні необхідно змінити ставлення до приватного бізнесу, гарантувати захист інвестицій, створити привабливі умови для повернення виведених капіталів, наростити внутрішнє інвестування. Для цього потрібно вгамувати корупцію, забезпечити непорушність прав приватної власності, мінімізувати державне регулювання економіки і можливість впливу чиновників на приватний бізнес, забезпечити ефективні можливості захисту інвесторами своїх законних прав. Утім, головним є ефективність і стійкість уряду України, його політичні відносини з Держрадою КНР, надійність і практичність у впровадженні фундаментальних стратегічних рішень. При цьому рішуче та швидке проведення реформ може стати переконливим сигналом для китайських інвесторів.

Іноді вважають, що уповільнення економіки Китаю може бути подвійним шансом для України. Свого часу підйом у Китаї досить незадовільно відобразився на Україні. На якийсь час українська економіка відчула потужний імпульс. Ціни на сировину зростали, спостерігався великий приплив іноземної валюти, здавалося, що економіка цілком може розвиватися. При цьому синхронно захлинулися спроби реформ часів президентства Леоніда Кучми та заматеріла олігархічна система.

Ураховуючи ментальність урядовців, сьогодні існують песимістичні прогнози щодо реформ у разі зростання цін на сировину. Навіть в умовах війни на Сході, трансформації в країні йдуть під тиском кредиторів і громадянського суспільства. Утім, як тільки влада відчує деяке полегшення, її реформаторський запал охолоне. У даному випадку, падіння цін на сировину розглядається як можливість змінити систему. Другий шанс України – це китайські інвестиції. Бізнесмени з Піднебесної давно цікавляться українськими транспортними можливостями, проектами в галузі сільського господарства, енергетики і навіть машинобудування, про це вже було зазначено вище. Географічне положення, зона вільної торгівлі з ЄС, порівняно висока кваліфікація українських робітників і найдешевша в Європі робоча сила перетворюють Україну в зручний транспортний і промисловий центр [16].

У цьому контексті дії українського уряду на східному напрямку повинні нарешті активізуватися. Привабливість даного напрямку зовнішньої політики України визначається багатьма чинниками, серед яких не останнє місце посідає постійно зростаюча політична та економічна вага КНР у світі. В 2018 році намічається масштабна приватизація, доцільно підключити до неї також і китайських інвесторів. Наразі експерти з іронією висловлюються, що уряд надто зосереджений на пошуку нових джерел позик, тоді як очевидні джерела залучення прямих інвестицій залишаються чомусь непоміченими. Немає відчутної активізації міждержавних контактів, збільшення спільних бізнес-форумів. посилення зовнішньоекономічної діяльності дипломатичних представництв України, Експертну спільноту непокоїть відверте ігнорування китайських пропозицій і проектів та навіть свідомо протидія українсько-китайському співробітництву зі сторони частини українських посадовців та регіональних еліт.

Утім, таке ставлення до себе відчули не лише інвестори з Піднебесної. Відомі випадки, наприклад, з австрійським інвестором, який намагався придбати пакет акцій Харківського тракторного заводу, але відмовився через відсутність інтересу зі сторони влади. Наочний приклад з естонським інвестором у Затоці Одеської області, коли місцеві органи влади приймали рішення про передачу в оренду земельних ділянок, а потім їх скасовували. ІКЕА, за неофіційними даними, також обурювалася таким «станом справ» під час пошуку земельних ділянок в Україні.

По суті, універсальність зовнішньополітичних принципів, запропонованих світу головою КНР Сі Цзіньпіном, полягає в тому, що вони застосовуються як у зовнішньоекономічній, так і в інвестиційній діяльності. Рівноправності, співробітництва, відкритості та спільного використання результатів Китай, як інвестор, очікує також і від країни-одержувача інвестицій.

Вважаємо, що на всіх рівнях ієрархічної структури влади, мають в стислі терміни докладатися максимальні зусилля в напрямі створення для інвесторів належних умов. Прозорі умови ведення бізнесу допоможуть Україні бути найбільш привабливою для підприємця з будь-якої країни. Хоча частина документів з інвестиційного пакету вже опрацьована, але та частина, яка включає спрощення і прискорення процесу судового захисту, закон про медіацію, закон про підвищення ефективності процедур банкрутства, багато інших законодавчих документів про спрощення будівництва, законопроект «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо поліпшення інвестиційного клімату в Україні» поки що не внесені на розгляд до Верховної Ради України (ВРУ).

Зважаючи на сказане, радимо уряду України звертати увагу на ті інвестиції, що прибули в якості нових капіталовкладень або реінвестиції, іншими словами, на індикатори, які свідчать про поліпшення інвестиційного клімату в країні. Для моніторингу вкрай важлива інформація, яка показує, що компанія, яка перебуває в Україні, отримала прибуток і прийняла рішення його реінвестувати в нову лінію, нове виробництво, адже вона вірить, що прийшов час інвестувати.

Як вже було зазначено, в Україну Китай вкладає відносно незначні суми коштів. Принаймні, будувати будинки в Києві перспективно, але займатися сільським

господарством – безперечно не рентабельно (у всякому разі, з точки зору китайського бізнесу). Так, 500 млн дол за 10 років – це мізерна сума у порівнянні, навіть, з багатьма африканськими країнами, такими як Нігерія, Алжир, Ефіопія, Гвінея (рис. 2.7).

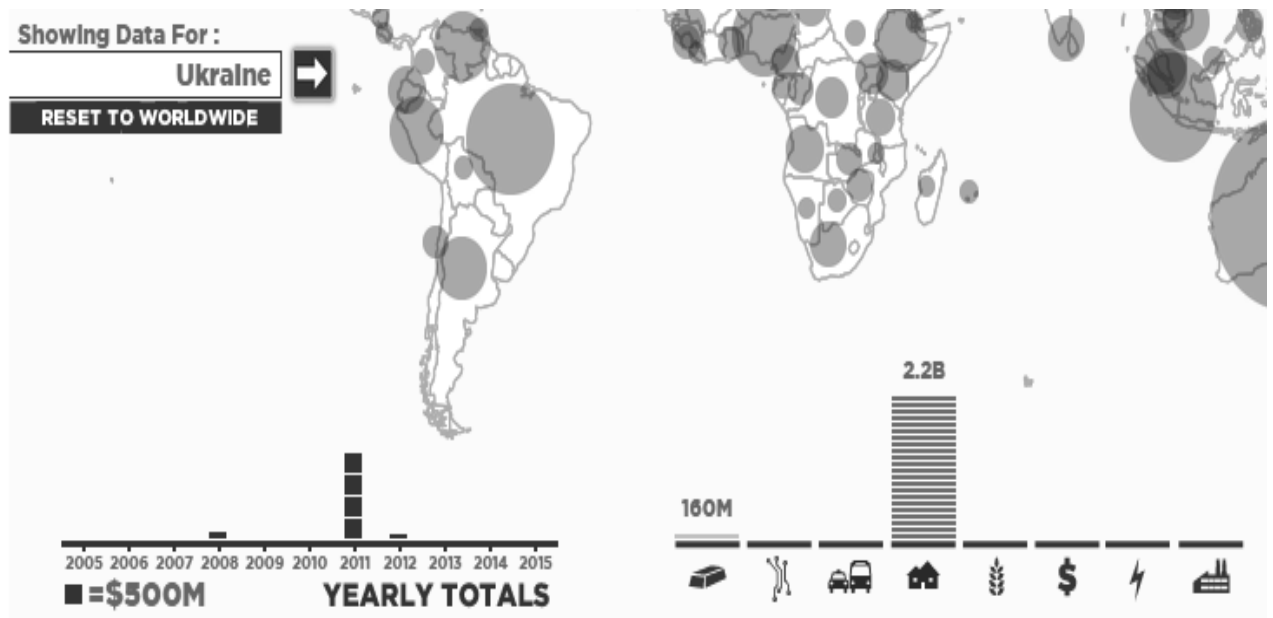

Рис. 2.6. Інвестиції в українські компанії, 2005-2015 роки

Джерело: складено автором за [60].

Як видно на рис. 2.6, у період 2005-2015 років відзначалося тільки три випадки інвестування китайською стороною в українські компанії. Зокрема:

Hubei Changyang Hongxin – спеціалізується на видобутку і продажу марганцю, інвестувала 160 млн дол (інші подробиці не розголошуються);

Sinoma – виробництво цементу, інвестувала 210 млн дол в Lafarge-Україна (виробництво щебеню);

Sinomach – сільське господарство, транспорт, енергетика й інша діяльність, інвестувала 2 млрд 10 млн дол (подробиці також не розголошуються).

Іноді складно зрозуміти, чому традиційно «драйвер» української економіки – сільське господарство, до тепер не викликає інтерес з боку китайських інвесторів. З більшим відривом від інших компаній перше місце в рейтингу китайських інвесторів ділять між собою Китайська національна нафтогазова корпорація та

компанія Sinopac. У першій 50 угод на суму 75 млрд 570 млн дол по усьому світу, в основному в енергетично сферу – нафта і газ (хоча, наприклад, у В'єтнамі вони розбудовують сільське господарство, а в Саудівській Аравії – хімічну промисловість). У другій – 42 угоди на 73 млрд 600 млн у ті ж сфери і теж по усьому світу [35]. Річ у тім, що за деякими контрактами не можна встановити точну суму інвестицій, однак це суттєво не впливає на результати дослідження.

В світлі зазначеного, вважаємо, що Уряду країни потрібно докласти максимальні зусилля для збереження високого рівня українсько-китайських відносин. Стратегічне партнерство з КНР являє собою не тільки доступ до інвестицій, а і можливість отримати додаткові можливості на міжнародній арені. Сьогодні Україна і Китай мають не лише всі можливості, але і необхідність вивести двостороннє співробітництво на якісно новий рівень. Так, за даними української статистики, на кінець 2017 року в економіку України залучено 18,2 млн дол США інвестицій з Китаю. Найбільший обсяг інвестицій спрямовані на розвиток підприємств сільського господарства, лісового та рибного господарств, промисловості, оптової та роздрібної торгівлі; ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів. Обсяг інвестицій з України в Китай становив 1,5 млн дол США. Основний обсяг цих інвестицій спрямовано на розвиток промислових підприємств.

Резюмуючи сказане, стверджуємо, у світі відсутній дефіцит грошей. Сотні мільярдів доларів лежать на рахунках у банках (під малі відсотки) через відсутність цікавих сфер для капіталовкладень. Новій економіці бракує великих захоплюючих інвестиційних ідей. Раніше такою великою ідеєю був Китай, нині стає Індія, а в середньостроковій перспективі, на наше переконання, повинна стати Україна.

Висновки до розділу 2

1. Дослідженням встановлені головні складові концепції Економічного пояса Шовкового шляху: просування регіональної економічної інтеграції; прискорення будівництва єдиної транспортної мережі, що включає наскрізну транспортну магістраль від Тихого океану до Балтійського моря і траси, що з'єднують східну,

західну і південну Азію; збільшення обсягів торговельного й інвестиційного співробітництва, зниження і ліквідація торговельних бар'єрів, скорочення витрат, спрощення бюрократичних процедур; збільшення частки розрахунків у національних валютах; розширення співпраці в гуманітарній сфері шляхом значного збільшення числа студентів з країн Центральної Азії в вузах Китаю.

2. В магістерській дисертації здійснена оцінка потенційного впливу «Економічний пояс Шовкового шляху» на економіку України. Україна і Китай мають реальні можливості для якісного і кількісного поліпшення взаємовигідного співробітництва в названих пріоритетних галузях і секторах економіки, що потребує істотних корективів щодо розвитку «китайського вектора» зовнішньої політики України. Проведений аналіз торгівлі України та КНР доводить, що наявна тенденція посилює загрози перетворення України на сировинний придаток не лише розвинених країн, а й Китаю, і на ринок збуту китайських товарів. Доцільно як найскоріше переглянути структуру експорту, скоротити експорт сировини та дешевих матеріалів і впровадити державні заходи щодо стимулювання збільшення продажу готової і модернізованої продукції.

3. За результатами дослідження доведено, що ЕПШШ є складовою сухопутної частини проекту «Один пояс і один шлях» і пов'язаний зі створенням транспортно-логістичної інфраструктури, що перетинає євразійський континент зі сходу на захід. Проект буде реалізований за допомогою класичних інструментів китайської економічної дипломатії через укладення угод про преференційну або вільну торгівлю з країнами-партнерами і наданням фінансування, в тому числі пов'язаного із закупівлями інфраструктурних товарів в КНР або з отриманням доступу до джерел сировини в країнах-реципієнтах.

4. У результаті дослідження обґрунтовано, що проголошений Китаєм ЕПШШ спрямований на збільшення інвестицій у глобальні і регіональні суспільні блага, при цьому найкращим способом буде реалізовано конкурентну перевагу Китаю у виготовленні товарів виробничо-технічного призначення, що дозволить подолати структурні проблеми найбільшої економіки світу. Створення Азіатського банку інфраструктурних інвестицій покликане підтримати проекти КНР у сфері розвитку,

в тому числі за рахунок мобілізації фінансових ресурсів інших країн, що дозволить інкорпорувати їх в існуючу систему міжрегіональних і міжнародних політичних і економічних інститутів.

5. В роботі доведено, що Азіатський банк інфраструктурних інвестицій як міждержавний банк розвитку під егідою КНР, ключовими гравцями якого є також європейські країни є одним з фінансових інститутів, що забезпечують ЕПШШ. Проведений аналіз експертних думок і заяв офіційних осіб, а також системи банків розвитку, що працюють в Євразії, підтверджує, що Китай робить виняткові організаційні і фінансові зусилля для економічної експансії всередину євразійського континенту в рамках гібридної моделі співпраці і розвитку.

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ПРОДУКТИВНОГО РОЗВИТКУ ПРОЕКТУ «ЕКОНОМІЧНИЙ ПОЯС ВЕЛИКОГО ШОВКОВОГО ШЛЯХУ»

3.1. Перспективи розвитку галузевих проектів на основі стратегічного партнерства

Інвестиційне і торговельне співробітництво є одним із пріоритетних проектів «Один пояс і один шлях». При цьому важливо зосереджуватися на створенні сприятливих умов для торгівлі, усувати інвестиційні і торговельні бар'єри в інтересах ділового середовища в регіоні та у кожній країні, вести активні переговори в контексті створення зон вільної торгівлі з країнами та районами вздовж «Поясу і шляхів», розкривати і задіяти потенціал співробітництва для розширення співробітництва та поліпшення його якості.

У цьому зв'язку зацікавлені країни вздовж Шовкового шляху повинні підсилити митне співробітництво в сфері обміну інформацією, взаємного визнання результатів митного контролю та взаємодопомоги по лінії правоохоронних органів, а також двостороннього і багатобічного співробітництва з питань інспекції і карантину, сертифікації і акредитації, статистики, у такий спосіб сприяючи набранню чинності та реалізації «Угоди СОТ зі спрощення процедур торгівлі». Поліпшити митну інфраструктуру на пунктах пропуску кордону, прискорити введення на КПП режиму «одного вікна», зменшити витрати і збільшити пропускну здатність. Доцільно також підвищити безпеку ланцюга поставок і полегшити цей процес, стимулювати координацію процедур транскордонного нагляду та онлайн-перевірку карантинних сертифікатів, здійснити взаємне визнання посередників, що пройшли сертифікацію (дистриб'юторів). Знизити нетарифні бар'єри, підвищити прозорість торговельних заходів технічного характеру, а також рівень лібералізації торгівлі і спрощення процедур [15].

Розширювати сфери торгівлі, оптимізувати її структуру, вишукувати нові напрями зростання, стимулювати торговельний баланс. Розробити нові форми торгівлі, розвивати транскордонну електронну комерцію та інші нові види комерційної діяльності. Створити і вдосконалювати систему сприяння торгівлі послугами, зміцнити та розширити традиційні галузі торгівлі, всіляко розвивати сучасну галузь обслуговування. Органічно об'єднати інвестиції і торгівлю, нарощувати торгівлю за рахунок інвестицій. Прискорити створення сприятливих умов для інвестицій, усунути інвестиційні бар'єри. Активізувати переговори з питань двосторонніх угод про захист інвестицій і запобігання подвійного оподатковування, захистити законні права та інтереси інвесторів.

Розширити сфери взаємних інвестицій, почати глибоке співробітництво в областях сільського, лісового і рибного господарств, тваринництва, сільгосптехніки, проведення та переробки сільськогосподарської продукції, а також активно сприяти співробітництву в сферах аквакультури, океанічного рибальства, переробки морепродуктів, опріснення води, морської біофармацевтики, океанографії, охорони навколишнього середовища та індустрії морського туризму. Збільшити співробітництво в розвідці та видобутку вугілля, нафти, газу, металевих корисних копалин, і інших традиційних мінеральних і енергетичних ресурсів.

Активно сприяти співробітництву в сферах гідроенергетики, атомної енергії, вітроенергетики, сонячної енергії й інших видів екологічно чистої та поновлюваної енергії, а також у сфері обробки та впровадження енергетичних ресурсів на місці їх утворення. Сформувати виробничий ланцюжок зі співробітництва в області енергетики на сегментах апстрім і даунстрім. Розвивати співробітництво в сфері технологій, обладнання та інжинірингових послуг з глибокої обробки енергетичних ресурсів. Сприяти співробітництву в нових індустріальних галузях відповідно до принципу взаємодоповнюваності переваг, взаємовигоди та обопільного виграшу, сприяти подальшому розвитку поглибленого співробітництва між країнами вздовж Шовкового шляху в нових індустріальних галузях, таких як інформаційні технології нового покоління, біотехнології, нові джерела енергії та матеріали, а також допомагати створенню механізмів інвестиційно-ділового співробітництва.

Оптимізувати поділ праці у виробничому ланцюжку, стимулювати спільний розвиток усіх ланок галузевого ланцюжка й суміжних галузей, стимулювати створення наукових досліджень, розробок, виробництва та системи маркетингу, підвищувати допоміжну здатність і конкурентоспроможність регіональної промисловості. Розширювати взаємну відкритість сфери послуг, сприяти прискоренню розвитку регіональної галузі послуг. Вишукувати нові моделі інвестиційного співробітництва, заохочувати спільне створення закордонних зон торгово-економічного співробітництва і транскордонних зон економічного співробітництва та інших видів індустріальних парків, а також сприяти розвитку промислових кластерів. При цьому важливе місце відводиться концепції екологічної культури в сфері торгівлі й інвестицій, зміцнювати співробітництво в сфері охорони екології, біологічної різноманітності та протидії змінам клімату, спільно будувати «зелений» Шовковий шлях [53].

Китай сприяє капіталовкладенням іноземних компаній в економіку Китаю, заохочує вітчизняні підприємства в інвестуванні для розвитку інфраструктури та промисловості країн уздовж Шовкового шляху. Китай допомагає господарській діяльності компаній відповідно до законодавства країн перебування, у наданні допомоги для розвитку місцевої економіки, підвищенні рівня зайнятості та поліпшенні добробуту населення, виконанні соціальних зобов'язань, ссусоворій охороні біологічної різноманітності та екології.

Вільне пересування капіталу є важливою підґрунтям для здійснення проекту «Один пояс і один шлях». Поглибити фінансове співробітництво, стимулювати створення в Азії системи валютної стабільності, фінансово-інвестиційної й кредитно-рейтингової системи. Розширити сферу й масштаби двостороннього валютного свопа та розрахунків. Сприяти відкритості та розвитку азіатських фондових ринків. Спільно просувати будівництво Азіатського банку інфраструктурних інвестицій і Банку розвитку БРІКС, усі зацікавлені сторони будуть консультуватися з питань створення установи фінансового супроводу в рамках ШОС, прискорити створення та експлуатацію Фонду Шовкового Шляху.

Поглибити практичне співробітництво в рамках міжбанківського об'єднання Китай-АСЕАН і міжбанківського об'єднання ШОС, почати розвивати багатобічне фінансове співробітництво за допомогою синдікованих і банківських кредитів. Підтримувати розміщення облігацій у юанях на території Китаю урядами, компаніями й фінансовими установами з відносно високим кредитним рейтингом країн уздовж Шовкового шляху.

Річ у тім, що кваліфіковані китайські фінансові установи та компанії можуть випускати облігації в юанях і в іноземних валютах за кордоном, заохочується також використання отриманих коштів переважно в країнах уздовж «пояса й шляху». Необхідно також зміцнити співробітництво з фінансового моніторингу, сприяти підписанню двосторонніх меморандумів про взаєморозуміння в контексті співробітництва в сфері контролю і моніторингу, поступово створювати в регіоні ефективний механізм контролю та координації. Доцільно удосконалювати систему щодо протидії ризикам і кризам, створити систему раннього попередження регіональних фінансових ризиків, сформувані механізм обмінів і співробітництва по реагуванню на транскордонні ризики та кризові явища [55].

Потрібно зміцнювати транскордонні обміни та співробітництво по лінії кредитних керувань, кредитних установ і рейтингових агентств. Повною мірою розкрити потенціал фонду Шовкового Шляху та національних суверенних фондів кожної країни, направляти фонди комерційних структур і соціальні фонди на спільну участь у реалізації пріоритетних проектів «Один пояс й один шлях».

Ураховуючи зазначене, близькість і взаєморозуміння між народами являє собою соціальний фундамент будівництва «Одного пояса й одного шляху». Продовжувати та збільшувати менталітет дружніх стосунків і співробітництва Шовкового шляху, широко розгортати культурні, наукові обміни, обміни кадрами, співробітництво ЗМІ, а також контакти по лінії молоді та жінок, по волонтерських справах, закласти міцне соціальне підґрунтя для поглиблення двостороннього і багатобічного співробітництва.

Необхідно нарощувати масштаби обміну студентами, розвивати співробітництво в спільній організації навчання. Китай щорічно надає 10 тисяч

урядових стипендій студентам із країн уздовж Шовкового шляху. Проводити на взаємній основі роки культури, фестивалі, кінофестивалі, ТБ фестивалі, книжкові ярмарки та інші заходи з країнами уздовж «Один пояс й один шлях». Співробітничати з випуску та перекладу якісного радіо- і телевізійного віщання шедеврів кінематографа, подати спільну заявку на реєстрацію об'єктів світової культурної спадщини ЮНЕСКО та спільно здійснювати роботу з охорони цих об'єктів, поглиблювати співробітництво по обміну кадрами між країнами уздовж «Один пояс й один шлях». Зміцнювати співробітництво в області туризму та збільшувати його масштаби, спільно розробити унікальний міжнародний туристичний маршрут і продукції зі специфікою Шовкового шляху, полегшити процес візового режиму для туристів країн уздовж Шовкового шляху. Просувати круїзний туризм по Морському шовковому шляху ХХІ століття. Активно розвивати обміни в області спорту, підтримувати організацію великих міжнародних спортивних заходів у країнах у рамках Шовкового шляху.

Посилювати співробітництво в області обміну інформацією з питань інфекційних захворювань, обміну технологіями профілактики епідемій і підготовки кваліфікованих фахівців із суміжними країнами, нарощувати спроможність реагувати на надзвичайні ситуації в області суспільної гігієни. Виявляти медичну й екстрену медичну підтримку зацікавленим країнам, розвивати практичне співробітництво в галузі охорони здоров'я материнства і дитинства, реабілітації інвалідів, туберкульозом і малярією. Розширювати співробітництво в області традиційної медицини.

Зміцнювати науково-технічне співробітництво, створити спільні лабораторії, Міжнародний центр з передачі технологій і Центр морського співробітництва, стимулювати обмін науково-технічним персоналом, співробітничати в області ключових науково-технічних розробок, а також спільно підвищувати науково-технічні інноваційні можливості. Консолідувати наявні ресурси, активно розгортати і просувати практичне співробітництво з країнами уздовж Шовкового шляху з питань молодіжного працевлаштування, навчання підприємництву,

розвитку професійних вмінь і навичок, забезпечення соціальними послугами, адміністративного керування, що представляють взаємний інтерес [45].

Розвивати обміни й співробітництво між містами, підтримувати налагодження побратимських відносин між великими містами країн уздовж Шовкового шляху, розвивати практичне співробітництво з акцентом на гуманітарний обмін. Підтримувати організацію спільних досліджень і форумів мозкових центрів країн уздовж Шовкового шляху. Зміцнювати обмін і співробітництво між громадськими організаціями країн уздовж Шовкового шляху, зосередивши увагу на народних масах, розвертати благодійні заходи, спрямовані на підтримку освіти і охорони здоров'я, скорочення бідності, збереження біологічної різноманітності і охорону екології, сприяти в поліпшенні виробничих і побутових умов у бідних районах уздовж Шовкового шляху.

Річ у тім, що просуваючи створення «Одного пояса й одного шляху», Китаю необхідно повною мірою використовувати порівняльні переваги регіонів країни, більш активно здійснювати стратегію відкритості, зміцнювати взаємодію та кооперацію між східними, центральними і західними регіонами країни, всебічно підвищувати рівень економічної відкритості. При цьому, використовуючи загальні економічні та культурні переваги провінцій Шеньсі і Ганьсу, а також культурну спільність народів регіонів Нинся й Цинхай, створити в Сіані внутрішню зону випереджального розвитку для просування реформи відкритості, прискорити розвиток відкритості в Ланьчжоу і Синіні, сприяти створенню внутрішньої експериментальної зони економічної відкритості в Нинся-Хуейському АР, сформувати торгово-логістичний вузол і коридори, а також основні індустриальні бази і центри гуманітарного обміну, орієнтовані на Центральну, Південну і Західну Азію. Також необхідно використовувати перевагу АР Внутрішньої Монголії.

В рамках подальшого співробітництва доцільно просувати створення Євразійського високошвидкісного транспортного коридору «Москва-Пекін», створити «вікно» на північ. По суті, більше року китайський уряд активно просуває ініціативу створення «Одного пояса й одного шляху», зміцнює контакти і

консультації з державами-партнерами, просуває з ними практичне співробітництво, при цьому вже відбулося багато заходів, що вже показали успішні результати.

Так, Голова КНР Си Цзиньпін, прем'єр Держради КНР Чи Кецянь і інші державні керівники нанесли візити в більш ніж 20 держав, взяли участь у Діалозі зі зміцнення взаємозалежного партнерства, 6-й міністерській зустрічі Форуму китайсько-арабського співробітництва, у ході яких мали зустрічі із головами держав і урядів певних країн з приводу двосторонніх відносин і регіонального розвитку, було роз'яснене зміст і перспективи ініціативи «Один пояс й один шлях».

3.2. Модель інвестування портфелю проектів на засадах стратегічного партнерства

Як було зазначено, Китай є одним з найбільших торговельних країн у світі. Для українського бізнесу китайський ринок відкриває великі можливості. Україна для КНР є одним з головних партнерів для розвитку торговельних і інвестиційних проектів у сфері забезпечення продовольством. Китай є також один з найбільших торговельних партнерів в аграрному секторі. В основному Україна експортує зернові і соняшникове масло. Крім зерна і масла китайському ринку потрібні українська сировина і продукти харчування [41, с.160].

Як показали дослідження, за останні роки Україна помітно розширила експорт агропродукції в Китай. Але вона недостатньо використовує свої можливості. Обсяг продукції сільського господарства України представлено в табл. 3.1.

Таблиця 3.1

Обсяг продукції сільського господарства України, млрд грн

Показник	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Сільське господарство	152,2	153,8	189,4	253,6	261,8	299,1	371,2	544,2	631,1	690,9	394,3

Джерело: складено автором за [19]

Перша угода між урядами КНР та України була підписана ще в 1992 році, потім була створена Державна продовольчо-зернова корпорація України, у тому числі для того, щоб допомагати українським аграріям виходити на китайський ринок. Завдяки зазначеному проекту аграріям вдалося експортувати кілька видів зерна. Крім того, китайська сторона фінансувала цей проект. Основний інтерес інвесторів з Піднебесної перебуває, передусім, у сфері комплексної реалізації інфраструктурних проектів. Випадки прямих інвестицій, які могли б забезпечити суттєве пожвавлення української економіки, залишаються поодинокими. Важко переоцінити потенціал співпраці України з Китаєм. Річ у тім, що Китай до 2020 року може стати найбільшим транскордонним інвестором з портфелем на рівні 20 трлн дол. Останнім часом кількість проектів, що реалізуються в Україні китайськими корпораціями, значно збільшується. Цьому сприяє як агресивна зовнішня політика Китаю, так і поліпшення інвестиційного клімату в Україні. Так, згідно з American Enterprise Institute and Heritage Foundation's, кумулятивний обсяг інвестицій і будівельних контрактів в Україні у 2015 року становив всього 9,6 млрд дол, це значно нижче (27,8 млрд дол), які припадають, наприклад, на Польщу. Основні сегменти економіки, які цікавлять Китай – це аграрний і будівельний сектори, які в цілому відповідають характеристикам економіки Китаю, зокрема мова йде про велику кількість населення цієї країни і сильний промисловий сектор.

Результати аналізу показали, що серед стримуючих факторів для збільшення частки України в структурі китайських інвестицій є не тільки високі інфляційні

ризика, корупція і політична нестабільність, а і неоднозначна історія відносин з українськими компаніями, як це представлено на рис. 3.1.

Можна навести приклад контракту між ПАТ «Державна продовольчо-зернова корпорація України» (ДПЗКУ) і Китайською національною корпорацією машинної індустрії та генеральних підрядів (ССЕС), підписаного у 2013 році. Загальна його вартість становить 3 млрд дол. По суті, ця співпраця є найбільшим проектом Китаю в Україні. В рамках першого траншу, який склав 1,5 млрд дол, ДПЗКУ зобов'язалася протягом 15 років поставляти в Китай зернові, а за рахунок виручених коштів погашати борг. Друга частина траншу повинна бути спрямована на закупівлю китайської техніки. Підписати такий великий контракт вдалося за рахунок надання державних гарантій, причому в разі невиконання державною корпорацією своїх зобов'язань, погашати борги ДПЗКУ буде уряд. При цьому вартість даного кредиту в 2016 році була знижена з 4,5% + ставка Libor 6 місяців до 3%. За першою частиною проекту кредитні кошти були отримані, але друга частина через взаємні претензії залишилася тільки на папері. Компанія перестала виплачувати Китаю борги по кредиту. Крім того, в ДПЗКУ почалися процеси відчуження активів (на користь збанкрутілої ДАК «Хліб України»), що збентежило китайських партнерів.

Китайський інвестор дуже чутливий до невиконання другою стороною своїх зобов'язань і завжди піклується про свої інтереси. Іншим прикладом китайських інвестицій в Україну може служити співробітництво китайської CNBM і Active Solar. Китайська національна компанія будівельних матеріалів стала власником 10 найбільших сонячних станцій в Україні загальною встановленою потужністю 267 МВт. Механізмом придбання корпоративних прав стало погашення підприємством боргу перед китайським інвестором. Загальну вартість інвестиції в цей проект китайська сторона оцінила в 1 млрд дол.

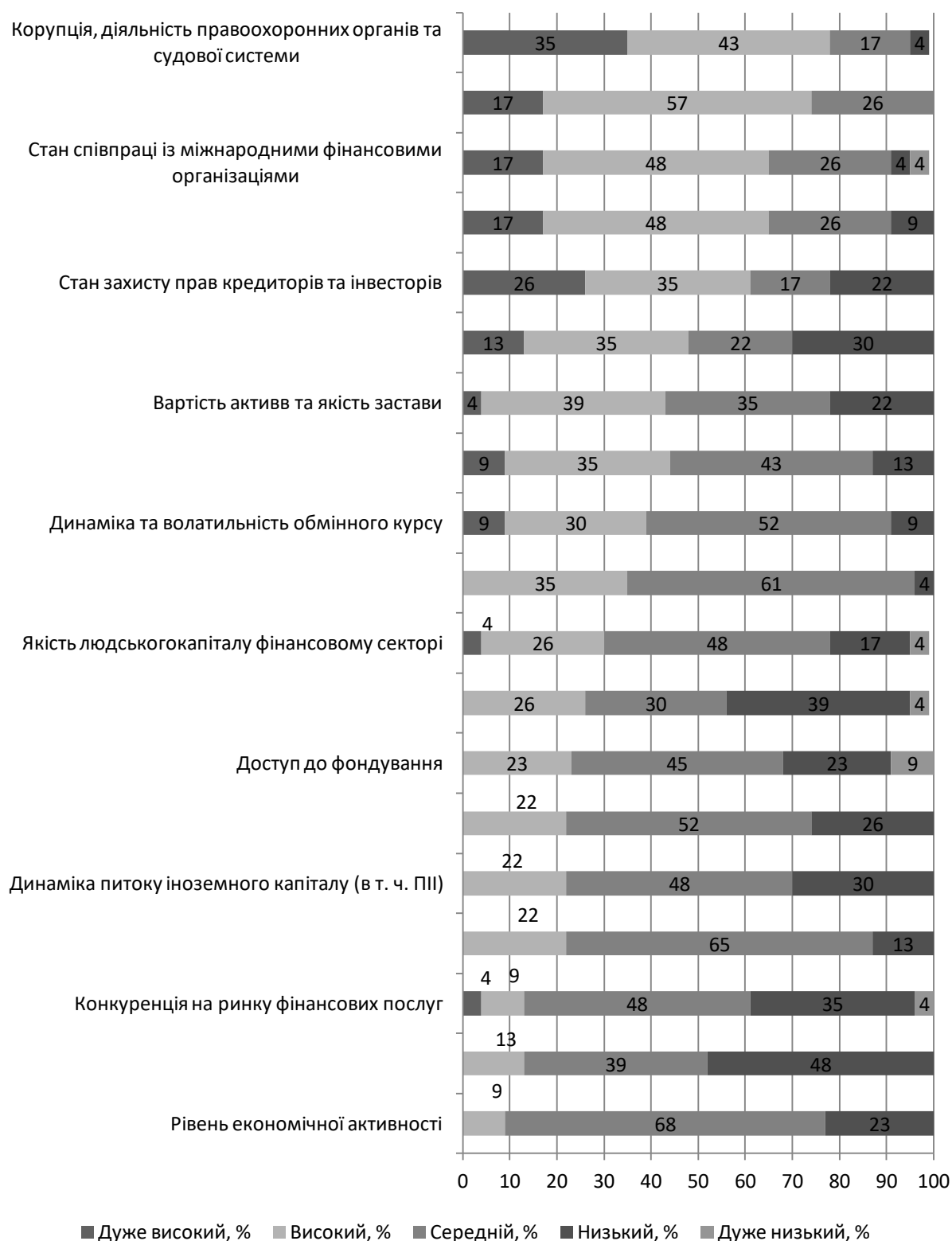

Рис. 3.1. Фактори впливу на рівень ризику у фінансовій системі України в 2018 році, %

Джерело: складено автором за [44].

Все це призвело до блокування рахунків ДПЗКУ в кінці 2017 року на вимогу Китаю через борги по кредиту.

Зазначимо, що Китай надає фінансування, насамперед, під закупівлю обладнання, виробленого в Китаї. Таким чином китайський інвестор забезпечує підтримку свого промислового сектора і значні обсяги експорту. Наочним прикладом можуть служити інфраструктурні проекти, де китайська сторона завжди наполягає на залученні тільки китайського генпідрядника, тобто використанні китайських матеріалів і робочої сили, що дозволяє підтримувати промисловий і будівельний сектори Піднебесної. У даному випадку – це експортний потенціал, підтримка високих темпів зростання ВВП, що для економіки Китаю є важливим. З цієї причини навіть попри високі інвестиційні ризики Китай нарощуватиме обсяг інвестицій в Україну. Проте, це зовсім не означає, що Україна може не змінювати інвестиційний клімат і залишити старі підходи в адмініструванні та веденні бізнесу.

По-перше, існуюча модель китайських інвестицій не може бути вигідною Україні, оскільки вона не спрямована на розвиток внутрішнього виробництва, створення робочих місць для українців і національних продуктів з високою доданою вартістю. По-друге, продаж підприємств за борги є індикатором кризи, а не розвитку економіки. По-третє, будь-яка економіка розвивається за рахунок прямих іноземних інвестицій, інвестицій в капітал, а не кредитів на придбання продукції країни кредитора. Саме це є нормальною міжнародною практикою, яку спроможні забезпечити фінансові інститути, зокрема Експортно-кредитні агентства.

На даний момент спостерігається тенденція тільки поодиноких випадків інтересу Китаю до здійснення прямого інвестування. Наприклад, йдеться про потенційний інтерес китайської біржі ВОСЕ до «Української біржі» і продаж цій же компанії банку УБРР. Китайські інвестори також розглядають можливість придбання компанії з ТОП-10 України з екстракції олійних культур, однак угода поки що не реалізована. Для того, щоб Китай був зацікавлений інвестувати в капітал українських компаній, необхідно впровадження очевидних кроків – просте адміністрування податків, які при цьому повинні бути конкурентними в порівнянні з іншими країнами [38]. Потрібна також прозора і об'єктивна система захисту прав

кредиторів і права власності, ефективна система державного регулювання. Іншими словами, потрібно зробити Україну конкурентоспроможною для інвестицій в порівнянні з іншими країнами, оскільки поки що вигідніше і безпечніше вкладати в інші юрисдикції і, відповідно, інвестори так і будуть робити.

3.3. Оптимізація організаційної поведінки стейкхолдерів проекту при реалізації інноваційних проектів

За оцінкою китайських експертів, найбільшим викликом для Китаю на шляху практичної реалізації цієї концепції буде налагодження відносин із центральноазіатськими країнами, Росією і США [8]. Загальновідомі дві діаметрально протилежні точки зору щодо перспективи взаємодії російського і китайського інтеграційних проектів. Відповідно до першої позиції щодо створення Євразійського союзу (ЕАС) підриває інтереси КНР у Центральній Азії і негативно відобразиться на розвитку шовкового шляху, що зрештою призведе до серйозних політичних складнощів у російсько-китайських відносинах. Інша, навпаки, виходить із того, що «слабка» Росія не вписується в геополітичні плани КНР, а успіх євразійського проекту буде тільки підсилювати Росію, що, в підсумку, більш важливо для Китаю, тому, відповідно, тактичні, тимчасові (комерційні) втрати в Центральній Азії. Разом з тим існує також можливість американсько-російської взаємодії, заснованої на «загальному розумінні необхідності не допустити перетворення економічної експансії Китаю в геополітичну перевагу на шкоду Росії або США. Для реалізації такого сценарію необхідне реальне «перезавантаження» відносин двох потужних держав для усвідомлення зростаючої зі Сходу загрози.

Необхідно відмітити, що в південній Азії, в сприянні економічному розвитку і безпеки та стабільності в Афганістані, Китай і США мають спільні інтереси. Так, Китай бере активну участь у розробці мінеральних ресурсів в Афганістані, і це сприяє економічному розвитку Афганістану. Інвестиційний дохід Китаю збільшує

зарплату афганського уряду і допомагає уряду підтримувати зарплату афганського уряду. При цьому також допомагає уряду підтримувати високі видатки для безпеки, включаючи видатки підготовки НАТО афганських сил безпеки.

Річ у тім, що США і НАТО також сподіваються, що Китай продовжуватиме збільшувати економічну допомогу Афганістану. На цій основі актуальним є китайсько-американське співробітництво у великих проектах інфраструктури енергетичних ресурсів і взаємозв'язки в Афганістані для дотримання загальних комерційних і економічних правил. Енергетичне співробітництво «економічного коридору Шовкового шляху» охоплюватиме справи Близького Сходу і Центральної Азії і багато регіональних проблем. У просуванні регіонального співробітництва енергетичних ресурсів у Китаї утворюється цілий ряд двосторонніх і багатобічних механізмів енергії, і це може вплинути на керування глобальної енергії.

Зазначимо, що у липні 2013 року відбувся п'ятий раунд китайсько-американського стратегічного і економічного діалогу, дві країни спільно вирішили зміцнити діалог і загальні питання енергетики. Обидві сторони обіцяли підсилювати співробітництво в напрямі стабілізації міжнародного енергетичного ринку, реагуванні на надзвичайні ситуації, забезпеченні диверсифікації поставок енергії, раціонального використання енергії. Це, у свою чергу, свідчить про сильне бажання двох сторін про зміцнення енергетичного діалогу в усьому світі. У цьому контексті Китай і США можуть створити новий механізм комунікації для вирішення проблем, пов'язаних зі співробітництвом енергоносіїв «економічного коридору Шовкового Шляху», розширити діалог по ситуації енергетичного співробітництва в Євразії та питання глобального енергетичного керування.

Відносно китайсько-американського суперництва в Центральній Азії відзначимо, що воно не має прямих протиріч. Так, говорячи про зміст китайсько-американських відносин як «відносин нового типу між двома великими державами», голова китайської держави на зустрічі з президентом США Бараком Обамою 7-8 червня 2013 року в Каліфорнії, відзначив, що «КНР і США намагаються втримуватися від конфронтації і протистоянь, поважають один одного і проводять співробітництво з метою одержання взаємної вигоди» [9].

Україна розглядає «Новий шовковий шлях» як глобальний геополітичний проект і розраховує на одержання від нього економічних і зовнішньополітичних бонусів (у контексті протистояння з Заходом). Країни Центральної Азії, навпаки, сприймають «Новий шовковий шлях» як суто прагматичний. Так, для Казахстану «Новий шовковий шлях» є сукупністю транспортно-логістичних проектів. Взаємодію з ним концептуалізовано в стратегії «Нурли жол» («Світлий шлях»), метою якої є економічний розвиток країни і, в першу чергу, її периферійних районів. Киргизстан і Таджикистан сприймають «Новий шовковий шлях», насамперед, як основний спосіб одержання ресурсів для соціально-економічного розвитку у вигляді кредитів, прямих інвестицій і технологій. Туркменістан сприймає «Новий шовковий шлях» винятково в контексті розвитку поставок енергоресурсів. Узбекистан наголошує на історичному значенні Узбекистану для торгівлі по маршрутах Великого шовкового шляху та очікує до себе особливого відношення з боку Пекіна. У Євросоюзі дискусія ведеться навколо можливості сформуванню загальноєвропейську позицію у відношенні «НШШ» і виступати у відносинах з Китаєм як єдиний актор. У цілому, у європейському дискурсі поки відсутня домінуюча відповідь на запитання «Навіщо Європі взагалі потрібний Новий шовковий шлях?», а провідним мотивуючим фактором стосовно китайської ініціативи є прагнення «не проспати щось важливе».

Незважаючи на перелічені особливості, цілий ряд елементів дискурсу є загальним для всіх розглянутих країн. До них відносяться: 1) значний вплив алармистського дискурсу на прийняття управлінських рішень. На рівні політичних декларацій політики оперують тезами «оптимістичного дискурсу», однак, коли справа доходить до конкретних дій, особливо на пострадянському просторі, вони проявляють схильність керуватися алармистськими установками. Серед обивателів, як в умовному Киргизстані, так і в умовній Німеччині, ці установки домінують у суспільній думці; 2) для дискурсу у всіх розглянутих країнах характерна відсутність ясного розуміння змісту та перспектив «Нового Шовкового шляху». Тим більше відсутня єдина консолідована позиція в ЗМІ, аналітиці і науці, що є результатом активного обговорення проблеми в умовах обмеженості й специфічності інформації

в першоджерелах; 3) очікування китайських інвестицій у спільні проекти є домінуючим мотивом у всіх країнах. Сподівання китайців будувати «співтовариство загальної долі спільними зусиллями» поки не доходять до адресатів; 4) для всіх країн тією чи іншою мірою характерна тенденція до розчарування від «Нового Шовкового шляху» через відсутність «швидких результатів». Перелічені ознаки є найбільш важливими для дефініції, що ж таке «Новий шовковий шлях» з точки зору науковців з різних країн.

3.4. Інформаційно-іміджевий супровід і моніторинг реалізації проектів у рамках стратегічного партнерства

Досить помітним інструментом політики впливу КНР стала ініціатива Нового шовкового шляху, оголошена головою КНР Си Цзиньпином у вересні 2013 року в Назарбаєвському Університеті в Астані. Автомобільні магістралі, залізничні колії та нові морські маршрути повинні зміцнити торгівлю між Європою й Азією і, відповідно, Новий шовковий шлях повинен стати джерелом всебічної вигоди для учасників. Си Цзиньпін обіцяє Казахстану та іншим центральноазіатським державам мільярдні інвестиції в економіку і інфраструктуру. Подібну картину можна спостерігати також і в Європі. У березні 2014 року в рамках офіційного візиту в Німеччину президент КНР познайомився з будівництвом залізничної колії з Китаю в Дуйсбург і обіцяв посприяти збільшенню німецько-китайського товарообігу, а також залученню інвестицій. Тим часом, «Новий шовковий шлях» як концепція міждержавного співробітництва не може ігнорувати відношення до неї в країнах-партнерах. Методи дискурс-аналізу відносно Китаю працюють дуже погано, оскільки при цьому домінує специфічний китайський сюжет, що виходить від держави, яка фактично монополізувала вироблення дискурсу. Недержавні актори дискурсу відсутні. Засоби масової інформації, дослідницькі інститути і «фабрики точки зору» так чи інакше перебувають під контролем держави. Більше того,

властива цим структурам звичка в абстрактних ідеологічних питаннях слухати і слідувати провладної «генеральній лінії» фактично призвела до зачищення простору для інтелектуальної рефлексії з приводу дій держави [23].

Відмітимо, для Китаю «Новий шовковий шлях» виконує важливу функцію елемента ідентичності, пов'язаного з поверненням статусу великої держави. Існує гіпотеза, що «Новий шовковий шлях» як інструмент зовнішньої політики відповідає традиційному для Китаю розумінню міжнародних зв'язків (формальні сюзерен-васальні відносини). У такому контексті цей проект приблизно націлений на створення серед своїх сусідів ланцюжку держав-сателітів, чия економіка була тісно пов'язана з КНР, а фінансова система перебувала б у безпосередній залежності від китайських фінансових ресурсів.

В процесі просування «Нового Шовкового шляху» на світовій арені Китай застосовує принципово новий для західної практики зовнішньополітичний підхід, який можна позначити терміном «нова політика надання впливу». Орієнтація на наднаціональну інтеграцію є тільки частиною цього, більш широкого підходу. Особливостями цього підходу наступні: 1) крім вирішення завдань розвитку своєї економіки і забезпечення національної безпеки Китай як наддержава зацікавлена у визнанні свого формального лідерства серед партнерів по «Новому шовковому шляхові». При цьому завдання «підкорити», «встановити військовий або економічний контроль» не є пріоритетом у коротко- і середньостроковій перспективі і не враховується в якості індикатора успіху в зовнішній політиці; 2) завдання зі встановлення формального лідерства Китай вирішує без явного втручання у внутрішні справи суверенних держав. Прагматична політика КНР, що розгортається в Африці, на Близькому Сході і в Центральній Євразії показує, наскільки ефективний може бути цей принцип у вибудовуванні відносин з країнами, що перебувають на перехідних стадіях інституціонального і економічного розвитку; 3) Китай використовує стратегію «об'єднання» регіону без створення наднаціональних органів. Можливо, це відбувається тимчасово, адже створений Форум Шовкового шляху, спроможний заповнити інституціональний вакуум в ініціативі «Нового шовкового шляху» і навіть стати для Пекіну альтернативою

ШОС (Шанхайська організація співробітництва). Однак у травні 2017 році, коли проводився Форум, ці сподівання не виправдалися. Незважаючи на інформаційний шум світового масштабу, захід вийшов беззмстовним, не привів до прийняття конкретних стратегічних розв'язків і фактично перетворилося в особистий піар-хід Си Цзиньпіна. Така розкладка подій виявилася дуже корисною для китайського лідера напередодні 19-го з'їзду Комуністичної партії Китаю, однак до тепер залишається без відповіді питання, як може реалізовуватися інтеграційна ініціатива без створення наднаціональних координуючих органів.

У результаті дослідження встановлено, що «Новий шовковий шлях» – це не інтеграційний проект і, відповідно до успіху євразійської інтеграції (навіть, у форматі, що спирається на досвід західних інтеграційних структур) він привести точно не здатний. З точки зору концептуального підходу, «Новий шовковий шлях» є філософією співрозвитку Китаю і незчисленної безлічі країн (причому не тільки євразійських). З точки зору практики, ініціатива представляється гарною «обгорткою», в яку можна «впакувати» економічне співробітництво з Китаєм, розраховуючи на одержання китайських капіталів і технологій [26].

Новий Шовковий шлях, на нашу думку, може підірвати звичні геополітичні розклади і повернути в XIX століття, епоху, коли великі держави суперничали за владу над Євразією. Так, У Казахстані усе більше побоюються, що китайська присутність у їхній країні підсилиться. Протести, викликані цими боязними, підривають режим Назарбаєва. У Москві теж стурбовані появою в Середній Азії такого потужного конкурента, як Китай.

Разом з тим, зазначимо, що потенційні вигоди нового Шовкового шляху величезні, але великі і ризики. Цікаво, наприклад, чому Євросоюз до тепер уникає активної участі в цьому проекті. Де-факто, Європа повинна бути зацікавлена у відновленні сухопутних шляхів в Азію. Натомість, поки що новий Шовковий шлях разом з Китаєм створюють Казахстан, Іран і Туреччина. Деякі історики доводять, що Шовковий шлях є системою караванних шляхів по Середній Азії, що проіснувала багато сторіч, і була важливою не стільки для торгівлі, скільки для культурного обміну. Економічна активність у рамках Шовкового шляху була обмеженою і, в

основному, локального характеру. При тому що рух ідей, релігій і людей за цими маршрутами змінив світову історію, причому не раз. Можливо, таку ж роль зіграє і новий Шовковий шлях, або так званий «Пояс». Він стане щільно заселеним економічним коридором, який мотивує розвиток торгівлі, промисловості і рух людей. І пов'язані з цим зміни в області політики, культури і безпеки будуть не побічним слідством проекту, а його фундаментальною особливістю.

По суті, під керівництвом Си Цзиньпіна Китай швидко змінюється. Китайська влада усе більше усвідомлює, що, хоча їх країна і стала економічним гігантом, вона ризикує бути пов'язаною зі світом лише за допомогою торгівлі. У політичному змісті Китай залишиться ізольований і при цьому сильно залежить від глобальної системи, створеної іншими країнами та невідконтрольної Пекіну. Китайська влада прагне, щоб їх політичний і культурний вплив зростав паралельно економічній міцності, для початку – у Південно-Східній і Середній Азії.

Вважаємо, що за допомогою проекту «Один пояс – один шлях», китайська влада прагне змінити імідж Китаю, продемонструвати, що їх країна не просто приймає участь у світовій економіці, але активно впливає на неї, трансформує її. Водночас, щоб розширювати міжнародний вплив, Китаю потрібні нові політичні концепції, здатні конкурувати з західними. З огляду на зазначене, реалізація настільки масштабного проекту неминуче супроводжується ризиками і протиріччями. Відносно «Нового Шовкового шляху», відмітимо такі ключові проблеми.

По-перше, йдеться про не до кінця пророблені механізми міждержавних угод і взаємодії в рамках проектів. Вищезгадана відмова приєднатися до роботи форуму Індії є найбільш яскравим, але не єдиним прикладом такого роду. Очевидним є той факт, що ціла низка країн-учасниць проекту роблять спроби максимально використовувати його для зміцнення власних економічних і геополітичних позицій, насамперед, Пакістан, Польща (яку представляла на пекінському форумі глава уряду Беата Шидло) і особливо Туреччина. Досить показовим є відсутність на форумі в Пекіні шести із семи країн-членів «великої сімки» (за винятком Італії). Утім, США і Євросоюз є ключовими зовнішньоекономічними партнерами Китаю.

Другий немаловажний негативний фактор, пов'язаний з фінансово-економічними проблемами, що проявляються останнім часом у самому Китаї. Так, за даними національного міністерства торгівлі, у 2016-2017 роках зафіксоване скорочення інвестицій у проекти «Нового Шовкового шляху» по лінії китайських компаній, у тому числі з державною участю [27]. Зокрема, це стосується прямих іноземних інвестицій Китаю в 53 країни, де вже почали реалізовувати відповідні проекти, по суті, ПІ скоротилися на 2% в 2016 році та на 18% у 2017 році.

Резюмуючи дослідження зазначимо, що основними інститутами, що здійснюють фінансування проектів у сфері транспортної інфраструктури в рамках ініціативи «Один пояс – один шлях», є Фонд Шовкового шляху (ФШП), Азіатський банк інфраструктурних інвестицій (АБІ), Новий банк розвитку БРІКС, Азіатський банк розвитку (АБР). Перелічені організації функціонують при особистій участі Китаю. Так, ФШП заснований КНР на початку 2015 року, його статутний капітал становить 40 млрд дол США. Попередньо ФШП повинен був спеціалізуватися на транспортно-логістичних проектах, однак згодом сфера його діяльності суттєво розширилася. Перші інвестиції ФШП обсягом 1,65 млрд дол США були здійснено у квітні 2015 року в будівництво ГЕС у Пакистані. Другим інвестиційним проектом, профінансованим ФШП у червні 2015 року, стало придбання Китайською національною хімічною корпорацією італійської компанії по проведенню автомобільних шин Pirelli. АБІ, що заснований 29 червня 2015 року з ініціативи Китаю, акумулює кошти обсягом 100 млрд дол США. За задумом китайських творців, АБІ повинен забезпечити стимули для економічного росту в Азії та в іншому світі. Учасниками АБІ є держави – учасники СНД: Азербайджан, Казахстан, Росія, Таджикистан і Узбекистан. Першочергове завдання АБІ полягає у спрямуванні ресурсів, приватних інвестицій в інфраструктурні проекти в Азії. В АБІ беруть участь 57 країн. Найбільша частка в статутному капіталі АБІ належить Китаю – 29,78 млрд дол США, що дає 29,8777 % голосів і право вето на рішення АБІ.

У побудові інфраструктури в Центральній Азії може брати участь Новий банк розвитку БРІКС, що почав роботу 21 липня 2015 року. Його діяльність спрямована на фінансування проектів в області інфраструктури й енергетики, що територіально

ставляться до країн – членів БРІКС. Серед потенційних учасників у реалізації ініціативи «Один пояс – один шлях» треба назвати АБР (заснований в 1966 році). Він фінансує проекти в сфері сільського господарства, природних ресурсів, освіти і охорони здоров'я, енергетики й фінансів. В 2015 році АБР надав близько 27 млрд дол США у формі позик і грантів у різних областях. Частина з них приходить і на Центральну Азію, де АБР реалізує ряд ініціатив у рамках програми Центрально-Азіатського регіонального економічного співробітництва (ЦАРЕС). Усі країни ЦАРЕС є країнами, що розвиваються – членами АБР. З 1996 року АБР здійснив інвестиції в 158 проектів у ЦАРЕС на загальну суму 24,6 млрд дол США. Вплив Китаю в АБР мінімальний, при цьому велика роль Японії, чиє відношення до проекту «Один пояс – один шлях» характеризується скоріше як нейтральне. Проте участь АБР у фінансуванні окремих проектів у Центральній Азії є цілком імовірною.

Висновки до розділу 3

1. Ініціатива «Один пояс – один шлях» проголошена на XVIII з'їзді Компартії Китайської Народної Республіки, який відбувся восени 2013 року. Вона поєднує проекти «Економічний пояс Шовкового шляху» (ЕПШШ) і «Морський Шовковий шлях XXI століття». У рамках ЕПШШ розглядається створення трьох трансєвразійських транспортних коридорів: північного (Китай – Центральна – Азія – Росія – Європа), центрального (Китай – Центральна й Західна Азія – Перська затока й Середземне море) і південного (Китай – Південно-Східна Азія – Південна Азія – Індійський океан). Проект «Морський Шовковий шлях XXI століття» передбачає створення двох морських маршрутів: від узбережжя Китаю через Південно-Китайське море в Південно-Тихоокеанський регіон і від Китаю в Європу через Південно-Китайське море й Індійський океан.

2. Більше ніж 70 країн, міжнародних і регіональних організацій повідомили про намір підтримати й брати участь у реалізації ініціативи «Один пояс – один шлях». Більш 30 держав і міжнародних організацій вже підписали з урядом КНР угоди про спільне будівництво в рамках проекту. Уряд Китаю разом з 17 країнами,

розташованими уздовж маршрутів проекту, заснували 46 зон співробітництва за межами Китаю, створивши тим самим більш 60 тис нових робочих місць. Ідея створення Економічного поясу Шовкового шляху була представлена восени 2013 року. Головою КНР Си Цзиньпіном під час його візиту в м. Астану. Си Цзиньпін запропонував створити економічну зону Великого Шовкового шляху, зробити економічні зв'язки між азійськими-євро-азіатськими країнами більш тісними. У листопаді 2014 року голова КНР заявив про готовність Китаю вкласти 40 млрд. доларів США до фонду ЕПШШ для фінансування будівництва й модернізації авто- і залізниць, трубопроводів. У якості основної цілі цих заходів називалося збільшення обсягів торгівлі із країнами Європи.

3. У документі «Концепція й план дій по сприянню спільному будівництву Економічного поясу Шовкового шляху і Морського Шовкового шляху ХХІ століття» (опубліковано в березні 2015 року) основною метою ЕПШШ вказується встановлення зв'язку Китаю із Центральною Азією, Росією і Європою, а також із країнами Перської затоки й Середземномор'я. У Концепції відзначається, що проект «Один пояс – один шлях» є відкритим для всіх країн, міжнародних і регіональних організацій, а також створює основу для економічного співробітництва КНР із зацікавленими країнами. Китай готовий разом з іншими країнами працювати над розвитком ініціативи, її доповненням новими проектами й задіяти багатобічні формати співробітництва, а також призиває до рівноправних переговорів з міжнародних питань.

4. В 2015 - 2016 роках в рамках ініціативи «Один пояс – один шлях» підписано кілька міжнародних документів. Одним з найбільш значимих стала спільна заява про визначення ключових напрямків співробітництва: великі інфраструктурні проекти, формування системи щодо захисту взаємних інвестицій, заохочення капіталовкладень і механізмів вирішення інвестиційних спорів, у довгостроковій перспективі – галузі високих технологій, медичних і освітніх послуг і розвиток наукового потенціалу. У 2014 року заснований Центр з управління інвестиціями Морського Шовкового шляху. Це приватна компанія, яка планує створити «Банк Морського Шовкового шляху» з капіталом 100 млрд дол США для інвестицій у розвиток морських маршрутів.

Морський Шовковий шлях є продовженням стратегії інвестування КНР у ключові порти Індійського океану та світу, що одержала неофіційну назву «Нитка перли».

5. Український уряд вживає серйозні зусилля для диверсифікації експортних маршрутів і розвитку експортного потенціалу країни. Великі надії в досягненні цих цілей покладають на «обхідний маршрут» ЕПШШ – Транскаспійський міжнародний транспортний маршрут. Для України це важливий альтернативний шлях доставки товарів. За цим маршрутом з українського Іллічевська 15 січня 2016 року вийшов пором, на борту якого були перші 10 вагонів і 20 контейнерів для доставки в Китай (через Грузію, Азербайджан і Казахстан). За два тижні вантажний поїзд подолав Чорне і Каспійське моря, перетнув Закавказзя й Центральну Азію й 31 січня досягнув казахстансько-китайського кордону.

6. ПАТ «Укрзалізниця» надана знижка для контейнерів у сполученні Балтійське море – Чорне море, що впливають у залізнично-поромному повідомленні за маршрутом «Новий шовковий шлях». ЕПШШ створює можливості для інтеграції їх транспортної системи в транспортно-логістичну мережу Євразійського регіону, забезпечуючи ріст транзиту й надання супутніх логістичних послуг, а також вихід на ринки Китаю, ЄС і на зростаючі ринки країн регіону. ЕПШШ може сприяти зміцненню промислової кооперації між країнами, що створить можливості для формування нових економічних виробничих кластерів.

7. На шляху реалізації ініціативи виникають серйозні проблеми економічного характеру, які сповільнюють просування її проектів. Приклади запуску руху за новими маршрутами носять пробний, демонстраційний характер. Серйозних економічних вигід від налагодження нових маршрутів доставки вантажів з Китаю в Європу й назад поки не вимальовується. У цій ситуації в рамках концепції ЕПШШ на перший план вийдуть стратегії перенесення з Китаю виробничих потужностей на території країн-сусідів.

ВИСНОВКИ

1. Пропонується відносини партнерства і стратегічної взаємодії України і КНР розглядати як відносини тимчасового зближення, альянсу на основі схожості поглядів, критеріїв, понять, а також деяких цілей, необов'язково загальних. Такі відносини дають можливість отримати підтримку партнера в певних питаннях, діях, які принесуть вигоду більш активному з партнерів і, відповідно, який дотримується стратегічно прорахованої позиції.

2. Для захисту національних інтересів у питаннях міжнародної торгівлі доведено необхідність розробки: стратегії імпортозаміщення енергетичних ресурсів, товарів широкого вжитку і виробничого призначення шляхом мотивації внутрішнього виробництва; експортної стратегії, в основі якої буде експорт продукції з високим ступенем переробки і доданої вартості; імпоротної стратегії, яка ґрунтується на стимулюванні технологічного імпорту; потенційної угоди про створення зони вільної торгівлі, що містить захисні статті для українського експорту в напрямі переорієнтації експорту сільськогосподарської продукції із зернових культур на готову продукцію високої якості і довгострокового зберігання.

3. За результатами наукового пошуку встановлено, що у випадку успішної реалізації амбіційного китайського проекту, Україна буде мати принципово нове геополітичне місце «першої європейської країни на Шовковому шляху». Зацікавленість Китаю по співробітництву з Україною пов'язана також із прийнятим китайським керівництвом рішення про створення «іноземних продовольчих баз». Ідеться про використання агропромислових можливостей України в комбінації з інвестиційними і технологічними потужностями Китаю.

4. Доведено, що ефективний українсько-китайський політичний діалог на вищому рівні дозволяє використовувати Китай як джерело інвестицій і технологій, а також допускає обережне військово-технічне співробітництво. Прихід китайських інвестицій у східні і південні регіони України паралельно допомагає вирішувати проблеми забезпечення безпеки цих регіонів. Прагнення і реальні кроки України в напрямі встановлення тісних економічних відносин з Європою у жодному разі не є

перешкодою для співробітництва з Китаєм. Після підписання і ратифікації Угоди про Асоціацію з ЄС Україна трансформується у певні «ворота» в Європу. Це важливо і для китайсько-українських відносин (у світлі «Шовкового Шляху»), і для торговельних відносин Китаю з ЄС.

5. Дослідженням встановлені головні складові концепції Економічного пояса Шовкового шляху: просування регіональної економічної інтеграції; прискорення будівництва єдиної транспортної мережі, що включає наскрізну транспортну магістраль від Тихого океану до Балтійського моря і траси, що з'єднують східну, західну і південну Азію; збільшення обсягів торговельного й інвестиційного співробітництва, зниження і ліквідація торговельних бар'єрів, скорочення витрат, спрощення бюрократичних процедур; збільшення частки розрахунків у національних валютах; розширення співпраці в гуманітарній сфері шляхом значного збільшення числа студентів з країн Центральної Азії в вузах Китаю.

6. В магістерській дисертації здійснена оцінка потенційного впливу «Економічний пояс Шовкового шляху» на економіку України. Україна і Китай мають реальні можливості для якісного і кількісного поліпшення взаємовигідного співробітництва в названих пріоритетних галузях і секторах економіки, що потребує істотних корективів щодо розвитку «китайського вектора» зовнішньої політики України. Проведений аналіз торгівлі України та КНР доводить, що наявна тенденція посилює загрози перетворення України на сировинний придаток не лише розвинених країн, а й Китаю, і на ринок збуту китайських товарів. Доцільно як найскоріше переглянути структуру експорту, скоротити експорт сировини та дешевих матеріалів і впровадити державні заходи щодо стимулювання збільшення продажу готової і модернізованої продукції.

7. За результатами дослідження доведено, що ЕПШШ є складовою сухопутної частини проекту «Один пояс і один шлях» і пов'язаний зі створенням транспортно-логістичної інфраструктури, що перетинає євразійський континент зі сходу на захід. Проект буде реалізований за допомогою класичних інструментів китайської економічної дипломатії через укладення угод про преференційну або вільну торгівлю з країнами-партнерами і наданням фінансування, в тому числі

пов'язаного із закупівлями інфраструктурних товарів в КНР або з отриманням доступу до джерел сировини в країнах-реципієнтах.

8. Дослідженням встановлено, що кожна сторона має свої підходи до розвитку партнерства. В основі підходу Китаю до розробки стратегії партнерства покладено цивілізаційний досвід і традиції, значна підготовча робота інститутів по вивченню країни-партнера, її досягнень і проблем. В Україні не сформувалося чіткої стратегії в стратегічному партнерстві, проте закріпився статус постачальника сировини для Китаю, що зумовило вести нагляд щодо ефективності стратегічного партнерства, складати більш ретельно прораховані плани співпраці.

9. В магістерській дисертації доведено, що серед усіх сфер стратегічного партнерства одним з найбільш ефективних є співпраця у міжнародній сфері, при цьому відображаються інтереси народів обох країн, їх бажання безпеки, розвитку суспільства і економіки, підвищення рівня добробуту, збереження незалежності і не потрапляння під тиск більш розвинутих країн. Від узгодження окремих кроків Україна і Китай перейшли до стадії спільних ініціатив і координації дій, при цьому китайська сторона переконана у своїй лідируючій ролі в стратегічному партнерстві.

10. Результати аналізу показали, що в торговельно-економічному співробітництві великі досягнення представлені зростанням обсягів торгівлі, в інвестиційному – капіталовкладень, проте ціни, умови, які супроводжують багато проектів, структура товарообміну викликають діаметрально протилежні оцінки. В ході стратегічного партнерства економічна сутність принципів рівноправності, поважання інтересів один одного, взаємодоповнюваності дещо деформувалося. Пропозиції України про участь в модернізації промисловості Північного Сходу Китаю і диверсифікації спектру співпраці не йдуть далі реєстрації в міждержавних документах. Успіх співпраці оцінюється китайськими партнерами з позиції просування проектів, орієнтованих на отримання сировини, доступу до родовищ і забезпечення зайнятості китайської робочої сили. З цим пов'язані і напрямки капіталовкладень. До тепер стан інвестиційної сфери не чинить помітного впливу на розвиток українських регіонів, на модернізацію і технічний рівень окремих секторів промисловості.

11. В роботі обґрунтовано, що на перше місце у співпраці України і Китаю, виходить взаємодія в гуманітарній сфері, важлива з позиції залучення громадян суспільства і розвитку знань про культуру сусідньої країни, що сприятиме вирішенню спільних завдань стратегічного партнерства. Головною умовою успішного вирішення такого завдання є спільне вирішення назрілих проблем, таких, як легальна і нелегальна міграція, контроль над господарською діяльністю громадян Китаю на українській території, яка часто ведеться з порушенням екологічних норм.

12. Дослідженням доведено, що в Україні і Китаю є хороший потенціал для розвитку співробітництва в економічній сфері. Поглиблення українсько-китайського стратегічного співробітництва і партнерства є новою відправною точкою в історії відносин двох країн. У той же час необхідно поступово піднімати рівень українсько-китайської ділової співпраці, втілювати в життя досягнуті домовленості, прискорити будівництво нової «моделі всебічної відкритості». Необхідним є розширення сфер ділового співробітництва між Україною і Китаєм в області: інвестицій, енергоресурсів, науки і техніки, сільського господарства, екології, транспортного сполучення, культури. Важливо прискорити формування механізму українсько-китайської зони вільної торгівлі, співпрацювати у великих стратегічних проектах, підтримувати українське-китайський всебічний економічний прискорений розвиток.

13. В роботі аргументовано, що взаємодія двох країн в науково-технічній сфері виведе на новий етап українсько-китайську торговельно-економічну взаємодію. Україна і Китай, дві держави, розвинені в різних сферах, але з економічної точки зору мають великий потенціал для взаємодії переважно в енергетичній сфері, сільськогосподарської, в сфері лісової промисловості, рибного господарства, туристичної, в сфері будівництва інфраструктури, а перспективними галузями виділяються: авіація, використання чистих енергоресурсів, спільна розробка нових джерел енергії, охорона навколишнього середовища. Співпраця в цих сферах виведе торгово-економічні відносини двох країн на якісно новий рівень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Висоцька М. Аналіз основних тенденцій розвитку економічних відносин між Україною та Китаєм / М. Висоцька, А. Аль Атті // Стратегія розвитку України. Економіка, соціологія, право. – 2013. – № 4. – С. 14–20.
2. Державна компанія «Укрспецекспорт» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrspecexport.com/index/view/page/55/id/1588>.
3. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
4. ЕЭК сформирует перечень приоритетных инфраструктурных проектов по сопряжению ЕАЭС и Экономического пояса Шелкового пути. 04.02.2016 [Электронный ресурс] // Официальный сайт Евразийской экономической комиссии. – Электрон. дан. – URL: <http://www.eurasiancommission.org/ru/nae/news/Pages/04-02-2016-3.aspx>. (дата обращения: 12.10.2018).
5. Инфографика: Сопряжение Евразийского экономического союза и Экономического пояса Шелкового пути. 27.06.2016 [Электронный ресурс] // Евразия Эксперт – Электрон. дан. – URL: <http://eurasia.expert/infografika-sopryazhenie-eaes-i-epsp/> (дата обращения: 16.10.2018).
6. Инфографика: Сопряжение Евразийского экономического союза и Экономического пояса Шелкового пути. 27.06.2016 [Электронный ресурс] // Евразия Эксперт – Электрон. дан. – URL: <http://eurasia.expert/infografika-sopryazhenie-eaes-i-epsp/> (дата обращения: 16.10.2018).
7. История создания Евразийского экономического союза [Электронный ресурс] // Официальный сайт ЕАЭС. – Электрон. дан. – URL: <http://www.eaeunion.org/#abouthistory> (дата обращения: 03.10.2018).
8. История создания Евразийского экономического союза [Электронный ресурс] // Официальный сайт ЕАЭС. – Электрон. дан. – URL: <http://www.eaeunion.org/#abouthistory> (дата обращения: 03.10.2018).

9. Китай и Узбекистан подписали валютное соглашение на сумму 700 млн юаней. 25.02.2013 [Электронный ресурс] // Канцелярия советника по торгово-экономическим вопросам Посольства КНР в РУ. – Электрон. дан. – URL: <http://uz2.mofcom.gov.cn/article/bilateralcooperation/> (дата обращения: 03.10.2018).
10. Китай и Узбекистан подписали валютное соглашение на сумму 700 млн юаней. 25.02.2013 [Электронный ресурс] // Канцелярия советника по торгово-экономическим вопросам Посольства КНР в РУ. – Электрон. дан. – URL: <http://uz2.mofcom.gov.cn/article/bilateralcooperation/> (дата обращения: 03.10.2018).
11. Кузиев Н.А. Политические аспекты концепции «Экономического пояса шелкового пути» // Молодой ученый. – 2015. – № 5. – С. 379–382.
12. Ларин А.Г. К анализу сущности проекта ЭПШП и его сопряжения с ЕАЭС // Китай в мировой и региональной политике. История и современность. – 2016. – № 21. – С. 138–149.
13. Ларин А.Г. Китайская стратегия «продвижения на Запад» и «новый Шелковый путь» / А.А. Ларин, В.А. Матвеев // Проблемы Дальнего Востока. – 2014. – № 5. – С. 5–15.
14. Левківський В. Українсько-китайське економічне співробітництво в контексті зовнішньоекономічної безпеки / В. Левківський, В. Левківський // Науковий вісник Чернігівського державного інституту економіки і управління. Серія 1 : Економіка. – 2013. – Вип. 2. – С. 95–103. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/NvChdieu_2013_2_15.
15. Ли Синь. Китайский взгляд на создание Евразийского экономического пространства: Доклад международного дискуссионного клуба «Валдай». – М. 2016. – 22 с.
16. Лузянин С. Г. Экономический пояс Шелкового пути: модель 2015 года / С. Г. Лузянин, С. Л. Сазонов // Обозреватель-Observer. 2015. № 5. С. 35-46. URL
17. Лукьянов Ф. Евразийская интеграция не по-нашему [Электронный ресурс] / Лукьянов Ф // Российская газета. – 2013. – Режим доступа до ресурсу: <https://rg.ru/2013/11/20/lukjanov.html>.

18. Лю Цзея. Стратегии развития нового шелкового пути в XXI веке // Молодой ученый. – 2015. – № 15. – С.391–394.
19. Макроекономічні показники [Електронний ресурс] // Національний банк України. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=23487024&cat_id=57896#__NO_LIN_K_PROXY.
20. Матвеев В.А. О предпосылках формирования международного экономического региона на пространстве Большой Центральной Азии. Роль Китая // Китай в мировой и региональной политике. История и современность – 2016. – № 21. – С. 273–282.
21. Матвеев В.А. Центральная Азия – ядро Экономического пояса шелкового пути // Новый Шелковый путь и его значение для России. – М., 2016. – С. 169–188.
22. Мокрецкий А.Ч. Отношения Китая со странами СНГ // Китайская народная республика: политика, экономика, культура. 2014-2015. – 2016. – С. 315–323.
23. Новый Шелковый путь и его значение для России: сб. ст. / отв. ред. В.Е. Петровский. – М., 2016. – 233 с.
24. Объем торгов китайским юанем вырос до максимальных величин [Электронный ресурс] // Московская биржа. – Электрон. дан. – URL: <http://www.moex.com/n10691/?nt=106> (дата обращения: 05.10.2018).
25. Опитування про системи ризику фінансового сектору [Електронний ресурс] // Національний банк України. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=70786785>.
26. Офіційний сайт “International trade center”. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.trademap.org>.
27. Офіційний сайт Статистичного відділу ООН з міжнародної торгівлі [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://comtrade.un.org>.
28. Парамонов В.В., Строков А.В. Китайское присутствие в нефтегазовых отраслях стран Центральной Азии: состояние и перспективы. [Электронный ресурс] // Central Asia Analytical Network –Электрон. дан. – URL: <http://www.caa-network.org/archives/5706> (дата обращения: 03.10.2018).

29. Парамонов В.В., Строков А.В. Китайское присутствие в нефтегазовых отраслях стран
30. Перспективы сотрудничества России и Китая в Центральной Азии: раб. тетр. / гл. ред. И.С. Иванов. – М.: НП РСМД, 2016. – 52 с.
31. Продовольча та сільськогосподарська організація ООН (ФАО). Офіційний сайт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.fao.org/home/en>.
32. Ремыга В.Н. Экономический пояс Шелкового пути // Вестник Финансового университета – 2015. – № 5. – С. 121–130.
33. Ронін А. М., Черненко Н. О. Питання українсько-китайських науково-технічних відносин у сучасному світі/ Ронін А. М., Черненко Н. О. // Науковий Вісник Донбаської державної машинобудівної академії. – Краматорськ : 2016. – Вип. №20(Е). – С. 173-180.
34. Савкович Е.В. Экономическая политика Китая в постсоветской Центральной Азии (1992-2012 гг.). 2012. – 335 с.
35. Савченко В.С., Смолина Е.С. Великий шелковый путь: история и экономика. // Вестник Омского государственного педагогического университета. Гуманитарные исследования. – 2015. – № 1. – С. 124–126.
36. Сазонов С.Л. // Научно-аналитический журнал Обозреватель. – 2015. – № 5. – С. 35-46.
37. Стратегическое партнерство Казахстана и Китая в энергетической сфере. [Электронный ресурс] // Время востока – Электрон. дан. – URL: <http://www.easttime.ru/analitic/1/3/557p.html> (дата обращения: 13.10.2018).
38. Сыроежкин К.Л. Нужно ли Казахстану бояться Китая: мифы и фобии двусторонних отношений. 2014. – 432 с.
39. Титаренко М.Л. Концепция Экономического пояса Шелкового пути и интересы России / М.Л. Титаренко, А.Г. Ларин, В.А. Матвеев // Вестн. Моск. ун-та. Сер. 25: Международные отношения и мировая политика. – 2015. – № 1. – С. 3–43.
40. укин А.В. Идея «Экономического пояса Шелкового пути» и Евразийская интеграция // Международная жизнь. – 2014. – № 7. – С. 84-98.

41. Фэн Шаолэй. Один путь – много возможностей // Россия в глобальной политике. – 2016. – №3. – С. 160–171.
42. Центральной Азии: состояние и перспективы. [Электронный ресурс] // Central Asia Analytical Network – Электрон. дан. – URL: <http://www.caa-network.org/archives/5706> (дата обращения: 03.10.2018).
43. Чан С. Економічна безпека та необхідність забезпечення інноваційного розвитку підприємств України [Електронний ресурс] / Сі Цо Чан // Міжнародне науково-технічне співробітництво: принципи, механізми, ефективність Збірник праць XIII (XXV) Всеукраїнської науково-практичної конференції м. Київ, 16–17 березня 2017 року. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: http://www.ela.kpi.ua/bitstream/123456789/20051/1/MNTS2017_60_Chan.pdf.
44. Чепка В. В. Фінансова стійкість підприємства: сутність та фактори впливу [Електронний ресурс] / В. В. Чепка // ЕКОНОМІКА І СУСПІЛЬСТВО. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: http://economyandsociety.in.ua/journal/12_ukr/107.pdf.
45. Чжао Хуашен. Китайская инициатива развития зоны Шелкового пути [Электронный ресурс] // Official web site of Asian infrastructure investment bank. – Электрон. дан. – URL: www.weforum.org/agenda/2017/06/china-new-silk-road-explainer/ 26 June 2017.
46. Эксперты: без участия России и стран Центральной Азии экономической полосе Шелкового пути не бывать [Электронный ресурс] // Газета «Жэньминь Жибао» онлайн – Электрон. дан. – URL: <http://russian.people.com.cn/31518/8501331.html> (дата обращения: 13.10.2018).
47. APEC leaders' Beijing meeting is expected to further propel regional economic integration [Электронный ресурс] // Beijing Review – Электрон. дан. – URL: http://www.bjreview.com.cn/print/txt/2014-10/31/content_648428_4.htm (дата обращения: 06.10.2018).
48. Asian infrastructure investment bank [Электронный ресурс] // Official web site of Asian infrastructure investment bank. – Электрон. дан. – URL: <http://www.aiib.org> (дата обращения: 12.10.2018).

49. Belt and road portal [Электронный ресурс] // Official web site of the Belt and road Initiative. – Электрон. дан. – URL: <http://eng.yidaiyilu.gov.cn/> (дата обращения: 13.10.2018).

50. Belt and road portal [Электронный ресурс] // Official web site of the Belt and road Initiative. – Электрон. дан. – URL: <http://eng.yidaiyilu.gov.cn/> (дата обращения: 13.10.2018).

51. China trade statistics [Электронный ресурс] // World Integrated Trade Solution. – Электрон. дан. – URL: <http://wits.worldbank.org/CountryProfile/en/CHN> (дата обращения: 05.10.2018).

52. Qiu Huafei. International System and China's Asia-Pacific Strategy. // Contemporary International Relations. 2010. Том 20. – №.1. – С. 66-78.

53. Silk Road Fund [Электронный ресурс] // Official web site of the Silk Road Fund. – Электрон. дан. – URL: <http://www.silkroadfund.com.cn/enweb/23773/index.html> (дата обращения: 06.10.2018).

54. Silk Road Fund [Электронный ресурс] // Official web site of the Silk Road Fund. – Электрон. дан. – URL: <http://www.silkroadfund.com.cn/enweb/23773/index.html> (дата обращения: 06.10.2018).

55. Tajikistan: Dushanbe-Uzbekistan Border Road Improvement Project [Электронный ресурс] // Official web site of Asian infrastructure investment bank. – Электрон. дан. – URL: <https://www.aiib.org/en/projects/approved/2016/tajikistan-border-road.html> (дата обращения: 11.10.2018).

56. Tajikistan: Dushanbe-Uzbekistan Border Road Improvement Project [Электронный ресурс] // Official web site of Asian infrastructure investment bank. – Электрон. дан. – URL: <https://www.aiib.org/en/projects/approved/2016/tajikistan-border-road.html> (дата обращения: 22.10.2018).

57. The Silk Road Economic Belt. Considering security implications and EU–China cooperation prospects / Richard Ghiasy, Jiayi Zhou. 2017. – 76 с.

58. Vision and Actions on Jointly Building Silk Road Economic Belt and 21st-Century Maritime Silk Road. 28.03.2015 [Электронный ресурс] // Ministry of foreign affairs of the People's republic of China. – Электрон. дан. – URL:

http://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/topics_665678/xjpcxbayzlt2015nnh/t1249618.shtm ml (дата обращения: 13.10.2018).

59. Vision and Actions on Jointly Building Silk Road Economic Belt and 21st-Century Maritime Silk Road. 28.03.2015 [Электронный ресурс] // Ministry of foreign affairs of the People's republic of China. – Электрон. дан. – URL: http://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/topics_665678/xjpcxbayzlt2015nnh/t1249618.shtml (дата обращения: 13.10.2018).

60. World Economic Forum (2017), “China’s \$900 billion New Silk Road — What you need to know”, Retrieved from: <https://www.weforum.org/agenda/2017/06/china-new-silk-road-explainer/> 26 June 2017.

61. Xin, Chen, Chengyu. Yang (2016), “Serbian Industrial Competitiveness and China-Serbia Cooperation”, in: Duško Dimitrijević (ed.), Danube and the New Silk Road, Institute of International Politics and Economics, Belgrade.

62. Xinhua (2013), “Central Committee’s Decision on Major Issues Concerning Comprehensively Deepening Reforms”, 15 November 2013.

63. Xinhua (2013), “Xi Jinping zai Shanghe zuzhi fenghui fabiao jia tichu 4 dian zhuzhang”, Xinhua, 13 September 2013. 25. Xinhua (2015), “China Focus: China sketches out priorities of ‘Belt and Road’ initiatives”, Retrieved from: http://news.xinhuanet.com/english/china/2015-02/01/c_133962709.htm. 11.11.2015.

64. Xinhua (2016), ‘Full text of Riga Declaration’, Retrieved from http://www.china-ceec.org/eng/zyxw_4/t1414325.htm 20.11.2016.

65. Yongliang, Lin (2017), “The Global Significance of the Belt and Road Initiative“, International Understanding, CAFIU, Beijing, 2017, Vol. 2, N 2.

66. Zepp-LaRouche, H. (2015), “The New Silk Road Leads to the Future of Mankind!”, In: The New Silk Road becomes the World Land-Bridge, EIR News Service Inc., Washington.

67. “一带一路”倡议得到南亚各国积极响应 (Один пояс – один путь) [Электронный ресурс] // 中宏网(Экономический портал Китая) – Электрон. дан. – URL: <http://www.zhonghongwang.com/yidaiyilu/5.html> (дата обращения: 14.10.2018).

68. 专家：丝绸之路经济带为上合组织成员国带来发展新机遇 (Мнение экспертов: Экономический пояс великого Шелкового пути даст новые возможности развития странам ШОС). [Электронный ресурс] // 四川在线 (Сычуань онлайн) – Электрон. дан. – URL: <http://news.scol.com.cn/gdxw/201512/54205871.html> (дата обращения: 14.10.2018).
69. 王义桅. 李克强总理访俄的三大“亮点”. (Ван Ивэй. Три важных аспекта поездки Ли Кэцзяна в Россию) [Электронный ресурс] // 人民网 (Газета «Жэньминь Жибао» онлайн) – Электрон. дан. – URL: <http://politics.people.com.cn/n/2014/1015/c1001-25840042.html> (дата обращения: 11.10.2018).
70. 贾庆国 (Цзя Цинго). “一带一路”亟待弄清和论证的几大问题 (Несколько крупных вопросов относительно «Пояса и пути», ждущих прояснения и доказательства) [Электронный ресурс] // 人民网 (Газета «Жэньминь Жибао» онлайн) – Электрон. дан. – URL: <http://theory.people.com.cn/n/2015/0330/c112851-26771579.html> (дата обращения: 14.10.2018).
71. 赵华胜 (Чжао Хуашэн). «中国的中亚外交» (Дипломатия Китая в Центральной Азии). 2008. – С. 85.